

МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ
РОЗВИТКУ НАУКИ, ТЕХНОЛОГІЙ
ТА ІННОВАЦІЙ»**

(26-27 червня 2020 р.)

Одеса
2020

УДК 001.89"312"(100)(063)
С 91

С 91 Сучасні світові тенденції розвитку науки, технологій та інновацій. Матеріали II науково-практичної конференції (м. Одеса, 26-27 червня 2020 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2020. – 180 с.
ISBN 978-966-992-160-4

У збірнику представлені матеріали II науково-практичної конференції «Сучасні світові тенденції розвитку науки, технологій та інновацій». Розглядаються загальні питання архітектури, біологічних наук, державного управління, культурології, історичних, політичних, медичних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001.89"312"(100)(063)

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Генкін А.О. СИСТЕМНА СПЕЦИФІКА ПІАНІЗМУ	8
Кудрявець Н.В. ПРЕДСТАВНИКИ ПЕЙЗАЖУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	12
Маліков В.В. ТРАНСФОРМАЦІЯ МИСТЕЦЬКОЇ ПЛАСТИКИ ДНІПРОВСЬКОГО МИТЦЯ ТАРАСА ТРИНДИКА	16
Михалевич В.В. ОДЕСЬКИЙ ПЕРІОД ТВОРЧОСТІ ХУДОЖНИКА ЛЕОНІДА ПАСТЕРНАКА ЯК ІЛЮСТРАТОРА-КАРИКАТУРИСТА.....	19
Сауш П.Ю. СУТЬ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАБРЕНДУ	22
Хоцяновська Л.Ф. ДИСЦИПЛІНА «ХОРЕОДРАМАТУРГІЯ» У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА ХОРЕОГРАФІЇ.....	27
Цвілик К.М. СИМВОЛІКА ДЕРЕВА В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ	29
Шубіна А.В. МОКУЛІТО ЯК РІЗНОВИД ГРАФІКИ	32

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Василега П.А. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ 7-9 РОКІВ.....	35
Кучерак Т.І., Волчовська-Козак О.Є. ВПЛИВ УМОВ ҐРУНТОВОГО ЖИВЛЕННЯ НА РІСТ І РОЗВИТОК МОРКВИ ПОСІВНОЇ (<i>DAUCUS CAROTA SUBSP. SATIVUS</i>)	37
Озар М.М. ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ У ФЛОРІ ЛУЧНИХ ФІТОЦЕНОЗІВ В ОКОЛИЦЯХ С. ВЕРБІВКА (РОЖНЯТІВСЬКИЙ РАЙОН)	42

Skoryk O.D.

AGE-RELATED CHANGES IN AN ANTIOXIDANT
DEFENSE SYSTEM OF BLOOD IN GERBILS..... 46

Сліворська Д.В.

ОРНІТОФАУНА ПРИКАРПАТТЯ (КАЛУСЬКИЙ РАЙОН, СЕЛО
ТУЖИЛІВ) ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В БІОІНДИКАЦІЇ СЕРЕДОВИЩА..... 48

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Шевцов А.Л.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ..... 52

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Покрасенко К.С.

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ:
НОВІ АСПЕКТИ..... 55

Пронь Л.М.

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ
В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19..... 58

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Бортник А.С., Токаленко П.О.

ОСОБЛИВОСТІ РОСІЙСЬКОЇ АСИМІЛЯТОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ
В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ СПОКОНВІЧНИМИ
ІСТОРІОГРАФІЧНИМИ ПРОБЛЕМАМИ
(XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ) 63

Вайс К.В.

ПРОНІМЕЦЬКА ПОЛІТИКА ІРАНУ
ЧАСІВ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ..... 67

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Дубровіна І.В.

НАУКОВІ РОЗВІДКИ У ГАЛУЗІ ХУДОЖНЬОГО ОФОРМЛЕННЯ
КНИЖКОВИХ ТА НОТНИХ ВИДАНЬ
(НА ОСНОВІ ФОНДІВ НБУВ)..... 72

Турчак Л.І.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОГО ПРОСТОРУ 76

МЕДИЧНІ НАУКИ

Барзилович А.Д.

АКТУАЛЬНА ТЕНДЕНЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 80

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Варчук Т.Ю.

ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ

ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

(НА ПРИКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ) 84

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Головка А.А.

«ІНІЦІАТИВА ТРЬОХ МОРИВ» ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ 89

Гуска Д.В.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

В ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ ДВОСТОРОННІХ ПРОТИРІЧ

(2015-2020 РР.) 92

Давимук О.О.

ВПЛИВ ПОПУЛІЗМУ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ

ДЕРЖАВ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО РЕГІОНУ 95

Олейнікова М.В., Базилюк К.Ф.

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ У ТРУДОВІЙ СФЕРІ

НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ 99

Філіпчук В.О.

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ЯК ІНДИКАТОР ЯКОСТІ

ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА 104

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Ілюкова А.О.

ВПЛИВ РЕФЛЕКСІЇ НА ПСИХІЧНИЙ СТАН

СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ 107

Кокошко А.О., Ковальчук І.В.

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ
ЖЕСТОВИХ КОМПОНЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ 111

Коробкова Т.М., Іванова Т.В.

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ СТРАХУ МАЙБУТНЬОГО
У ОСІБ РАННЬОЇ ДОРОСЛОСТІ 115

Омельковець Н.О.

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ
САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ 117

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Кисіль Р.М.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ 121

Клочан В.О.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ 125

Радченко Я.Д., Сірінюк-Долгарьова К.Г.

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЛОНГРІДУ
ЯК ФОРМАТУ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ 128

Слюсаренко М.І.

ВИТОКИ ПРАВЗІРЦІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПАБЛИК РИЛЕЙШІЗ
В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ П. КУЛІША «ЧОРНА РАДА»). 132

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Волошин П.М.

НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ПРОВЕДЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ 136

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Дяченко А.А.

ІКТ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ 139

Євстігнєєва О.М., Вієнко О.Ю., Фарієєв А.Г.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ
ЙОГУРТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ 144

Кугай В.О., Фарісеєв А.Г.

РОЗШИРЕННЯ АСОРТИМЕНТУ ВАРЕНИХ КОВБАС 146

Лукашук Б.С., Опришко М.І.

АЛГОРИТМ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ОПОРНОГО ОБ'ЄКТА ШЛЯХОМ
АНАЛІЗУ ЗОБРАЖЕНЬ МЕТОДАМИ МАШИННОГО НАВЧАННЯ 150

Руденко Б.А., Вієнко О.Ю., Фарісеєв А.Г.

ОБГРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА

М'ЯСНИХ КОНСЕРВ ДЛЯ РЯТУВАЛЬНИКІВ 153

Чумак Д.Є., Фарісеєв А.Г.

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕЦЕПТУРНОГО СКЛАДУ МАЙОНЕЗІВ

ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА 156

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Борисевич Л.В., Жукова І.М.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР

ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ..... 160

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Лопуга О.І.

ДУХОВНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ

В ПОСТМОДЕРНМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ 163

Муляк К.С.

ФІЛОСОФСЬКО-ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ВИМІР

УКРАЇНСЬКИХ ШІСТДЕСЯТНИКІВ..... 166

Ширяєва Д.Д.

АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У ФЕНТЕЗІ К. ЛЬЮІСА

«ХРОНІКИ НАРНІЇ»: ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНИЙ КОНТЕКСТ..... 170

ХІМІЧНІ НАУКИ

Пертко О.П., Патриляк Л.К., Волошина Ю.Г.,

Яковенко А.В., Поважний В.А., Злочевський К.В.

ІЗОМЕРИЗАЦІЯ Н-ГЕКСАНУ НА БІМЕТАЛІЧНИХ

ЦЕОЛІТНИХ КАТАЛІЗАТОРАХ..... 174

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Генкін А.О.

кандидат мистецтвознавства,

старший викладач,

Дніпропетровська академія музики імені М. Глінки

СИСТЕМНА СПЕЦИФІКА ПІАНІЗМУ

Стаття присвячена вивченню специфіки піанізму. Охарактеризовано чинники, сукупність яких у різні періоди становлення та розвитку феномена піанізму визначали його константні властивості. Це – інструмент, наявна фортепіанна література, піаніст-виконавець, фортепіанна школа, на традиціях якої він вихований. Разом вони утворюють цілісну структуру, всі складові якої взаємообумовлені та віддзеркалюють одна одну. Поряд із цим названі чинники, щільно пов'язані зі стильовими, естетико-художніми, світоглядними орієнтирами епохи, що забезпечує мобільність їхніх якісних показників в історичному часопросторі.

На основі даних наукової літератури вказується на своєрідні риси піанізму кінця XVIII – першої половини XIX століття, які полягають в антиномічному співіснуванні класичного естетичного ідеалу, що протягом цього історичного періоду довго не втрачав своєї актуальності, та в поволі визріваючих романтичних уявленнях про «музично прекрасне». Становлення нового різновиду виконавства – фортепіанного, з одного боку, і значне ускладнення образно-емоційної палітри музики, з іншого, зумовили виникнення різних типів піанізму, що віддзеркалювали особливості цих процесів. Формуються два магістральні напрями у фортепіанному мистецтві – так званий «чистий» піанізм та піанізм, націлений на розкриття емоційно-психологічного, концептуально-філософського змісту виконуваної музики. У самому загальному плані піанізм постає дворівневою структурою, що обумовлено його двовекторністю. Оскільки піанізм уявляється особливим одночасно самодостатнім формально-змістовним та ідеально-матеріальним феноменом, він включає як адаптивно-приспосувальні, технологічні й формульно-рухові елементи, так і складові, спрямовані

безпосередньо на вирішення інтерпретаційних завдань. Співвідношення цих двох структурних рівнів виражається поняттями базису та надбудови. Разом із тим між ними утворюються вертикалізовані взаємодії в масштабах окремих компонентів цілісної структури. Наприклад, організація звукової реальності, специфізуюча піанізм у його іманентній якості, здійснюється з допомогою фортепіанної фактури як носія цієї реальності. Одночасно фактура в її композиторському вимірі потребує «інструментовки» у виконавському, отже, виявляється найважливішим інтерпретаційним моментом. Трансцендентна моторика може становити мету досягнення досконалої майстерності – і слугує вираженням усіляких пристрастей, як закладених у нотно-графічному відбитковій композиторських, так і інтерпретуючих їх виконавських. Віртуозне володіння педаллю може зачаровувати чуттєвою приналежністю і виступати компонентом виконавського трактування образного світу твору. Інакше кажучи, складовим структури піанізму притаманна біфункціональність, і значення кожного з них у конкретному виконавському процесі мобільне. Тим не менше існує можливість відносного розмежування структурних одиниць, атрибутуючих кожен із рівнів піанізму.

Базисний рівень піанізму безпосередньо пов'язаний із колом явищ, утворюваних виконавською технікою. На перший погляд, «піанізм» і «техніка» можуть здатися тотожними, оскільки вони припускають запитання «як грати на фортепіано». У дійсності саме поняття «техніка» багатокомпонентне і входить до структури піанізму в якості підсистеми. Так, Йозеф Гат розкриває зміст цього явища, починаючи з двох безпосередніх «учасників» ігрового процесу: механіко-звукових можливостей фортепіано та фізіології людської руки. Потім учений розглядає пристосувальні дії того, хто грає, комплекс доцільних рухів, їх застосування під час виконання різноманітних штрихів і технічних формул та ін. Одне слово, техніка для нього є сукупність механіки, моторики, кінетики, тобто система ігрових дій, піаністична «кухня», яку чеський науковець вважає свого роду «підсобним матеріалом» для створення художнього образу [2].

На підставі розглянутої наукової літератури можна зробити висновок, що фортепіанно-виконавська техніка являє собою: 1. комплекс пристосувально-адаптаційних та рухово-моторних засобів досягнення максимально тісного контакту піаніста з інструментом з метою отримання шуканої образно-звукової якості; 2. комплекс прийомів і

фігур («фундаментальних», або «основних» формул) як «абетки» інструментального виконавства; 3. одну з іпостасей художнього; 4. невід'ємну складову інтерпретації, один з її інструментів. Звідси випливає, що техніка – як явище та поняття – постає у науковому пізнанні багатовимірним феноменом і наділяється полісемантичним смислом. «Розмитість» техніки між «моторикою» та «інтерпретацією» як крайніми точками в амплітуді поглядів на неї пояснюється, на наш погляд, двома причинами. Перша полягає у цільових завданнях дослідника, спрямованості його інтересу в бік спеціального вивчення техніки з неминуче виникаючим рекомендаційно-методичним ухилом, або з більш широких позицій, що охоплюють галузь фортепіанного виконавства в цілому, або проектуючи її атрибутивні властивості на персональну піаністичну систему. Друга причина розбіжності думок про сутність виконавської техніки криється в її структурно-функціональній множинності. На наш погляд, *техніка* як явище та поняття включає *механіку, моторику, прийоми звукоутворення, «фундаментальні» («основні») формули*. Під «механікою» в даному випадку маються на увазі адаптаційно-приспосувальні чинники, що безпосередньо впливають із фізіологічних (м'язових, силових, кінетичних) властивостей людського тіла та перш за все – руки. Володіння механікою виступає первинною умовою вільного розпорядження піаніста всією топографією клавіатури та можливостями свого тіла з метою забезпечення комфортного контакту з інструментом і поведінки за ним. «Моторика» є комплексом рухів, що забезпечують осмисленість просторово-часових уявлень граючого та його дій. «Звукоутворення» координує рухові та слухові зв'язки, які мають двобічний характер: раціональний рух забезпечує естетично вивірене звучання, конкретний звукообраз вимагає оптимального руху. «Фундаментальні» («основні») *формули* опредметнюють весь комплекс технічних засобів у конкретні структури, що мають потенційний образно-виражальний смисл. У результаті вибудовується логічний ланцюжок «механіка → моторика → звукоутворення → «фундаментальні» («основні») формули (або фігури)». Усі його ланки функціонально обумовлені, оскільки лише їхня сукупність гарантує якісний фортепіанно-ігровий результат. Вибудована нами структурно-функціональна модель техніки дає змогу запропонувати наступну її дефініцію. *Піаністична техніка є комплекс універсальї, що забезпечує зберігання культури гри на фортепіано*. Дане визначення відокремлює техніку у відносно автономну систему ігрових

прийомів, дій, фігур, без чого неможливе її осмислення як феномена. Водночас воно дає можливість зняти питання про опозиції «чиста моторика – художня техніка», «техніка – образно-емоційна виразність», оскільки вбирає в себе обидва компоненти. Разом із тим повернена в бік піанізму та інтерпретаційної діяльності, ширше – фортепіанно-виконавського мистецтва, вона вступає з ними у стосунки системності, входить у них, хоча й не поглинається без залишку. Тим самим вона виявляється паритетною частиною єдиної художньо-творчої системи.

Чи не означає сказане, що техніка у фортепіанному виконавстві й є, власне, піанізм? Якщо виходити з розуміння техніки як комплексу універсальї, тоді стане очевидним, що вона виконує функцію інструментарію піанізму, а не його стратегії, яка є прерогативою самого піанізму. Якщо ж мати на увазі усі наведені в попередньому підрозділі міркування щодо сутності піанізму, то припустимо вважати його особливим видом інструментально-виконавського мислення. Наведемо в цьому зв'язку наукове визначення музичного мислення, що належить В. Бобровському: «Музичне мислення – діюча у творчому процесі система логічних зв'язків між виникаючими на всіх рівнях інтонаційними сполученнями» [1]. Екстраполяція даної дефініції на піанізм дозволяє дійти висновку, що піанізм як вид інструментально-виконавського мислення є діюча у творчому фортепіанно-ігровому процесі система рухово-звукових залежностей та логічних зв'язків між вертикально-горизонтальними інтонаційно-звуковими сполученнями. Отже, техніка становить складну підсистему піанізму, що живить інші шари його структурної вертикалі, у том числі сфери аплікатури, штрихів, педалізації, туше. Насправді, комфортність самовідчуття піаніста в будь-яких фактурних ситуаціях та умовах надшвидких темпів багато в чому залежить від вірно вибраної аплікатури; точність у виконанні штрихів – від доцільності рухів у їх поєднанні зі звуко-зоровими уявленнями та пластикою жесту; мистецтво педалізації – з пальцевою «дикцією», вправністю у виконанні широких стрибків; якість туше – від контакту рук із клавіатурою, тактильними відчуттями та ін. Таким чином, усі названі компоненти «віддзеркалюють» один одного, взаємозалежні, що й організує їх у структурно-функціональну єдність.

Список використаних джерел:

1. Бобровский В. П. Тематизм как фактор музыкального мышления. Вып. 1 : очерки. Москва : Музыка, 1989. 268 с.
2. Гат Й. Техника фортепьянной игры / пер. с венг. Эржебет Фоно. Москва : Музгиз ; Будапешт : Корвина, 1957. 232 с. : ил., нот. ил.

Кудрявец Н.В.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПРЕДСТАВНИКИ ПЕЙЗАЖУ XX СТОЛІТТЯ

Одним з найвидатніших представників ліричної лінії Українського пейзажного живопису XIX – початку XX століття є талановитий Український художник Іван Труш. Пейзажі Івана Труша, як правило, безлюдні, але завжди та всюди відчувається незрима присутність людини, гаряче закохана в рідну природу, краса якої існує тільки для неї. Ця присутність проявляється не стільки в розкиданих то тут, то там, скільки в тому схвилюваному почутті художника, який надихає всі свої твори. Труш завжди творчо і дуже унікально інтерпретує те, що бачить і відтворює на полотні. Кожен його твір сповнений живих почуттів, активного людського підходу до природи. Його пейзажі наділені зворушливою любов'ю до природи своєї батьківщини, поетичних сцен із життя гуцулів. До кращих пейзажів Івана Труша слід віднести його велике полотно «Захід сонця в лісі», «Кримський берег», «Пейзаж з кепарисами», «Травнева ніч», «Пейзаж з березою».

Сергій Васильківський, Петро Левченко, Михайло Беркос та Михайло Ткаченко – є основоположниками харківської пейзажної школи. Цим художникам притаманне тонке, ліричне та поетичне сприйняття рідної природи, інтерес до української історії, археології, етнографії, фольклору.

Розквіт пейзажного жанру в українському живописі останньої чверті XIX – початку XX століття на Слобожанщині – явище, значення якого виходить за рамки суто мистецьких проблем. Це було обумовлено загальним бажанням української інтелігенції пізнати душу народу та

його історичну долю. Важливим стимулом для розвитку мистецького центру в Харкові стало розуміння національної ідентичності як основи процесу відродження українського мистецтва.

Сергій Іванович Васильківський – російський і український живописець-пейзажист.

Найбільш відомі роботи: «Весна», 1885; «Пейзаж», 1886; «Полювання на куріпок», 1888; «Околиці Хелоса, в Іспанії», 1888; «Запорожець на розвідках», 1889 (робота знаходилася в колекції Таганрозького краєзнавчого музею, в 1941 р викрадена окупантами); «Козачий пікет», 1888, Харківський художній музей; «Сторожа Запорозьких Вольностей» («Козаки в степу»), близько 1890, Національний музей образотворчого мистецтва; «На варті», о. 1890, Одеський художній музей; «Козак в степу. Тривожні знаки», 1905 Сумський художній музей; «Козача гора», 1890, Харківський історичний музей імені Н.Ф. Сумцова; «Козаче поле», о. 1890, Сумський художній музей; «Кубань», Краснодарський крайовий художній музей імені Ф.А. Коваленко.

Улюблений сюжет Васильківського – озброєний козак-вершник в степу, або група козаків на сторожі, в кінному поході чи на відпочинку.

Художник Сергій Васильківський залишив майже 3000 робіт, в останні дні життя півтори тисячі з них він передав Харківському художньому музею. На жаль, велика частина з них загинула під час Великої Вітчизняної війни, і сьогодні в музеях і приватних збірках знаходиться близько 500 його творів.

«Загальна історія мистецтв» характеризує Васильківського як представника української національної школи живопису, який продовжував традиції передвижників, виділяючи стінні розписи в Полтавському земському будинку «Вибори полковника Пушкаря», «Бій козака Голоти з татаринам» (1900-1914). Для художника характерний інтерес до національних образам і історії.

Михайло Степанович Ткаченко – український живописець і графік, майстер пейзажного живопису і мариніст.

Найбільш відомі роботи: «Вітрильник. Середземне море» (1893); «Весна» (1907); «Бій брига «Меркурій» з турецькими кораблями 14 травня 1829 роки» (1907); «Місячна ніч. Крим».

Роботи художника зберігаються в Національному художньому музеї України, музейних зібраннях Харкова, Львова та інших міст.

Серед видатних майстрів українського образотворчого мистецтва другої половини XIX ст. протягом століть творчість художника В.Д. Орловського займала важливе місце. Вихований на найкращих традиціях українського мистецтва, він присвятив більшість своїх робіт зображенню природи рідної України. Розквіт творчості В.Д. Орловського припадає на 70-80-ті роки 19 століття. У цей період художник виконав найкращі можливі твори, що зображали нові естетичні вказівки. Центральною темою в його творчості є українські теми, до яких він звернувся в середині 1970-х. Це звернення врятувало його від згубного впливу академізму, спрямувало його пошуки в одне русло з головною лінією розвитку вітчизняного реалістичного пейзажу II половини XIX століття. Численні картини Орловського, присвячені українському селянському життю та українській природі, віддзеркалювали ідейні зв'язки художника з передвижництвом. У цих творах немає присмаку «малоросійщини», який був таким дорогим для деяких шанувальників «української екзотики». Більшість його пейзажів такі ж справжні і привабливі, як натура. Художник завжди наполегливо працював і за своє життя зміг зробити багато роботи. Майстерність реалістичного художника особливо яскраво проявляється в картині «Будинки в літній день». Інша картина «Жнива» – побудований на сильному контрасті світла і тіні.

У природі перед бурею: небо блакитне до чорного, останній сонячний промінь падав на поле, та засвітився на пшениці золотом. Що стоїть високою стіною. Цей мотив перед бурею природи успішно розвинув учень Орловського М.К. Плимоненко в картині «Перед грозою», створивши ще більш динамічний пейзажний образ.

Пройняті любов'ю до рідного краю, твори Р.П. Орловського поетично оспівують природу українського пейзажу. Його ім'я належить до кращих митців українського образотворчого мистецтва, що своєю творчістю збагатили скарбницю українського реалістичного мистецтва.

Характеризуючи мальовничу мову пейзажів, присвячені Україні, необхідно відзначити роботи чудового українського живописця С.І. Світлицького. Творчість С.І. Світлицького займає одне з чільних місць образотворчого мистецтва України кінця XIX – початку XX ст. Він – один із художників, творчість яких визначила найвищі досягнення українського пейзажного живопису. Картини Світлицького глибоко демократичні за сюжетним та ідейним змістом, вони зачаровують нас щирістю, духовним образом природи, майстерністю виконання і в наш

час зберігають як свою художню цінність, так і значення для розвитку пейзажного мистецтва України. Він дивиться на пейзаж, наче очима звичайних людей, які так часто присутні на його картинах. Їх радість і смуток пов'язані зі станом природи, вони підкреслюють це. У творах художника немає навмисної краси. В них лише правда, правда життя, зображення мислячим митцем, зігріває його любов до природи.

Світлицький обрав Україну своїм місцем проживання, краса та привілеї природи впали йому в душу ще в дитинстві та підліткові роки, коли кожного літа він приїжджав на батьківщину писати етюди. Важливе місце в мистецтві пейзажу займає творчість українського живописця Сергія Світославського. Український пейзаж – найчисленніший твори Світославського. Вони зображають природу в усі пори року. Художник любив писати зиму і майже весну. Світославський, як і інші українські художники кінця XIX – початку XX століття, часто звертався до міського краєвиду. І він малював більше пейзажу Києва, ніж хтось із художників того часу. Він зображував переважно вулиці Куренівки та Подолу, передмістя Дніпра, види Києва з берега Дніпра. Усі ці роботи – це реальні аспекти минулого міста. При цьому більшість із них тонко передають стан природи. Найважливіша праця Світославського у 90-х роках і одна з найкращих у всій творчості художника – полотно «Воли на оранці». У ньому на зміну інтимній ліричності, камерності приходить епічне зображення природи, зігріте теплою поетичністю. Величезні поля, характерні для степової України, тягнуться до обрію. На задньому плані велично розвивається упряжка волів, а над усім цим розкинулась широта неба.

Найціннішим для нього була правда життя, гуманістичний пафос твору. На його думку, художник країни повинен з'ясувати, розкрити природу, щоб людина змогла пізнати її краще і через неї – і себе. Художник таким чином естетично збагачує людину, виховує в ній великі почуття, допомагає їй піднятися над буденністю. Він глибоко переконаний, що мистецтво повинно бути настільки значущим і з усією силою впливати на розум і душу служити людині.

Михайло Андрійович Беркос – російський і український художник грецького походження. Працював переважно в жанрі пейзажу, випробувавши помітний вплив європейського імпресіонізму. Працював маслом і аквареллю. У своїх роботах часто звертався до теми української природи.

Майже вся творчість (350 полотен і етюдів) Беркоса, що зберігалася у нього вдома, після його смерті було спалено його дружиною. Однак його роботи збереглися в музейних фондах Харкова, Києва, Москви, Санкт-Петербурга, Ульяновська, Ставрополя, Алупки, Північної Осетії, Німеччини, Франції та Швейцарії. Ім'я Беркоса носить одна з вулиць міста Харків. Основною темою мистецтва художника протягом усього його творчого шляху був український пейзаж, специфічні особливості природи, характер рослинності. Беркос любив писати при квітучих. Сільські вулички з білими хатами і пишними деревами, квітучі поля льону та гречки – його улюблені мотиви: полотна «Льон цвіте» (1893), «Гречка цвіте» (1894), «Липень. Маки розквітають» (1913), «Яблуна цвіте» (1919). Його етюди «Повні маки» (1885), «Долина», «Льон» (1893) відзначені завершеністю, продуманістю композиції, свіжістю колориту, особливою вишуканістю.

Маліков В.В.

аспірант,

Науковий керівник: Несен І.І.

кандидат історичних наук,

Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв

ТРАНСФОРМАЦІЯ МИСТЕЦЬКОЇ ПЛАСТИКИ ДНІПРОВСЬКОГО МИТЦЯ ТАРАСА ТРИНДИКА

Тараса Триндика можна вважати одним із найяскравіших представників дніпровського постмодернізму. Характер трансформації мистецької пластики художника протягом десятиліть є ґрунтовним полем для численних досліджень.

Тарас Вікторович Триндик народився 1 травня 1973 року у м. Дніпродзержинську (нині м. Дніпро) [4]. Вагому роль у його мистецькому становленні зіграли викладачі профільних дисциплін художньої школи та художнього училища. Зокрема, Тарас Триндик згадує першого педагога В.М. Богоноса – викладача та директора Дніпродзержинської художньої школи. За словами митця, саме він, будучи талановитим акварелістом, зумів викликати сплеск цікавості до

цієї складної імпровізаційної техніки, допоміг згодом долучити до власних живописних робіт усю повноту її естетики, що зосереджена у плавності прийомів, варіативності колірних модифікацій та загальній тональній м'якості.

Наступний етап становлення творчої особистості Тараса Триндика – безпосереднє виконання скульптурної пластики малих форм. Як результат, пальці митця набули бажаної гнучкості, слухняності та чуттєвості. Відлуння отриманого досвіду заклалося у характерних рисах творчої манери майстра: тонкощах роботи з живописним тлом та віртуозним відтворенням складних тональних модуляцій.

Навчання Тараса Триндика у стінах Дніпропетровського художнього училища (нині Дніпровський театрально-художній коледж) відкрило шлях до знайомства з провідними педагогами закладу, серед числа яких були К. Беркута, В. Бублик, О. Ніколенко.

Після завершення навчання у 1994 році, Тарасу Триндику пророкували успішне майбутнє академічного майстра. Однак через низку життєвих обставин майстер протягом семи років практично не працював творчо. Цей час став етапом переосмислення набутих знань, невпинного пошуку власної мови та знайомства із колегами-сучасниками.

До мистецького життя міста Дніпра Тарас Триндик активно увійшов на зламі тисячоліть. Розлогі формати полотен ранніх етапів його творчості тематично тяжіли до пошуків варіативності образотворчих рішень: жіночі образи, романтизоване відтворення живої природи, композиційно бездоганні та привабливі натюрморти. Застосування акварельних прийомів у техніці олійного живопису дає свої результати: творчий пласт митця початку 2000-х років позначений витонченістю та прозорістю тонального ладу, особливим атмосферним характером світлоповітряного середовища.

З 2001 року Тарас Триндик стає постійним експонентом виставкових проєктів. Паралельно унаочнюються подальші мистецькі орієнтири. За словами художника, абстрактне мистецтво – один із найскладніших творчих напрямків [3]. Це істинно імпровізаційне мистецтво, у межах якого спонтанність виявів можлива лише за умови збереження цілісності та балансу композиційних частин твору.

Зрілість творчої особистості майстра ставала порятунком у моменти, коли необхідно було виокремлювати конструктивну критику від зауважень на кшталт «абстрактне мистецтво – останній прихисток для

тих, кому бракує елементарних мистецьких знань». Творчі досягнення художників доби постмодернізму у діалектичному зв'язку з особливостями естетики модернізму досі стикаються з бар'єрами сприйняття з боку сучасних реципієнтів. Відтак, якщо художник поринає у світ абстрактного мистецтва, філософсько-естетична система якого позбавлена категорій, пов'язаних із поняттями предметності, оглядності, осяжності – майстер має віднайти та створити те, що триматиме на собі увагу.

Тарас Триндик розпочинає ретельно досліджувати різноманітні техніки живопису, зберігаючи вірність естетиці абстрактного експресіонізму. Перші десять років XXI століття додають до творчого арсеналу художника нові полотна. Їхня композиційна структура укладена варіативністю комбінацій різнопланових масивів та площин, поліхромні рішення гармонійно співіснують з ідеями на основі монохромних домінант. Техніка роботи митця з часом набуває особливого магнетизму, що тривалий час утримує на собі погляд реципієнта. Темпераментність та експресивність живопису не завжди є синонімом фактурності та пастозності манери. Означених естетичних категорій сприйняття художник досягає протилежними прийомами: численними лесуваннями, аскетичним та дзеркальним плесом картинної площини. Композиційні елементи полотен позначені складною текстурованістю, утворюючи окрему семіотичну систему, якою митець послуговується вже тривалий час. Однак при цьому автор уникає самоцитувань і тавтологій. Балансуючи на межі станкового та декоративного мистецтва, творчий дискурс майстра завжди лишається глибшим за означені поняття.

Саме протягом наведеного творчого етапу Тараса Триндика мистецтвознавці влучно згадують про феномен «кольоромузики» [5]. Ще у Стародавній Індії йшла мова про непоривність зв'язків музики та барв. Дане явище аналізується у категорії Піфагора «Двоїця» [2], а також філософській моделі Арістотеля «співвіднесене-обопільне» [1]. У літературній царині наведений логічний ряд одразу довершує блискучий «кольоровий сонет» А. Рембо.

Виставка «Примари кольорів» в Музеї українського живопису (2016) продемонструвала динаміку мистецьких пошуків Тараса Триндика.

Не зайвим буде нагадати про знайомство, а згодом і серйозне захоплення художника вивченням східних культур. Наочним стає

зв'язок: чистота кольору – звук – мантра і, як результат, новий канал комунікації глядача із твором.

З 2015 року майстер виходить на новий рівень шляхом звернення до жанровості у полі абстрактного експресіонізму.

Виставка «Мантри живопису» (Музей українського живопису, 2020) демонструє численні образи природи у нескінченності сюжетів, станів та настроїв. Обрана художником тематична лінія відтепер змушує шукати баланс між предметним та абстрактним, репрезентуючи новітній етап його творчих інтенцій.

Список використаних джерел:

1. Аристотель. Метафизика Аристотель / Аристотель. Соч. в 4-х томах. – Т. 2 – М.: Мысль, 1978. – 687 с.
2. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. – М.: Мысль, 1979. – 620 с.
3. Інтерв'ю з Т. Триндиком. – 2020. – Із архіву автора.
4. Тарас Трындык. Сайт художника. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tarastryndyk.info/> (дата звернення: 03.04.2020).
5. Цветомузыка Тараса Трындыка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://museum.net.ua/afisha/cvetomuzyka-tarasa-tryndyka/> (дата звернення: 20.05.2020). – Назва з екрана.

Михалевич В.В.

*кандидат культурології, доцент,
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ОДЕСЬКИЙ ПЕРІОД ТВОРЧОСТІ ХУДОЖНИКА ЛЕОНІДА ПАСТЕРНАКА ЯК ІЛЮСТРАТОРА-КАРИКАТУРИСТА

Творчість відомого портретиста кінця XIX – початку XX століття одесита Л.О. Пастернака (батька Бориса Пастернака) насичена різними періодами та подіями. Хоча одеський період творчості художника як карикатуриста є не дуже довгий та не занадто популярний. Але саме робота Пастернака ілюстратором-карикатуристом в одеських

сатиричних виданнях сильно вплинула на подальше становлення молодого художника та формування його як професійного портретиста. Тому хочеться більш детально дослідити саме початковий шлях художника в одеських сатиричних видавництвах.

Висвітлення творчості Л. Пастернака, зокрема в одеський період, прослідковується у дослідженнях О. Барковської, С. Лехтман та в автобіографічних мемуарах самого художника.

Майбутній художник змалку захоплювався малюванням та, незважаючи на спротив батьків, навчався в Одеській малювальній школі. Недивно, що одеське середовище та гумор зіграли не останню роль в захопленні юного Пастернака.

Ще з років навчання у гімназії молодий митець почав випускати кустарний гумористичний журнал, куди замальовував карикатури на вчителів та друзів. Ось уривок з його автобіографічної книги «Нариси ранніх років»: «В моєму журналі, є карикатура, що показувала зраділих вчителів, які щосили танцюють модний тоді канкан у слід попечителю округу, що відвідав щойно їх гімназію і поїхав задоволений. Інша ж карикатура на того ж попечителя округу зображала як він виїжджає в двох каретах, – в одній сиділи його вуха, а в інший він сам» [4].

Тут ми бачимо, як оригінальна фантазія ще юного художника вже починає реалізовуватись у ранніх карикатурах.

Гімназистом Пастернак почав співпрацювати зі своїм другом видавцем М. Фрейденбергом та став одним з головних ілюстраторів журналів «Оса» (1876), «Маяк» (1879-1885) та «Пчелка» (1881-1889). До речі в журналі «Пчелка» друкувалися найпопулярніші одеські та петербурзькі карикатуристи (М. Алексоматі, М. Білий, М. Вербель та інші) на чолі з М. Чемодановим. Нерідко і сам Фрейденберг малював карикатури.

Малюючи ілюстрації до цих журналів, Пастернак осягав, як сам зазначає, складної композиції та сміливості ілюстратора. Крім злободенних шаржів, карикатур і сатиричних композицій, художнику доводилося робити також жанрові замальовки художнього характеру, на різні теми одеського побуту – одеські типажі, вуличні сцени, характерні епізоди портового життя та інше. У своїх записках ілюстратор згадує, що помістив в одному з номерів «Пчелки» зображення типового портового одеського «босяка...» [4].

Треба зазначити як сам художник розмірковує над таким жанром як карикатура у своїй творчості: «Мої «проби пера» в карикатурах і

замальовках, участь в ілюстрованих журналах по суті були несвідомим потягом до малюнка і, зокрема, до портретування...» [4].

Художник гадає, що кожний карикатурист обов'язково є портретистом, так само як і кожний портретист є карикатуристом. Пастернак уточнює, що прагнення гостро бачити і постійно, спостерігаючи, вловлювати і запам'ятовувати характерні особливості в кожному обличчі, в його неповторній індивідуальній побудові або у всьому тілі, призводить до підкреслення деяких істотних особливостей портретованого для надання портрету більшого характеру і подібності з натурою.

Після переїзду до Москви художник згадує, що ранні спроби малювати карикатури для журналів тривали і далі. Він підкреслює, що крім необхідного заробітку ця робота була дуже корисна; вона розвивала критичність, досвід в самому малюванні та зміцнювала зорову пам'ять, таку необхідну художнику [4].

Але видавець та друг відомого художника М. Фрейденберг зазначав, що для Пастернака карикатура була низьким видом мистецтва [2]. Це можна пояснити тим, що художник прагнув постійного вдосконалення та самореалізації. Для нього портрет в мистецтві виступав на перше місце.

Згодом, коли художник здобуде освіту в Мюнхенській королівській художній академії, стане відомим європейським портретистом, проілюструє твори М. Лермонтова та Л. Толстого, зробить чисельні портрети відомих діячів культури і науки, серед яких А. Ейнштейн, С. Рахманінов, Р. Рільке, А. Рубінштейн, О. Скрябін, Л. Толстой, Ф. Шаляпін та ін., а потім емігрує до Великобританії, він напише у своїх мемуарах, що на його становлення як портретиста позитивно вплинули саме заняття карикатурою.

Можна підсумувати, що зокрема одеський досвід роботи в сатиричних журналах та спілкування з іншими талановитими ілюстраторами того часу стали відправним пунктом на творчому шляху Леоніда Пастернака як видатного європейського портретиста.

Список використаних джерел:

1. Барковская О. Классики одесской карикатуры. Одесса : Мигдаль Times, 2003. № 38. URL: <https://www.migdal.org.ua/times/38/3084/>
2. Барковская О. Пастернак, «Пчелка» и Оса. Одесса : Мигдаль. Times, 2001. № 7. URL: <https://www.migdal.org.ua/times/7/3023/>

3. Лехтман С. Забытый Пастернак, отец Бориса: ему позировали Рубинштейн и Скрябин, Толстой и Эйнштейн. NewConcepts, 2016. № 12. URL: <http://newconcepts.club/website/articles/1820.html>

4. Пастернак Л. О. Записи разных лет. Москва : Советский художник, 1975. 288 с. URL: http://az.lib.ru/p/pasternak_l_o/text_1943_zapisi_raznyh лет.shtml

Сауш П.Ю.

дійсна членкиня

Рівненської Малої академії наук учнівської молоді

Науковий керівник: Данчук А.С.

керівник гуртка мистецтвознавства

СУТЬ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАБРЕНДУ

Сьогодні телеефір – один із наймогутніших інструментів впливу на аудиторію. Збільшення активних учасників телевізійного ринку на сучасному етапі стало можливим внаслідок впровадження новітніх цифрових технологій (багатоканальних телевізійних мереж, систем супутникового, кабельного та смарт телебачення). У результаті спостерігається надзвичайне загострення конкуренції телевізійних компаній за увагу глядачів. Одним із найважливіших інструментів, що використовуються телемовниками для залучення глядачів, спеціалісти вважають формування телевізійних брендів.

Бренд виник ще в середні віки, коли цехові ремісники, які масово з'являлися у кожній галузі тодішнього виробництва, починають позначати свої вироби персональною торговою маркою (власне, слово «бренд» буквально перекладається як «тавро») [6, с. 26].

Однак справжній розквіт ідеї брендингу припадає на другу половину ХХ ст. і пов'язаний з появою на ринку великої кількості фірм, що випускали однотипні товари. Їх позиціонування через характеристики якості та надійності продукту, що пропонувався на ринку, незабаром звелось до певного набору штампів, у які споживач просто відмовлявся вірити. Стало очевидним, що людей більше не цікавлять технології та подробиці виробництва, їх увагу привертав сенс життя, хоча б він і розкривався через споживання.

Бренд, який перетворювався уже не просто на звучне «ім'я» фірми чи компанії, а й уособлював певні ідеї, що закладались у її продукцію, мусив концептуально й гармонійно вписуватись у психологічний світ споживача, пов'язаний зі специфічними потребами, стимулами і мотивами, які формували притаманні йому уподобання [1, с. 468].

Кожен бренд має три складові: ім'я (товарний знак, фірмовий стиль, фірмові константи); емоційний компонент (асоціації, пов'язані з брендом); інформація про бренд (рекламна ідея, рекламні характеристики тощо). Тобто для привабливості бренда основними є його інтелектуальні, психологічні та емоційні складові, які дозволяють сформулювати «обличчя», «характер» фірми та її продукції, що знайдуть відгук у широких колах споживачів.

За цих умов кардинально зросла роль застосування інструментів маркетингу, що спрямовані на формування та розвиток брендів телевізійних компаній. Як слушно зауважує авторитетний спеціаліст, управляючий директор компанії SevenSenses (Німеччина) М. Шмідт, не можна майбутнє телемовників будувати на сьогоднішньому успіху, його потрібно будувати на формуванні завтрашньої лояльності споживача [5, с. 138].

Телевізійні бренди створюють досить розгалужені системи. Проте, перелік елементів досліджуваної системи не обмежується лише телеканалами та телепрограмами. На наш погляд, як основні елементи системи телебрендів слід розглядати: бренди телевізійних каналів, бренди телепрограм, бренди телеведучих, бренди телевізійних компаній, бренди власників телеорганізацій, бренди міжнародних телевізійних організацій, бренди телевізійних фестивалів (рис. 1). [4, с. 53]. Зазначимо, що співвідношення взаємозв'язків між типами телевізійних брендів не можна визначити як жорстко субординаційний. Водночас практика телевізійного бренд-менеджменту доводить, що бренди телеканалів відіграють провідну роль у цій системі.

Американський спеціаліст Хант Лі пропонує уявити медіа-бренд як єдине ціле, розділяючи його на чотири сектори (рис. 2) [3, с. 154].

Верхні сектори схеми визначаються категорією, в якій працює телеканал: загально-розважальний, широкомовний, спортивний, канал кінопоказу.

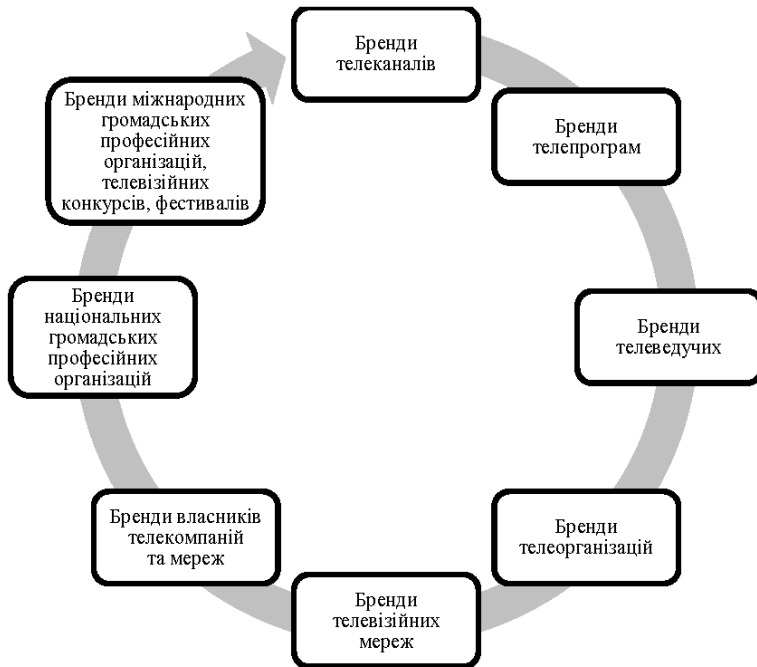

Рис. 1. Основні елементи системи медіа брендів

Всі конкретні програми, що формують приналежність каналу до певної категорії, визначають нижні сектори схеми. Ліві сектори («пакування» і «настроювання») визначають унікальне середовище, яку канал створює для свого глядача. Праві сектори («імідж бренду» та «інструкція з використання») відповідають за контакт з глядачем.

Усі комунікації каналу зі споживачем розташовуються усередині цих чотирьох секторів. Перший сектор – іміджевий (brand image), містить інформацію про канал. Іміджева реклама бренду поєднує повідомлення про приналежність каналу до певної категорії з особистою зацікавленістю глядача, відповідає його потребам.

Наступний сектор – інструктивний (usage), в якому інструкції та пам'ятки із використання бренду тлумачать як він у конкретних проявах вписуються в образ та стиль життя глядача. Далі пакувальний (packaging) сектор – це сполучна ланка між середовищем і категорією. Є суттєва різниця у стилі подачі телевізійного матеріалу, дизайні

студійних приміщень, навіть у тоні спілкування із глядачами телеведучих каналів. Це пов'язане з тим, що кожен з телеканалів прагне сформувати своє ексклюзивне середовище, відмінне від усіх інших в даній категорії, в даному випадку в процесі подачі новин телеглядачам.

Рис. 2. Структура медіа бренду

Якщо розглядати формування бренду телеканалу з точки зору менеджменту, то можна виокремити кілька основних напрямів діяльності:

1. Наповнення телевізійного контенту.
2. Формування системи ідентифікації телемовника (системи айдентики).
3. Формування та дотримання стандартів культури телевізійного віщання певного рівня.

Система ідентифікації (айдентики) має на меті формування оригінального, відмінного від усіх інших образу каналу. Для цього використовуються фірмові ідентифікаційні комунікації, передусім, логотип. Лого являє собою агрегацію різних видів знакових символів,

включаючи назву каналу, фірмовий слоган, кольори та ін. Стаття 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» визначає: «Логотип (фірмовий, торговий знак) – будь-яка комбінація позначень (слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів), які придатні для вирізнення ефірного часу однієї телерадіоорганізації від іншої» [2]. Насамперед, логотип каналу є базовим інструментом візуалізації телеканалів, він є певною «точкою пам'яті» у свідомості глядачів. Лого має бути в змозі передати дух і продемонструвати основні характеристики каналу, або, можливо, його спрямованість (наприклад, сучасність і динамізм телеканалу, або, навпаки, – його прихильність до певних сталих традицій). Система ідентифікації має на меті закласти базу для формування корпоративного іміджу телеканалу.

Можна стверджувати, що сформована культура є одним із найважливіших елементів у формуванні брендів телеканалів. Значення, концепції, філософія управління, мораль, технічні характеристики, культура медіа мовлення – усе це складає загальний культурний імідж каналу, який глядачі можуть відчувати при перегляді програм. Саме це є важливою складовою бренду каналу. І вони надають великий і, водночас, делікатний вплив на аудиторію телеглядачів на прийняття нею позитивного рішення про вибір конкретного телеканалу.

Список використаних джерел:

1. Демченко М. Бренд у сучасних медіа: принципи формування, просування та розвитку / М. Демченко // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – 2010. – Вип. 2. – С. 466-472. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2010_2_38
2. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 року № 3759-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>
3. Іртлач М. О. Формування брендів на телевізійному ринку: основні чинники та напрями зусиль / М. О. Іртлач // Прометей. – 2014. – № 3. – С. 152-156. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prom_2014_3_30
4. Ромат Є. В. Бренди телеканалів у системі телевізійних брендів / Є. В. Ромат, М. О. Іртлач // Статистика України. – 2015. – № 2. – С. 52-55. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/su_2015_2_12
5. Черемних І.В. Телевізійний маркетинг : навч. Посіб. Вид. 2-е, доп. Київ : ДП «Експрес об'ява», 2018, 304 с.
6. McDowell Walter, Batten Alan. Branding TV: Principles and Practices. – Oxford : Focal Press, 2005. – 158 p.

Хоцяновська Л.Ф.

доцент,

*Київський національний університет культури і мистецтв,
Заслужена артистка України*

ДИСЦИПЛІНА «ХОРЕОДРАМАТУРГІЯ» У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА ХОРЕОГРАФІЇ

Впровадження загальноєвропейських принципів до системи української освіти стало втіленням завдань інтеграції України у Європейський простір, що вимагає змін, зокрема і в освітній галузі країни. Дані процеси стосуються і мистецької освіти як частини загальної освіти. Саме її перебудова виокремлює нагальні проблеми, що вимагають вирішення якнайшвидше. Йдеться про узгодження історично сформованих мистецьких освітніх програм з новими стандартами, зберігаючи кращі традиції вітчизняного хореографічного мистецтва і вітчизняної хореографічної освіти. Результатом реалізації реформ стало змінення освітньо-професійної програми і кваліфікації «спеціаліст» на «бакалавр хореографії» та «магістр хореографії». Постало питання, яким чином здійснюється розподіл змістовного наповнення дисциплін «Мистецтво балетмейстера» та «Хореодрамаатургія» відповідно цих кваліфікацій.

У КНУКіМ «Хореодрамаатургія» як навчальна дисципліна включена до програми підготовки магістра хореографії. Належить до циклу професійно-орієнтованих дисциплін і реалізується у тісному взаємозв'язку з іншими дисциплінами циклу фундаментальних (загально-наукових) професійно-орієнтованих дисциплін, дисциплін самостійного вибору ВНЗ та дисциплін вільного вибору студентів. А саме: «Психологія художньої творчості», «Практика» (науково-педагогічна та стажування за фахом), «Новітні тенденції в хореографії», «Режисерський аналіз хореографічного твору».

У контексті підготовки магістра у галузі класичної хореографії метою дисципліни «Хореодрамаатургія» є ознайомлення з сутністю та змістом творчої діяльності балетмейстера у балетному театрі та набуття спеціальних знань та навиків, необхідних у цій діяльності. Мета дисципліни реалізується у детальному розгляді балетної вистави як одної із форм музичного театру, знайомстві з можливостями

міжвидового синтезу мистецтв у балеті, засвоєння методів застосування основних законів драматургії у постановці балетної вистави, набутті навичок постановки балетної вистави.

Мета дисципліни зумовлює завдання дисципліни, а саме – оволодіння загальними закономірностями створення композиції балету, що відбувається через віднаходження образно-хореографічного виявлення, адекватного образному змісту, формі та стилю музичної основи балетної вистави та згідно ідейно-тематичному задуму хореографічної постановки. Важливим є оволодіння навиками використання лексики класичного, характерного, історико-побутового та сучасних форм танцю (джаз, модерн, contemporary та ін.), і їх трансформації у постановці балетної вистави.

Згідно програми дисципліни магістранти набувають знань про функції балетмейстера у балетному театрі, особливості балету як музично-театрального жанру, основи драматургії балетного твору, особливості побудови композиції багатодійних балетів та балетів на одну дію, засоби творення художнього образу в балеті, хореографічні та музично-хореографічні форми та їх застосування у балетній виставі.

Засвоєння теоретичних знань є підґрунтям для оволодіння вміннями аналізувати ідейно-тематичний зміст, форму, жанр, видову приналежність балетної вистави, працювати з музичним матеріалом, застосовувати закони драматургії у постановці балету, складати літературно-драматургічну основу балетної вистави, створювати і нотувати хореографічний текст та малюнок танцю, співпрацювати з художником, концертмейстером, композитором, диригентом, працювати з виконавцями, проводити різні види репетицій.

Навчаючись на 1-4 курсах КНУКиМ студенти хореографічного факультету у рамках дисципліни «Мистецтво балетмейстера» отримують загальне уявлення про хореографію як вид мистецтва, базові знання про закони драматургії та їх застосування у хореографії, вивчають композицію в хореографії та взаємозв'язок її складових, знайомляться з основними хореографічними жанрами і музично-хореографічними формами. Практичні навики від створення окремих танцювальних комбінацій і маленьких сюжетних етюдів до постановки закінчених самодостатніх масових і сольних хореографічних композицій студенти набувають під керівництвом викладача на практичних заняттях, і під час самостійної роботи. Але мова йде про окремі танцювальні номери. І саме навчаючись у магістратурі студенти опановують створення балетів,

танцювальних вистав великої форми. Отримують знання і вміння, що необхідні не просто хореографу, а балетмейстеру – «майстру балету». І саме засвоєння програми дисципліни попередніх курсів кваліфікації бакалавр є підґрунтям для заключного етапу виховання балетмейстера. Адже ця професія є надзвичайно складною і опанувати її за один-півтора роки навчання у магістратурі без попередньої підготовки не можливо. Виховання балетмейстера – складний і тривалий процес, що вимагає також безперервного самонавчання і самовдосконалення, шліфування професійної майстерності протягом всього творчого життя.

У підсумку дослідження робимо висновок, що дисципліна «Хореодраматургія» має тісний взаємозв'язок з іншими дисциплінами освітньої програми. Змістове наповнення курсу дисципліни «Хореодраматургія» у магістратурі є логічним продовженням змісту дисципліни «Мистецтво балетмейстера» згідно програми підготовки бакалавра. Знання, отримані студентами на молодших курсах поглиблюються і доповнюються, практичні уміння розширюються та удосконалюються під час навчання у магістратурі. У результаті випускники отримують інструментарій для майбутньої успішної творчої реалізації, що дає можливість знайти власний шлях в сучасному українському хореографічному мистецтві.

Цвілик К.М.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

СИМВОЛІКА ДЕРЕВА В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

Найбільш загадковим та неоднозначним є символ дерева в живописі. З самих перших днів люди почали звертатися до ботанічних орнаментів та зображення рослинного світу.

Найбільш могутнім символом зростання та сезонного вмирання і відродження є дерево. Цьому образу відведено важлива роль в мистецькому світі та воно є невід'ємним елементом фольклору, і навіть в наші дні у деяких народностей дерево є тотемом, міфічним предком племені. «Священні дерева» володіли магічними властивостями,

закладеними в самій їхній природі та сутності. Можливо, частина цієї магії притаманна і полотнам із зображенням дерев? Різні дерева символізують різні якості, підкреслюючи загальний зміст картини.

Недарма цьому образу приписують велику магічну частину, адже за своєю структурою дерево є діленням наче на три секції. Доволі не часто ми звертаємо увагу на те яке є глибоке коріння, яке є провідником до таємного підземного світу. Стовбур, що знаходиться поміж нас та спостерігає за усім навколишнім та верхні кінцівки, що знаходяться під хмарами. Ці елементи натякають нам, що дерево наче первинна структура всесвіту: коріння – підземний світ, стовбур – земний, крона – небо.

Велика кількість дерев, що перебувають на планеті відповідають певні символи та образи. Це є так би мовити «мова-дерев». Якщо пильно роздивитись різні галузі мистецтва, як фольклор аби то живопис, то митці приписують різну символіку. Це має бути цікавим дослідженням на сьогоднішній день та актуальним питанням для поколінь. З плінністю часу та технологічними прогресом, люди почали забувати про магичність та природність елементів що нас оточують та й не кожен митець розуміється на символіці образів загалом.

У будь-якого предмета, що має якесь знаковий образ, можна виявити прихований сенс. В цьому і полягає основи символізації – багатогранне сприйняття і розуміння того чи іншого предмета. Символіка – це символічне значення, яке приписують чому-небудь. Що ж символізують дерева в творах Європейського мистецтва? Навіщо так часто до них зверталися художники? На ці питання ми і спробуємо дати відповідь.

З давніх-давен дерево представляє нескінченно оновлюється живий космос. Поряд з каменем, дерево служить вівтарем, оскільки дерево – центр миру і опора Всесвіту. Дерево є символом життя, родючості, ототожнюється з джерелом безсмертя і відповідно є символ воскресіння рослинності, весни і «відродження» року (майське дерево). У найдавніших міфах підкреслюються містичні узи поміж дерев і людьми (дерева народжують людей; дерево як сховище душ предків людини).

Дерево класичної міфології показує ієрархію божеств античної культури в їх відношенні до першопричини. У коріння цієї дерева знаходиться хаос, трохи вище по стовбуру – Демогоргон, Тартар і Ніч, вище – титани, гіганти, олімпійські божества на чолі з Зевсом, духи природи (кентаври, німфи і ін.), герої і напівбоги. Стовбур і основні гілки дерева міфології означають вищих богів, малі гілки та листя – їх

«втечі». Дерево стає своєрідним центром всесвіту на який покладається величезний зв'язок між світами та вимірами.

Дерево, як символ вищого ступенів можна трактувати як універсальна концепцію світу, характерних для більшості відомих світових культур и форм мистецтва. Дерево як символ наступного ступенів – як втілення Концепції добра и зла, життєвого циклу. До нижчих ступенів можна зарахувати дерево як втілення фізіологічної, духовної характеристики людини, ідей моральності.

Використовується термін «символ» – образ чи уявлення, що вказує на інший візуальний образ чи ідею, переконання, духовну чи матеріальну сутність.

Символісти вбачали мету мистецтва в тому, щоб втілити ідею у зрозумілий людині символ та розвинути її за допомогою нескінченних гармонійних варіацій. Тому поети-символісти іноді дивували читача згадками про звучання запаху, колір ноти, аромат думки.

Дуб – могутнє та сильне дерево, як найбільш актуальний варіант світового дерева (в слов'янських апокрифах згадки про дубі, посадженому при створенні світу, що стоїть «на силі Божій» і що тримає світ на своїх гілках), місце перебування божества, атрибут царської влади, чоловічий початок, символ довголіття, мудрості, сили і витривалості.

Одним з перших зобразив дуб на своїй картині Рафаель. Полотно «Святе сімейством під дубом» було створено їм в 1518 році. Рафаель використовував біблійний сюжет – святе сімейство і Іоанн Хреститель, які відпочивають під старим дубом. Наступна серйозна робота датована початком 17 століття. Голландський художник Якоб ванн Рейсдал звернув уваги на дуби. Йому належать картини «Водоспад в дубовому лісі» і «Великий дуб». На картині «Великий дуб» вікове дерево стало центром сільського життя, біля нього розмістилися селяни, які займаються своїми щоденними справами.

Олива – емблема миролюбності, священне дерево богів у грецькій традиції, знак нагороди атлетів. Значення емблеми миролюбності оливкова гілка придбала завдяки тому, що під час Олімпійських ігор у Стародавній Греції припинялися всі війни, а священні оливкові гаї вважалися недоторканими і у воєнний, і в мирний час.

А ось Сальвадор Далі, як істинний сюрреаліст, трактував значення оливи по-своєму: в картині сухе дерево – символ давньої мудрості, яка, на жаль, вже стала античністю.

До більш міфічного дерева відноситься Лавр. Вій часто знаходить своє положення в древній міфології.

Лавр – Святе дерево Аполлона, перетворена німфа Дафна; гілками цього дерева Аполлон, сумуючи за коханою, прикрасив свою голову і ліру. Завдяки цьому «божественному встановленню» лаврова гілка (вінок) придбала значення нагороди.

Дерево – фундаментальний культурний символ, що репрезентує вертикальну модель світу ідеєю бінарних.

Шубіна А.В.

бакалавр,

Науковий керівник: Михалевич В.В.

кандидат культурології, доцент,

Київський університет імені Бориса Грінченка

МОКУЛІТО ЯК РІЗНОВИД ГРАФІКИ

Графіка включає в себе різні види образотворчого мистецтва. Сюди відносять: рисунки-ілюстрації і найрізноманітніші можливі прикрашання книг, газет, журналів, виконаних тушшю, олівцем, аквареллю, гуашшю, темперою і т. д.; всі види плакатів; рисований художній шрифт; різні грамоти, дипломи, упаковки, етикетки, білети.

Розвиваючись протягом століть графіка збагатилась найрізноманітнішими художньо-технічними прийомами, що поступово набували свого реалістичного вдосконалення.

Будучи обмеженою розміром, графіка має неосяжні можливості ідейного та естетичного впливу на маси через свою тиражованість. Для графіки характерна лаконічність вираження. Вибирати основне і опускати зайве значить узагальнювати і спрощувати, тобто збагачувати сприймання. Тому творча робота художника-графіка, як і робота скульптора у мармурі, є тільки мистецтвом відкидання зайвого і залишення того, що створює образне втілення ідейного задуму.

На сьогоднішній день митцями по всьому світу використовується величезне різноманіття графічних технік. Знаковою подією у світі графіки стала поява принципово нової техніки – мокуліто. Вона народилась на стику

різних видів графіки увібравши у себе елементи багатьох уже існуючих технік, вдосконаливши, та адаптувавши їх для себе.

Техніка вперше була застосована в Японії в 1970-ті Озакою Сейші. Так само, як і інші літографічні техніки мокуліто покладається на той факт, що вода і масло не змішуються. Так само як і в традиційній літографії зображення наноситься із використанням маслянистих чорнил і олівців на матрицю або пластину. Зазвичай пластина це полірований лист вапняку, але на сьогоднішній день також використовуються пластини зроблені з алюмінію або поліестру. Стабільність цих матеріалів дозволяє отримати сотні або навіть тисячі майже ідентичних відбитків зроблених з однієї і тієї ж пластини. В мокуліто ж пластина зроблена з органічного матеріалу: деревини. В результаті зображення трохи змінюється з кожним відбитком, і якість відбитків стрімко погіршується, це означає, що кількість відбитків обмежена невеликою кількістю і всі вони відрізняються один від одного. Це відбувається в результаті факторів таких як вид і вік наявного листа деревини і погоди. Кожна пластина повинна бути віддрукована за один раз, тому що дуже рідко буває, що зображення можливо буде надрукувати коли пройде певний час, і результат такого друку передбачити неможливо. У процесі друку відтисків фактура деревини згодом починає домінувати над зображенням, завдяки чому над зображенням виникає так звана вуаль спогадів, якою характеризується дана техніка. Також цю техніку можна вдосконалити комбінуючи мокуліто із різьбленням, що може використовуватись для отримання контрастних контурів і текстур, які іншими методами досягнути не вийде.

Техніка мокуліто останнім часом набрала чималої популярності і притягує до себе погляди все більшої кількості митців-новаторів по всьому світі. Цю техніку дослідила і розвинула польський митець із Нью-Йорка Єва Будка. Єва заново винайшла мокуліто, розсунувши рамки і розвинувши техніку так, що нею зацікавились інші художники і створила свій власний напрямок, який названо за її ім'ям – «Будкаліто». Процес поєднує пласкі літографічні сліди та марки гравюри на дереві. Без використання кислот, процес виготовлення мокуліто стає ідеальним для новачків та художників-граверів всіх напрямків. Після Єви, цією технікою зацікавились інші митці, частково, завдяки Єві, що доклала чималих зусиль для популяризації техніки: статті, виставки, воркшопи, що вона проводила, надихнули велику кількість людей. Кожен із тих хто

зацікавився, експериментуючи та пробуючи себе у цій техніці вносив свій вклад у її розвиток.

Отже мокуліто – це техніка плоского друку, яка була винайдена в Японії наприкінці XX століття і полягає у використанні фанери у якості друкарської поверхні. Основний рисунок наноситься на дошку за допомогою жирних літографських матеріалів – туші та олівців, але можливо також використовувати прийоми гравюри, поєднуючи ефекти плоского друку із високим. На відбитках виразно проявляється текстура деревини, що також збагачує зображення. Великою перевагою техніки мокуліто є те, що, на відміну від літографії, отримувати зображення з фанерної дошки можна за допомогою звичайного офортного станка. Однак загальний наклад відбитків з однієї форми невеликий, особливо у порівнянні з літографією, офортом чи гравюрою на дереві. Мокуліто має високий потенціал та наче створена для робіт із динамічним змістом і розвинутим сюжетом, а саме для відображення спогадів, які залишають свій відбиток у пам'яті так само, як дерево на папері. Робота із органічним матеріалом дає відчуття плину часу і вуаль, яку він накладає на спогади та емоції, так само як і на деревину, що з кожним відбитком дає все більш затуманене зображення.

Техніка мокуліто має особливості характерні лише для неї, саме за них роботи виконані у цій техніці високо цінуються у світі, що робить їх легко впізнаваними. «Мокуліто» розширила горизонти графічного мистецтва, і на даний момент продовжує стрімко розвиватись, даючи величезний простір для митців, що не бояться експериментувати, досліджувати та відкривати щось дійсно нове, перебуваючи на вістрі розвитку образотворчого мистецтва.

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Василега П.А.

аспірант,

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ 7-9 РОКІВ

Проблема дослідження рухової активності дітей, набуває особливої актуальності у зв'язку з значними змінами у реалізації навчально-виховного процесу та карантинними заходами, що обумовлені пандемією COVID-19. Особливої уваги в даному контексті заслуговують діти молодшого шкільного віку (7-9 років), що обумовлено віковими особливостями, та соціальною ситуацією розвитку. Так вирішення питання дослідження впливу ГРВІ захворювань на рівень рухової активності, можливе тільки при формуванні певної методологічної концепції, яка базується на визначенні рівня фізичного розвитку і соматичного здоров'я дітей. Практичною метою таких досліджень є формування оптимальної системи оздоровлення дитячого населення, компенсація прямих та опосередкованих наслідків поширення ГРВІ серед дитячого населення.

На сьогоднішній день в науковому дискурсі відмічається наявність декількох методичних підходів до визначення рівня здоров'я, які можуть бути застосовані у контексті визначення рівня рухової активності. Питання оцінки рівня здоров'я представлені в дослідженнях таких вітчизняних та закордонних дослідників: Апанасенка Г.Л., Баєвського Р.М., Белова В.І., Купера К., Сергєєва В.Н., Попова С.В. та інших дослідників [1; 2; 3].

На сьогоднішній день, найбільшого поширення набули дві моделі діагностики рівня здоров'я за прямими показниками: визначення біологічного віку та оцінка енергопотенціалу на рівні організму. Дані моделі характеризують біологічну функцію виживання організму – один з основних проявів здоров'я [1, с. 64].

Особливої уваги заслуговує методика скринінга запропонована Апанасенком Г.Л., яка базується на застосуванні законів термодинаміки

у аналізі ступеня стійкості біосистем, через показники енергопотенціалу. Методика включає діагностику важливих параметрів, до них відносять показники рівня фізичного розвитку, підготовленості, працездатності основних фізіологічних систем організму [2, с. 67]. У процесі аналізу враховується залежність енергопотенціалу біосистеми від об'єму фізіологічних резервів та раціональності використання функцій організму. Таким чином відмічається закономірність: чим вищий рівень фізичного здоров'я, тим менша можливість виникнення та розвитку патологічних процесів в організмі [3, с. 165].

Цікавою методикою дослідження рівня індивідуального здоров'я взагалі та рухової активності зокрема є тест Купера. Це ряд тестів спрямованих на визначення рівня фізичної підготовленості організму індивіда, вони створені американцем Кеннетом Купером у 1968 році і розроблялися для армії США. Тест базується на твердженні, що рівень фізичної працездатності – один з головних показників здоров'я індивіда. К. Купер запропонував характеризувати фізичну працездатність за допомогою 12-хвилинного тесту. В початковій формі тесту не враховувався факт напруженості функцій організму при виконанні тесту. Це обумовлювало подібність результатів, що в одних піддослідних досягався за рахунок надмірної мобілізації резервів організму, а у других при збереженні лівової частки функціонального резерву. Даний недолік скорегований у модифікованому тесті Купера, що запропонували Юрімея Т.А., Віру Е.А. Маємо зауважити, що дана методика має певні вікові та фізіологічні обмеження для діагностики дітей молодшого шкільного віку [4, с. 113-114].

Ще одним діагностичним інструментом є інформаційно-діагностична оздоровча програма «Школяр», яка дає можливість отримувати кількісні характеристики рівня фізичного здоров'я молодших школярів. Також можна визначити фізіологічні системи, які лімітують можливість більш високих показники рівня фізичного здоров'я. Важливим є можливість реєстрації та виділення груп ризику дітей, за необхідності організувати оздоровчі заходи.

Акцентуємо увагу, що застосування певної методики можливе тільки в об'єктивній відповідності до можливостей організму дитини. Так варто враховувати аспект диференціації дітей на медичні групи допуску до фізичних занять.

Таким чином можемо підбити підсумки, що рухова активність є важливим показником та елементом індивідуального здоров'я дітей та

дорослих. Особливої уваги дослідження рухової активності набуває у зв'язку з поширенням ГРВІ та карантинними заходами. Для таких досліджень варто сформувані відповідні методологічні засади з урахуванням специфіки об'єкту дослідження. Було розглянуто деякі методики, які можуть бути застосовані у відповідному дослідженні.

Список використаних джерел:

1. Апанасенко Г.Л. Індивідуальне здоров'я: теорія і практика управління, інформаційні аспекти // Медична інформатика та інженерія. – 2009. – № 4. – С. 61-64.
2. Головата О. Визначення рівня фізичного розвитку і соматичного здоров'я дітей молодшого шкільного віку // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2012. – № 5(1). – С. 66-70.
3. Михайлюк О. Рівень соматичного здоров'я школярів // Молода спортивна наука України. – 2011. – Т. 2. – С. 164-168.
4. Сергиенко Л.П. Непрямые методы определения максимального потребления кислорода // Слобожанский науково-спортивний вісник. – 2015. – № 1(45). – С. 109-122.

Кучерак Т.І.

студент;

Волчовська-Козак О.Є.

кандидат біологічних наук, доцент,

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника

ВПЛИВ УМОВ ҐРУНТОВОГО ЖИВЛЕННЯ НА РІСТ І РОЗВИТОК МОРКВИ ПОСІВНОЇ (*DAUCUS CAROTA SUBSP. SATIVUS*)

Морква посівна – рослина, яка широко культивується в багатьох країнах світу як харчова рослина, зокрема і в Україні. Вона містить велику кількість поживних речовин та вітамінів. Як і будь-яка рослина, морква потребує певних умов зростання. Проте далеко не завжди ці умови є оптимальними для нормального росту і розвитку рослин, що, разом із проблемами в аграрному секторі, призводить до низької урожайності моркви в Україні.

Тому важливим є вивчення та реалізація біологічного потенціалу цієї важливої овочевої культури для конкретних ґрунтово-кліматичних умов вирощування, що дозволить збільшити загальний вихід товарних коренеплодів з високими якісними показниками. Проблема підвищення продуктивності та якості продукції вирішується різними методами, зокрема – внесенням добрив і використанням регуляторів росту рослин, які застосовують для стимуляції проростання насіння, активізації вегетативного росту, підвищення врожайності [1; 4; 7]. При їх використанні також відмічається ефективний захист культурних рослин від стресових ситуацій, що дозволяє зменшити обсяги застосування хімічних препаратів [4; 6].

Метою дослідження було вивчення впливу добрив та стимуляторів росту на ріст і розвиток рослин моркви посівної на дерново-підзолистих глеєвих ґрунтах Прикарпаття, які мають низькі показники біопродуктивності.

Дослідження проводилися протягом 2018-2019 р.р. згідно з методикою однофакторних дослідів [2; 3]. Повторність – чотириразова. Облікова площа ділянки становила 6 м². Як об'єкт дослідження слугували рослини моркви сорту Королева осені. Обліки здійснювали на 40 рослинах – по 10 з кожного повторення. Насіння висівали вручну з міжряддям 25 см. Глибина загортання насіння – 2 см.

Агрохімічна характеристика ґрунту: рН (сольове) – 5.9, вміст гумусу – 2.81 %, азоту – 77, фосфору – 113, калію – 138 мг на 1 кг ґрунту. Попередник – огірки. Обробку насіння стимуляторами росту проводили у дозах, зазначених у рекомендаціях [6]. Карбамід вносили в кількості 50 г на ділянку перед посівом у рядки згідно інструкції, а перегній – в розрахунку 10 кг на 1 м².

Дослідження проводили за схемою:

1. Без добрива, насіння обробляли водою – контроль.
2. Карбамід, насіння обробляли водою.
3. Перегній, насіння обробляли водою.
4. Без добрива, насіння обробляли Вермістимом.
5. Без добрива, насіння обробляли Епін Максi.

Отримані результати свідчать, що застосування як комплексних препаратів (Вермістим, Епін Максi) так і різних видів добрив (мінерального – карбамід та органічного – перегній) за вирощування моркви посівної на дерново-підзолистому глеєвому ґрунті мало суттєвий вплив на формування врожаю.

Покращання ґрунтового живлення посилює інтенсивність росту та розвитку рослин моркви посівної. Це сприяє збільшенню висоти надземної частини рослин при застосуванні Вермістиму й Епін Максї на 20%, та довжини підземної частини при застосуванні всіх видів добрив на 11-21% (таблиця 1). Одночасно наростає і діаметр коренеплоду: на контролі цей показник становив 2,47 см, за умов внесення мінерального та органічного добрив – 2,95 та 3,04 см, а при використанні Вермістиму та Епін Максї – 3,12 і 2,83 см відповідно.

На всіх досліджуваних варіантах відмічено достовірне збільшення ваги різних частин рослин (таблиця 2), що однозначно вказує на зростання урожайності культури. Вага коренеплодів коливалася в межах від 48,3 до 74,12 г і була найбільшою при використанні перегною (63,27 г) та Вермістиму (74,12 г), що перевищує контроль на 30-50%. За вагою надземної частини рослини з різних варіантів відрізнялися не так суттєво. У контролі вона становила 15,17 г і була найнижчою.

За вирощування моркви важливою є кількість товарної частки врожаю. Товарність коренеплодів моркви в досліді коливалася в межах 85–91 % і істотно не залежала від застосування добрив чи стимуляторів росту.

Надзвичайно важливим при вирощуванні овочевої продукції є контролювання їх якісних показників. На якість продукції, окрім метеорологічних умов, впливає вміст в рослині мінеральних елементів, основних органічних сполук та інших компонентів, що в свою чергу, залежить від раціонального застосування добрив та комплексних препаратів.

Таблиця 1

Вплив різних умов ґрунтового живлення на розвиток вегетативних частин рослин моркви посівної, фаза технічної стиглості

№ з/п	Назва варіанту	Висота надземної частини		Довжина коренеплоду		Діаметр коренеплоду	
		см	% до К	см	% до К	см	% до К
1	Контроль	28,87		11,93		2,47	
2	Карбамід	27,63	96	13,20	111	2,95	119
3	Перегній	27,13	94	13,93	117	3,04	123
4	Вермістим	34,22	119	14,46	121	3,12	126
5	Епін Максї	34,90	121	13,40	112	2,83	115
	НІР ₀₅	1,3		0,7		0,12	

Таблиця 2

**Вплив різних умов ґрунтового живлення на формування урожаю
коренеплодів моркви посівної, фаза технічної стиглості**

№ з/п	Варіант	Вага, г			Товарність, %
		надземної частини	товарного коренеплоду	% до К	
1	Контроль	15,17	48,30		89
2	Карбамід	15,97	59,50	123	85
3	Перегній	16,60	63,27	131	87
4	Вермістим	18,04	74,12	153	90
5	Епін Максї	16,28	55,87	116	91
	НІР ₀₅	0,37	2,85		

У наших дослідженнях продукцію з найвищим вмістом сухої речовини отримано у варіантах із Епін Максї та Вермістимом – 13,12 і 13,85% відповідно, що на 26-33% більше контролю, проте застосування перегною також сприяло накопиченню сухої речовини у рослинах (таблиця 3).

Таблиця 3

**Вміст сухої речовини і золи у коренеплодах моркви посівної
за різних умов ґрунтового живлення, фаза технічної стиглості**

№ з/п	Варіант	Суша речовина		Зола	
		%	% до К	%	% до К
1	Контроль	10,41		5,18	
2	Карбамід	10,43	100	5,65	109
3	Перегній	12,18	117	6,02	116
4	Вермістим	13,85	133	5,34	103
5	Епін Максї	13,12	126	5,07	98

Важливим критерієм оцінки якості коренеплодів моркви посівної є вміст золи. Внесення добрив як правило підвищує інтенсивність асиміляційних процесів рослинного організму, збільшує використання елементів живлення та інтенсивність їх накопичення. Це підтверджують результати наших досліджень.

Застосування мінерального та органічного добрив позитивно вплинуло на накопичення зольних елементів у коренеплодах моркви – їх вміст становив 5,65 та 6,02%, а у варіантах з комплексними ростовими препаратами дослідні рослини за цим показником не відрізнялися від контрольних.

Таким чином, застосування добрив та комплексних препаратів стимуляторів росту на дерново-підзолистих глєєвих ґрунтах сприяє підвищенню продуктивності та оптимізує показники якості моркви посівної. Серед даних видів живлення найбільш ефективним є Вермістим, при якому вага коренеплодів зростає в півтора рази відносно контролю.

Список використаних джерел:

1. Бикін А.В. Вплив добрив на родючість темно-сірого опідзоленого ґрунту за різних технологій вирощування моркви столової / А.В. Бикін, С.Г. Гончар // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Агрономія. – 2014. – Вип. 195(1). – С. 37-41.
2. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта / Б.А. Доспехов. – М. : Агропромиздат, 1985. – 351 с.
3. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві: під ред. Г.Л. Бондаренка і К.І. Яковенка. – [3-є вид.]. – Харків: Основа, 2001. – 370 с.
4. Морква: прогресивні технології та нормативи витрат / [кол. авторів; За ред. Д. І. Мазоренка і Г. Є.Мазнева]. – Харків: вид-во «Міськдрук», 2011. – 31 с.
5. Окрушко С.Є. Вплив стимуляторів росту на урожайність овочевих культур. Збірник наукових праць ВНАУ. – 2017. – № 5. – С. 34-39.
6. Рекомендации по применению регуляторов роста растений в сельскохозяйственном производстве Украины: под ред. Л.А. Анишина. – К.: Агробіотех, 2001. – 19 с.
7. Терьохіна Л.А. Дія регуляторів росту на насіннєву продуктивність та якість насіння рослин моркви / Л.А. Терьохіна // Овочівництво і баштанництво. – Харків: ІОБ УААН, 2008. – Вип. 54. – С. 45–51.

Озар М.М.

студент,

Науковий керівник: Гнєзділова В.І.

кандидат біологічних наук, доцент,

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ У ФЛОРИ ЛУЧНИХ ФІТОЦЕНОЗІВ В ОКОЛИЦЯХ С. ВЕРБІВКА (РОЖНЯТІВСЬКИЙ РАЙОН)

Лікарські рослини з давніх-давен активно використовуються у всесвітній етно- та традиційній медицині. Нині існує безліч лікарських засобів рослинного походження, які не мають рівноцінних синтетичних аналогів. Тому, метою наших досліджень було дослідження лікарських рослин у флорі лучних фітоценозів в околицях с. Вербівка Рожнятівського району.

Дослідження проводили протягом 2018-2020 років. Для встановлення видового різноманіття лучних фітоценозів околиць села Вербівка ми використовували маршрутний метод. Також застосовувався метод тимчасових пробних ділянок розміром 5х5. Рясність кожного з видів визначила окомірним методом за шкалою Друде [2]. Отримані дані вносили в польовий блокнот, при цьому записували місцезнаходження, флороценотичну приуроченість, екологічні умови місця зростання та життєву форму кожного виду. Під час досліджень території збирали гербарій [1]. Таксономічний склад флори визначався за загальноприйнятими методами, за гербарним матеріалом і уточнювався за визначником «Определитель высших растений Украины» [5]. Належність видів до лікарських рослин визначали за А. М. Гродзінським [3]. Латинські назви таксонів наведені за S.L. Mosyakin, M.M. Fedoronchuk [7]. Екологічні особливості охарактеризовані за літературними даними [4], фітоценотипічна приналежність за Заверухою [6], а життєві форми – за К. Раункієром [8].

Під час досліджень у флорі лучних фітоценозів в околицях с. Вербівка Рожнятівського району виявлено 119 видів лікарських рослин, які відносяться до 98 родів, 30 родин, 26 порядків, 5 класів та 4 відділів (*Equisetophyta*, *Polypodiophyta*, *Magnoliophyta*, *Pinophyta*). Серед родин найбагатшими на лікарські рослини є родина *Rosaceae* (27 видів;

22,69%). Це такі види як *Fragaria vesca*, *Rubus idaeus*, *Filipendula vulgaris*, *Sorbus aucuparia*, *Aruncus vulgaris* та інші. Практично всі представники даної родини багаті на вітаміни. Родина *Asteraceae* із 21 видом (17,65%) займає друге місце серед видової чисельності лікарських рослин (*Taraxacum officinale*, *Tussilago farfara*, *Bellis perennis* та інші). Третє місце із 15 видами (12,61%) займає родина *Fabaceae*, здебільшого це представниками лучного флороценотипу: *Medicago sativa*, *Trifolium repens*, *Lathyrus pratensis*, *Anthyllis poliphylla* та інші. Родина *Lamiaceae* представлена 10 видами (8,4%). Такі види як *Mentha piperita*, *Mentha arvensis*, *Lamium album* та *Thymus pulegioides* розростаються на декілька метрів. Родини *Polygonaceae* (3,36%) та *Brassicaceae* (3,36%) представлені 4 видами кожна. Родини *Caryophyllaceae* (2,52%), *Apiaceae* (2,52%), *Plantaginaceae* (2,52%) представлені 3 видами лікарських рослин. 2 видами (1,68%) презентовані родини *Papaveraceae*, *Betulaceae*, *Violaceae*, *Caprifoliaceae*, *Apocynaceae*, *Gentianaceae*, *Boraginaceae* та *Scrophulariaceae*. Також виявлено по 1 виду (0,84%) з родин *Equisetaceae*, *Aspidiaceae*, *Cupressaceae*, *Urticaceae*, *Chenopodiaceae*, *Hypericaceae*, *Ericaceae*, *Tiliaceae*, *Vacciniaceae*, *Euphorbiaceae*, *Onagraceae*, *Elaeagnaceae* та *Liliaceae*.

В результаті проведеного біоморфологічного аналізу, серед видів флори лучних фітоценозів в околицях с. Вербівка, виявлено представників всіх життєвих форм. Переважають рослини, які відносяться до гемікриптофітів – 65 видів (54,62%). Вони є переважно трав'янистими багаторічниками – *Chelidonium majus*, *Rumex acetosa*, *Euphorbia cyparissias*, *Potentilla erecta*, *Lathyrus pratensis* та інші. Друге місце посідають терофіти – 22 види (18,49%): *Centaurea cyanus*, *Bidens tripartita*, *Veronica arvensis* та інші.

На третій позиції фанерофіти – 16 видів (13,45%). Найбільш поширеними серед них є *Betula pendula*, *Pyrus communis* та *Malus sylvestris*. Також виявлено 13 представників (10,92%) хамефітів (*Rubus idaeus*, *Rosa canina* та інші).

Найменш поширені на досліджуваній території криптофіти, які представлені 3 видами (2,52%) – *Equisetum arvense*, *Armoracia rusticana* та *Convallaria majalis*.

Аналіз чисельності показав, що найбільша кількість досліджених видів трапляється зрідка – 32 (26,89%). Серед них *Juniperus communis*, *Herniaria glabra*, *Viola canina*, *Sorbus aucuparia*, *Hyssopus officinalis* та інші. Другу позицію розділяють категорії видів, чисельність яких є

достатньо великою (*Mentha piperita*, *Gnaphalium uliginosum*, *Ambrosia artemisiifolia*, *Tanacetum vulgare*, *Cichorium intybus* тощо) та великою (*Chenopodium album*, *Polygonum aviculare*, *Hypericum perforatum*, *Potentilla anserina*, *Melilotus officinalis* та інші). Вони представлені 26 видами (21,85%) кожна.

Третє місце займають лікарські рослини з дуже великою чисельністю – 18 видів (15,13%) (*Trifolium arvense*, *Aegopodium podagraria*, *Plantago lanceolatae*, *Lamium album*, *Taraxacum officinale* та інші).

14 видів (11,76%) рослин трапляються окремими екземплярами. А саме, *Calluna vulgaris*, *Sorbus torminalis*, *Padus avium*, *Sambucus nigra*, *Hieracium pilosella* тощо. Досліджено 1 вид (0,84%) рослин, який росте дуже рясно (*Plantago major*). Виявлено 2 рослини (1,68%), які представлені одною особиною (*Chamaerion anagustifolium* та *Hippophae rhamnoides*).

У флорі лучних фітоценозів в околицях с. Вербівка переважають лікарські рослини, що за відношенням до умов освітлення належать до геліофітів – 61 вид (51,26%) (*Papaver rhoeas*, *Herniaria glabra*, *Capsella bursa pastoris*, *Calluna vulgaris*, *Fragaria vesca* та інші) та сціогеліофітів – 35 видів (29,41%) (*Anthoxanthum odoratum*, *Tanacetum vulgare*, *Mentha piperita*, *Galeobdolon luteum*, *Stellaria graminea* та інші). Це пов'язано з хорошим рівнем освітленості досліджуваних екотопів. Також виявлено 19 видів (15,97%) рослин, що відносяться до геліосціофітів. Це *Hypericum perforatum*, *Crataegus calycina*, *Agrimonia eupatoria*, *Galinsoga parviflora*, *Mentha recutita* та інші. Частка сціофітів є незначною – 4 види (3,36%): *Dryopteris filix-mas*, *Comarum palustre*, *Astragalus dasycanthus* та *Lamium album*.

За відношенням до гідрологічного режиму ґрунту провідне місце займають мезофіти – 74 види (62,18%). Це такі види, як *Urtica dioica*, *Saporaria officinalis*, *Sisyrinchium officinale*, *Crataegus levigata*, *Rubus caesius* та інші. Дещо менше ксеромезофітів – 21 вид (17,65%) (*Rumex acetosa*, *Calluna vulgaris*, *Filipendula vulgaris*, *Trifolium pratense*, *Coronilla varia* та інші). До категорії гігромезофітів належить 11 видів (9,24%): *Alnus glutinosa*, *Polygonum persicaria*, *Potentilla erecta*, *Mentha arvensis* та інші. Також виявлено по 4 види (3,36%) мезоксерофітів (*Herniaria glabra*, *Genista inctoria* тощо) та гігрофітів (*Polygonum hydropiper*, *Vinca major* та інші). Дуже мала частка мезогігрофітів – 3 види (2,53%), а найменше ксерофітів – 2 види (1,68%).

Переважаючою групою трофоморф є мезотрофи, які представлені 78 середньовибагливими до якості та родючості ґрунту видами (65,55%). Представники: *Polygonum aviculare*, *Tilia cordata*, *Comarum palustre*, *Potentilla reptans*, *Cerasus avium* та інші. Другу позицію займають особливо вибагливі евтрофи – 28 видів (23,53%) (*Astragalus glycyphyllus*, *Chamaerion anagustifolium*, *Conium maculatum*, *Viburnum opulus*, *Glechoma hederacea* та інші). Частка оліготрофних видів є найменшою – 13 видів (10,92%): *Mentha piperita*, *Arnica montana*, *Myosotis arvensis*, *Rumex acetosa*, *Juniperus communis* та інші.

Лучний флороценотип є переважаючим на досліджуваній території. Він представлений 35 видами (29,41%) рослин: *Saporaria officinalis*, *Potentilla erecta*, *Alchimilla monticola*, *Medicago sativa*, *Trifolium pratense* та інші. Другу позицію займають види неморального флороцено типу – 30 рослин (25,21%) (*Betula pendula*, *Stellaria graminea*, *Tilia cordata* та інші). Флора синантропної рослинності представлена групами рудеральних – 19 (15,97%) (*Geum urbanum*, *Barbarea vulgaris*, *Polygonum aviculare*, *Urtica dioica*, *Chelidonium majus* тощо) та сегетальних видів – 10 (8,4%) (*Papaver rhoeas*, *Symphytum officinale*, *Plantago lanceolatae*, *Mentha piperita*, *Sonchus arvensis* та інші) видів. Рослинність бореального флороцено типу налічує 10 видів (8,4%), серед яких *Dryopteris filix-mas*, *Juniperus communis*, *Calluna vulgaris* та інші. Нечисленними є лучно-болотний, лучно-степовий та болотний флороцено типи (7 видів, 5,88%; 5 видів, 4,2%; та 3 види, 2,52% відповідно).

Як показали наші дослідження, флора лучних фітоценозів околиць села Вербівка багата та різноманітна. Тут зростають лікарські та декоративні види місцевої природної флори. На жаль, ця ділянка з кожним роком зазнає все більшого антропогенного пресингу, що зумовлено приватною забудовою на прилеглих територіях.

Список використаних джерел:

1. Григора, І. М. Геоботаніка: навч. пос. / І. М. Григора, Б. Є. Якубенко, М. Д. Мельничук. – К.: Арістей, 2006. – 448 с.
2. Друде О. Екологія рослин / О. Друде. – К., 1913. – 208 с.
3. Лікарські рослини: Енциклопедичний довідник / Л-56 Відп. ред. А. М. Гродзінський. – К.: Видавництво «Українська Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, Український виробничо-комерційний центр «Олімп», 1992. – 544 с : іл.
4. Ткачик В. Флора Прикарпаття / В. Ткачик. – Л.: НТШ, 2000. – 254 с.

5. Доброчаева Д. Н. Определитель высших растений Украины / Д. Н. Доброчаева, М. И. Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – К.: Наукова думка, 1987. – 548 с.
6. Заверуха Б. В. Флора Волыно-Подолли и ее генезис. Київ: Наук. думка, 1985. 192 с.
7. Mosyakin S. L. Vascular Plants of Ukraine a nomenclatural checklist / S. L. Mosyakin, M. M. Fedoronchuk. – K.: M. G. Kholodny Institute Botany, 1999. – 345 p.
8. Raunkiaer C. Plant life forms. – Oxford, 1937. – 104 p.

Skoryk O.D.

*Candidate of Biological Sciences,
Associate Professor at Department of Biochemistry and Physiology,
Oles Honchar Dnipro National University*

AGE-RELATED CHANGES IN AN ANTIOXIDANT DEFENSE SYSTEM OF BLOOD IN GERBILS

It is well known that oxidative stress is an important factor contributing to the development of chronic diseases in elderly people. It was established that activation of oxidative stress is linked to diseases of the cardiovascular system, atherosclerosis, metabolic syndrome, oncological diseases and may contribute to the progression of chronic diseases. Age-related oxidative stress is generated by a combination of increased production of free radicals, decreased antioxidant levels, diminished activities of antioxidant enzymes, and impaired repairs of oxidative damage. There are specific enzymes and low molecular weight substances for removing ROS: Superoxide dismutase (SOD) catalyzes dismutation of superoxide ($O_2^{\cdot -}$), catalase (CAT), scavenges hydrogen peroxide (H_2O_2), glutathione peroxidase (GPx) converts H_2O_2 to water, and neutralizes lipid peroxy radicals. Glutathione (GSH) serves as a major thiol-disulfide redox buffer of the cell, and its reduced form is maintained by glutathione reductase (GR) [1, p. 101; 2, p. 1356; 3, p. 245; 4, p. 615].

Therefore, the aim of the study was to investigate the system of antioxidant protection and change the intensity of the process of lipid peroxidation in the blood of gerbils of different ages.

Materials and methods. Gerbils of different ages were divided into 3 groups: 1 group is a control group, which included animals aged 8 months; 2 – group of gerbils middle-aged (22-26 months); Group 3 – animals old-aged

(31-38 months). The CAT activity was measured according to the method described by Korolyuk. Determination of TBA – active products in plasma and blood erythrocytes was performed by the method Andreeva. Concentration of reduced glutathione was determined by [5, p. 207]. Statistical processing of the results was performed using Excel, using Student's t-test.

It was shown that the concentration of TBA-active compounds in blood plasma in the group of older animals (second and third) increases threefold compared to the control group of adult animals. Thus, we observed an increase in the intensity of oxidative processes in old animals.

It was studied the activity of catalase. No significant difference in this parameter was found between the control group and the second group of older animals (22-26 months). In the third group (31-37 months) there was decreases in catalase activity by 22% compared with the control group (8 months). It was investigated content of reduced glutathione. It was shown increase of the glutathione concentration in the gerbil's blood in second group by about 2 times compared with the control group. It was observed decrease of the glutathione content in blood of animals aged 31-38 months. Antioxidant levels show a general tendency to decrease with age.

The generation of free radicals, that is, superoxide anion and H_2O_2 showed a progressive increase from the younger to old age groups. Antioxidant defense seems to be approximately balanced with generation of oxygen-derived species in young individuals, however, there is an increase oxidative stress later in life. Our results demonstrate that aging is associated with decreased activity of several antioxidant enzyme and progression of oxidative stress.

References:

1. Abhijita S., Tripathib, S.J., Bhagya V. Shankaranarayana Rao B.S., Muthangi V. Subramanyamc, S. Asha Devia. Antioxidant action of grape seed polyphenols and aerobic exercise in improving neuronal number in the hippocampus is associated with decrease in lipid peroxidation and hydrogen peroxide in adult and middle-aged rats // *Experimental Gerontology*. – 2017. – V. 101. – P. 101–112.
2. Durani L. W., Hamezah H. S., Ibrahim N. F., Yanagisawa D., Makpol S., Damanhuri H. A., Tooyama I. Age-related changes in the metabolic profiles of rat hippocampus, medial prefrontal cortex and striatum // *Biochemical and Biophysical Research Communications*. – 2017. – V. 493. – P. 1356-1363.
3. Jovanovic Z. Antioxidative defense in the aging brain // *Arch. Biol. Sci.* – 2014. – V. 66(1). – P. 245-252.

4. Lee, M. R., Ma, J. Y., Sung, C. K. Chronic dietary ginseng extract administration ameliorates antioxidant and cholinergic systems in the brains of aged mice // J Ginseng Res. – 2017. – V. 41. – P. 615-619.

5. Stojiljkovic D., Pavlovic D., Arsic I. Oxidative Stress, Skin Aging and Antioxidant Therapy // Scientific Journal of the Faculty of Medicine. – 2014. – V. 31(4). – P. 207-217.

Сліворська Д.В.

студентка,

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

**ОРНІТОФАУНА ПРИКАРПАТТЯ
(КАЛУСЬКИЙ РАЙОН, СЕЛО ТУЖИЛІВ)
ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В БІОІНДИКАЦІЇ СЕРЕДОВИЩА**

Птахи – один із класів теплокровних хребетних, які пристосувались до життя в різних умовах навколишнього середовища завдяки своїй здатності до польоту. Вони знайшли широке використання в багатьох галузях людського життя. Орнітофауна України нараховує 425 представників, серед яких – 270 з регулярним гніздуванням [1, с. 210].

Незважаючи на досить вагомі дослідження в області орнітології, деякі дані щодо видового складу птахів певних територій є дещо розмитими. В останні роки все більше зростає трансформація середовища під дією антропогенного фактора. Стають все більш актуальними проблеми збереження екосистем, у зв'язку з чим набувають поширення системи моніторингу, які дають можливість оцінити вплив антропогенних факторів на біологічні об'єкти. Біоіндикація з використанням птахів дає змогу реєструвати мінімальні концентрації речовин, які накопичуються в них, а також прогнозувати розвиток техногенного впливу в майбутньому.

Об'єктом дослідження була орнітофауна Прикарпаття, зокрема села Тужилів, Калуського району.

Предметом дослідження був видовий склад, еколого-морфологічні особливості птахів села Тужилів, Калуського району, а також їх значення в біоіндикації навколишнього середовища.

Мета полягала в тому, щоб дослідити та описати видовий склад та еколого-морфологічні особливості птахів села Тужилів, Калуського району, а також обґрунтувати необхідність проведення орніто-індикаційних досліджень на території даного регіону.

Методи дослідження. Для оцінки видового складу птахів дослідної території було використано такі методи: піших обліків, лінійних трансект та точкових обліків. Лінійні трансекти розташовувались випадковим чином, часто в межах окремих суб-територій, які були частинами більшої досліджуваної території. Найбільш оптимальною для дослідження формою трансекти був квадрат зі стороною 1-1,5 км, що охоплював всі основні біотопи території. Точкові обліки являли собою ті ж самі стрічкові трансекти нульової довжини, на яких на 360° навколо фіксованого спостережного пункту проводився облік. Точкові обліки, тривалістю по 5-10 хвилин через кожні 200-300 м (залежно від складності біотопу), здійснювались під час маршруту у деревинно-чагарникових біотопах, лісах, де візуальний зв'язок із птахом найчастіше ускладнений. Птахів підраховували на 20 точках у межах маршруту. При істотних перешкодах у роботі (шум від літаків, машин, інших транспортних засобів і т.д.) облік на деякий час припинявся та відновлювався тільки після нормалізації обстановки [3, с. 15].

Птахів в якості об'єктів для дослідження використовували багато вчених. Їх праці стосувались як будови, так і екології пернатих. Вагомий внесок у розвиток орнітології внесли: Г.В. Фесенко, А.А. Бокотей, Ф.Й. Страутман, К.Ф. Кеслер, І.М. Горбань, О.І. Дзизюк та інші. Завдяки їх наполегливій праці було створено багато визначників для визначення птахів в польових умовах, видано ряд методичних рекомендацій, сформовано карти міграцій птахів. На Прикарпатті особливо відзначились В.В. Бучко, Я.С. Штиркало, І.М. Смоленський та В.М. Случик. Саме вони заклали основи орнітохімічного моніторингу, як перспективного методу біоіндикації техногенно-порушених територій, а також визначили пріоритетних біоіндикаторів на прикладі Калусько-Бурштинської екосистеми [4].

На основі проведених польових досліджень нами було встановлено, що орнітофауна с. Тужилів Калуського району налічує близько 53 види птахів, які належать до 11 рядів (*Ciconiformes*, *Anseriformes*,

Charadriiformes, Falconiformes, Galliformes, Columbiformes, Cuculiformes, Strigiformes, Apodiformes, Piciformes, Passeriformes), що включають в себе 24 родини. Найбільш чисельним є ряд Горобцеподібні, що налічує близько 33 види (62,3%). Зозулеподібні, Серпокрильцеподібні та Сивкоподібні найменш повно представлені в авіафауні даної території та мають по 1 виду (рис. 1).

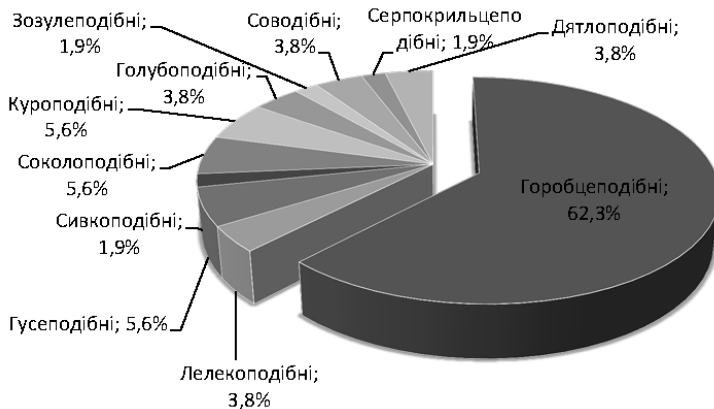

Рис. 1. Рядовий спектр орнітофауни дослідної території

Серед представників найбільш поширені гніздові, перелітні птахи, в той час як зимуючі представлені дуже слабо (всього двома видами). Найбільш густо заселеними біотопами виявились ліси та сади. Значно менше птахів поширені в населених пунктах, поблизу різноманітних водойм та на полях.

Повсюдне поширення птахів та їх здатність накопичувати в організмі забруднюючі речовини дозволяють реєструвати зміни, що виникли в результаті антропогенної діяльності. Популяції багатьох видів птахів мають відношення до річних циклів біологічної продуктивності екосистем на рівні урожайності лісових і сільськогосподарських культур, а також земноводних, комах, плазунів, які продукують головну біологічну масу та енергію природних екосистем. Аналіз хімічних речовин та елементів в організмі птахів є обов'язковою складовою тривалого моніторингу навколишнього середовища [2].

На території Прикарпаття на даний час кількість орнітоіндикаційних досліджень дуже незначна. Перспектива їх розвитку є доволі високою, у

зв'язку з наявністю великої кількості промислових підприємств (відокремлений підрозділ Бурштинська ТЕС, Калуська ТЕС, ПАТ «Укртрансгаз», ПАТ «Івано-Франківськцемент» і т.д.), що зумовлюють значне техногенне навантаження на екосистеми. З метою індикації аеротехногенного впливу на екосистему потрібно проводити постійні спостереження за біотою, зокрема орнітофауною, що дасть змогу одержати певні інтегральні характеристики забруднення довкілля [4].

Отже, виходячи із вищесказаного, можна зробити висновок, що орнітофауна с. Тужилів Калуського району не є дуже різноманітною та чисельною. Вона налічує всього 53 види птахів, які входять до складу 11 рядів. Зміни чисельності різних видів птахів можуть бути швидкими сигналами про регіональні та глобальні зміни в екосистемах. Екологічна ситуація в Івано-Франківській області слугує сигналом щодо необхідності проведення постійних спостережень за біотою, що дасть змогу одержати певні показники забруднення довкілля.

Список використаних джерел:

1. Горбань І. М. Гетеротрофні індикатори стану біосистем / І. М. Горбань, Й. В. Царик // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. – 2012. – Випуск 58. – С. 209–220.
2. Лисиця А. В. Біоіндикація і біотестування забруднених територій / А. В. Лисиця. – Рівне: видавництво Дока-центр, 2018. – 97 с.
3. Равкин Ю. С. Методические рекомендации по комплексному маршрутному учету птиц / Ю. С. Равкин, Н. Г. Челинцев. – М., 1990. – 33 с.
4. Смоленський І. М. Первинна орнітоіндикація Калусько-Бурштинської екосистеми / І. М. Смоленський, В. М. Случик, Я. Є. Штирало // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. 2005. – Вип. 40. – С. 68-72.

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Шевцов А.Л.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Важко уявити собі ефективну діяльність сектору безпеки і оборони України без сучасної, адаптованої до конкретних викликів сьогодення нормативно-правової бази. З перших років незалежності держави розроблено чимало законодавчих і підзаконних актів, що унормовували функціонування силових і правоохоронних органів в системі захисту національних інтересів. Серед них Закони України «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про державну таємницю» а також низка рішень Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБО України), постанов Кабінету Міністрів України.

Особливе місце серед документів безпекової спрямованості займає Закон України «Про національну безпеку України» [2]. Він остаточно визначив умови, порядок розробки і завдання основних стратегічних документів, що регламентують функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони держави, а саме таких його суб'єктів як Міністерство оборони України та Збройні Сили України.

Разом з тим недосконалість, суперечливість і неузгодженість положень даного документу, непослідовність, повільність і формальне ставлення окремих органів державного управління до їх реалізації зводить нанівець зусилля щодо системного, комплексного і динамічного розвитку оборонно-безпекової сфери. Виходячи із змісту ст. 26 Закону України «Про національну безпеку України», основним документом довгострокового планування у сфері національної безпеки України є Стратегія національної безпеки України, яка розробляється протягом

шести місяців після вступу на пост Президента України. Цей документ схвалюється рішенням РНБО України і затверджується Президентом України. Імперативний характер даної норми вимагає від новообраного очільника держави безперечного виконання такої законодавчої у зазначений термін.

17 січня 2020 року на засідання РНБО України було розглянуто проект Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [5]. За результатами розгляду Президент України дав доручення в тижневий термін доопрацювати документ для його повторного обговорення та остаточного прийняття. Але, станом на 1 червня 2020 року документ прийнятий так і не був. Між тим, саме цей документ є основою для підготовки всіх інших документів щодо планування у сферах національної безпеки і оборони.

Зокрема, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, Національна розвідувальна програма розробляються тільки після схвалення Стратегії національної безпеки України [2].

Між тим, фактична відсутність такого документу не завадила РНБО України своїм рішенням від 18.02.2020 р., затвердженого Указом Президента України від 27.02.2020 № 59/2020, надати доручення Кабінету Міністрів України щодо внесення до 01.06.2020 р. на розгляд РНБО України Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України [3]. Доречі, встановлені терміни сплинули, але оприлюднення такого документу або презентації його проекту також не відбулося.

Таким чином, правове забезпечення ключових напрямів оборонної діяльності держави фактично опинилось паралізованим внаслідок несвоєчасної розробки стратегічних документів.

В цьому зв'язку треба звернути увагу на певні колізії у плануванні вищезазначених заходів. Так, ст. 25 Закону України «Про національну безпеку України» поділяє планування у сферах безпеки і оборони на довгострокове (понад 5 років), середньострокове (до 5 років) та короткострокове (до 3 років) [2]. А далі уточнюється, що вищезгадана Стратегія національної безпеки є документом довгострокового планування, тобто таким, що розробляється на термін понад 5 років.

Зважаючи на те, що Президент України обирається на 5 років [1], то навіть теоретично даний документ не може функціонувати понад цей термін, оскільки новообраний глава держави має прийняти нову Стратегію національної безпеки.

Особливо треба підкреслити, що попередня і практично ще не скасована Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 [4] не стала проривним документом у вирішенні безпекових питань. За правильно визначеними орієнтирами не відбулось принципових еволюційних зрушень. Левова частка змісту документу, особливо в частині зміцнення бойового потенціалу сил оборони, залишилась гучними деклараціями.

Вищевикладене наштовхує на деякі розміркування. По-перше, якщо необов'язковість або несвоєчасність реалізації деяких ґрунтовних положень законодавчих і підзаконних актів у сфері національної безпеки не несе жодних негативних, тим більш катастрофічних наслідків, то це ставить під сумнів актуальність і необхідність визначених заходів. Коли протягом року замість встановлених законом 6-ти місяців не з'являється Стратегія національної безпеки в при цьому нічого не відбувається, виникає питання чи потрібен такий документ взагалі. По-друге, у правовій демократичній державі, де панує верховенство права, за невиконання норм діючого законодавства як мінімум має наставати юридична відповідальність винних у цьому осіб. По-третє, хронічне невиконання або неповне виконання протягом років незалежності заходів національної безпеки є очевидною суттєвою державною проблемою, вартість якої суверенітет і територіальна цілісність України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, ВВР, 1996, № 30, ст. 141, – Харків: Право, 2019. – С. 39.
2. Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII «Про національну безпеку України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
3. Указ Президента України від 27.02.2020 № 59/2020 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 лютого 2020 року «Про основні показники державного оборонного замовлення на 2020 рік та 2021, 2022 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59/2020#Text>
4. Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text>
5. «РНБО розглянула проект Стратегії національної безпеки України» Офіційне інтернет-представництво Президента України Володимира Зеленського 17.01.2020. URL: <https://www.president.gov.ua/news/rnbo-rozglyanula-proekt-strategiyi-nacionalnoyi-bezpeki-ukra-59321>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Покрасенко К.С.

студентка,

*Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: НОВІ АСПЕКТИ

З 2015 року, коли почався процес інституційних реформ разом з цим відбулися нові зміни в державній службі з прийняттям нового закону. Однією з важливих складових реформи були поліпшення управління людськими ресурсами та управління, орієнтоване на результат. Необхідність такого реформування і модернізації державної служби та управління людськими ресурсами виникла через недостатність ефективно виконувати зобов'язання перед суспільством, громадянами України, низькою якістю державної служби та надання публічних послуг громадянам України.

Необхідність реформування державної служби та управління була викликана, в першу чергу, наявністю низки характерних для неї за більше ніж двадцять років проблем. Відповідно проблеми, що потребують розв'язання під час реформування державної служби, були викладені в низці нормативних актів, наприклад в Стратегії державної кадрової політики на 2012-2020 роки, Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 роки, Концепції запровадження посад фахівців із питань реформ, Концепції впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах [1]. Згідно до цих законодавчих актів, то основною метою реформування державної служби вважається створення професійної, політично неупередженої, стабільної, високоефективної, авторитетної, відповідальної і престижної державної служби, яка дійсно здатна надавати якісні державницькі послуги громадянам. Проте об'єктивно кажучи така мета не може бути реалізована без проведення модернізації та удосконаленні управління в державній службі.

Змінами до Закону України «Про державну службу» від 19.12.2019 та від 20.12.2019 приймаючи відповідні акти, парламент анонсував так зване перезавантаження державної служби. Врегульовано особливості державної служби, правовий статус державних службовців, повноваження керівників державної служби, виключено інститут погодження призначення керівників структурних підрозділів третіми особами [2].

Закон вносить зміни до законів, що регулюють діяльність окремих державних органів, зокрема:

- проходження та особливостей державної служби;
- врегулювання правового статусу державних службовців, повноважень керівників державної служби;
- виключення інституту погодження призначення керівників структурних підрозділів третіми особами, що у відповідності із нормами Закону України «Про державну службу» вилучено як суб'єктивний чинник та інструмент впливу.

Можна чітко вказати, що реформа, яка почалася з 2015-2016 роках та яку спробували дещо видозмінити у вересні 2019 року, потребує завершення, адже реформа державної служби величезною мірою визначає подальший успіх усіх інших реформ, кінцеві результати яких залежать від наданої якості здійснення управлінських рішень державних органів. Так, обов'язок провести якнайшвидші зміни в реформуванні державної служби закладені у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [3] та Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року [4], де метою вказаних майбутніх змін буде вдосконалення системи державного управління і відповідно підвищення рівня конкурентоспроможності країни. Результатом реалізації проведених реформ повинна стати більш ефективна та підзвітна громадянам система державного управління, яка працює в інтересах суспільства, забезпечує сталий розвиток країни та надає якісні послуги.

Метою Стратегії та майбутніх реформ мають стати такі основні напрямки:

- формування і координація державної політики (стратегічне планування державної політики, якість нормативно-правової бази та державної політики в цілому, включаючи вимоги щодо формування державної політики на основі ґрунтового аналізу та участь громадськості);
- модернізація державної служби та управління людськими ресурсами;

- забезпечення підзвітності органів державного управління (прозорість роботи, вільний доступ до публічної інформації, організація системи органів державного управління з чітким визначенням підзвітності, можливість судового перегляду рішень);

- надання адміністративних послуг (стандарти надання та гарантії щодо адміністративних процедур, якість адміністративних послуг, електронне урядування);

- управління державними фінансами (адміністрування податків, підготовка та виконання державного бюджету, система державних закупівель, внутрішній аудит, облік та звітність, зовнішній аудит) [4].

Основним принципом, який мусить бути застосований під час реформування держслужби та внесеними змінам, зокрема має бути так зване «залучати найкращих та звільняти найгірших». Проте, у звільненні і можуть критися головні ризики такого «перезавантаження».

Варто зазначити, що як залучення, так і звільнення не повинні бути свавільними, а повинні опиратися на чітку та послідовну процедуру й зрозумілі критерії [5]. Щоб уникнути можливих проблем, уряд має якнайшвидшими кроками визначитись і запустити реорганізацію міністерств та урядових органів відповідно до встановлених ним правил. Важливим чинником є те, що уряд повинен визначитись із критеріями ефективності роботи органів виконавчої влади та позбавляться неефективних керівників, які не можуть впоратися зі своїми обов'язками.

До того ж, слід повністю задіяти вертикаль виконавської відповідальності: завдання уряду – завдання міністерств чи урядових органів – завдання підрозділів – завдання працівників. Адже складається негативна ситуація, коли в неефективному органі, на якого урядом покладені певні обов'язки, завдання виконуються на 20-30 відсотків, а відповідне керівництво і працівники завжди отримують позитивні та відмінні оцінки і премії з чималою надбавкою.

Отже, основним пріоритетом реформування державної служби та управління людськими ресурсами в державних органах є: ефективна реалізація закону України «Про державну службу», оптимізація системи центральних органів виконавчої влади, а також формування висококваліфікованої групи спеціалістів та ефективного керівництва в органах державної влади.

Список використаних джерел:

1. Гончарук Н. Т. Модернізація державної служби України на сучасному етапі розвитку / Н. Т. Гончарук, Л. В. Прудіус; за ред. О. В. Покатаєвої // Право та державне управління: збірник наукових праць: [у 2-х т.]. Запоріжжя : КПУ, 2017. Т. 2. № 4. С. 42-48.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих питань державної служби та електронного документообігу : Закон України № 422-IX від 20.12.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422-20#n2>
3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
4. Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року: Розпорядження КМУ № 474-2016-р від 24 червня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/474-2016-%D1%80>
5. Нижник Н. Інституційна модернізація державної служби України в сучасних умовах / Н. Нижник, О. Муза // Право України. 2016. № 9. С. 9-16.

Пронь Л.М.

аспірантка,

*Інститут післядипломної освіти та довузівської підготовки
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Світова економічна криза, спричинена поширенням коронавірусної хвороби, вплинула на економіку України. За перші три місяці 2020 року реальний ВВП скоротився на 1,3 % через карантинні заходи в умовах пандемії та через зниження рівня інвестицій [10]. Введений режим надзвичайної ситуації та карантинні заходи призупинили розвиток економіки країни.

Станом на кінець червня 2020 року Україна внесла зміни у власне законодавство, щоб отримати фінансову допомогу від міжнародних фінансових установ. Для надання допомоги Міжнародний валютний

фонд поставив три вимоги до України: зрівняти ціни на газ з ринковими для населення, провести банківську реформу, зменшити дефіцит державного боргу [4].

Уряд розробив програму виходу із карантину в п'ять етапів. Кожен етап має свої індикатори, згідно яких в кожній області можуть зніматися карантинні обмеження. Станом на 26.06.2020 року в Україні продовжує поширюватись коронавірусна хвороба: 41117 хворих, 18299 осіб одужало, 1086 особа померла [3]. Ситуація в світі наступна: 9473214 підтверджених випадків, померло 484249 людей [13].

Завдяки громадським ініціативам і зусиллям уряду в країну надходять матеріальні та фінансові ресурси для боротьби з наслідками поширення COVID-19. До 30 червня 2020 року НАК «Нафтогаз України» має сплатити до держбюджету в спеціальний фонд 3,8509 млрд. грн. [5]. До державного бюджету України було залучено 51,6 млрд. грн. внаслідок проведених аукціонів з продажу облігацій зовнішньої державної позики [1]. Національний банк знизив облікову ставку з 11% до 6%.

9 червня Міжнародний валютний фонд прийняв рішення для України виділити 5 млрд. дол. протягом 18 місяців в рамках Нової Програми Stand-by. Перший транш від Міжнародного валютного фонду в розмірі 2,1 млрд. дол. США уряд України спрямує на подолання наслідків пандемії COVID-19. Планується через програми Кабінету Міністрів України пільгові кредити для малого та середнього бізнесу в розмірі 10 млрд. грн. під низькі ставки. Це допоможе стабілізувати економіку України [11].

Україні надано від Польщі гуманітарну допомогу: 1 тис. захисних комбінезонів, 50 тис. рукавиць, 130 тис. л. дезінфікуючих засобів, 40 тис. масок, 19 тис. захисних екранів різних типів для обличчя [6].

Завдяки 39 китайським державним органам, приватним організаціям, державним корпораціям, Пекінській організації Товариства Червоного Хреста Китайської народної республіки, урядам місцевого та провінційного рівнів, українській компанії «Метінвест», китайській компанії AVIC International – Україні була надана безоплатна допомога – 125 куб. м. засобів медичного захисту, апаратів штучної вентиляції легень [8].

До кінця 2020 року Японія надасть через представництво ООН в Україні медичне устаткування та медичні препарати для боротьби з

коронавірусною хворобою на суму 1,4 млн. дол. США для госпіталів Збройних Сил України у Львові, Харкові та Ірпіні [12].

Від Європейського Союзу надана допомога екстрена в розмірі 190 млн. євро, яка спрямована на: 1) невідкладну допомогу у галузі охорони здоров'я; 2) соціальні та економічні наслідки пандемії; 3) зміцнення системи охорони здоров'я [9].

Відповідно до Постанови № 493 від 17 червня 2020 року Кабінет Міністрів України виділяє Міністерству юстиції із фонду боротьби з коронавірусною хворобою 23680,1 тис. грн. на: придбання медобладнання для якісного лікування COVID-19; доплати медпрацівникам «Центру охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» та її відокремленим структурним підрозділам – до 300 % заробітної плати; закупівлю засобів індивідуального захисту [7].

Постановою Кабінету Міністрів України № 498 від 17 червня 2020 року було виділено 233 322 тис грн. на проведення страхових виплат через Фонд соціального страхування України Міністерству соціальної політики із фонду боротьби із коронавірусною хворобою [2].

Керівництво держави спрямовує свою увагу на забезпечення економічної стабільності підприємств, громадян, забезпеченні продуктів харчування та засобів першої необхідності, медичній допомозі.

Інвестиції, які залучають в економіку України, спрямовують на: закупівлю необхідних засобів захисту для медиків, медичне обладнання, тести для виявлення інфікованих COVID-19, допомогу бізнесу через надання кредитів за низькою ставкою, підтримку соціально незахищених верств населення, розвиток інфраструктури тощо.

Кредити від Міжнародного валютного фонду є підтримкою економіці України у боротьбі з пандемією COVID-19. Це сприяє залученню іноземних інвестицій в економіку держави.

Україна потребує постійних інвестицій в економіку для стабільного сталого розвитку і забезпечення комфортного життя громадянам, розвитку інфраструктури тощо. Інвестиції мають бути спрямовані на розвиток інфраструктури, інновацій, зростання наукового потенціалу з подальшим практичним втіленням в конкретні інвестиційні проекти. Створення нових робочих місць сприятиме розвитку економіки, поживавленню економіки.

Список використаних джерел:

1. Державний борг в травні: попит на ОВДП зростає, а вартість залучення зменшується. Від 25 червня 2020 року / Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/derzhavnii_borg_v_travni_popit_na_ovdp_zrostaie_a_vartist_zaluchennia_zmenshuetsia-2221 (дата звернення: 25.06.2020).
2. Деякі питання надання страхових виплат у разі захворювання або смерті медичних працівників у зв'язку з інфікуванням гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2. Постанова Кабінету Міністрів України № 498 від 17 червня 2020 р. / Урядовий портал : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-nadannya-strahovih-viplat-u-razi-zahvoryuvannya-abo-smerti-medichnih-pracivnikiv-u-t170620> (дата звернення: 22.06.2020).
3. Коронавірус в Україні : офіційний інформаційний портал Кабінету Міністрів України. URL: <https://covid19.gov.ua/> (дата звернення: 26.06.2020).
4. МВФ підтримує ініціативи уряду щодо тарифів на газ та електроенергію – Мінфін. Від 01.06.2020 р. / Укрінформ : мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3036935-mvf-pidtrimue-iniciativi-uradu-sodo-tarifiv-na-gaz-ta-elektroenergiu-minfin.html> (дата звернення: 23.06.2020).
5. Нафтогаз зобов'язали віддавати до бюджету на 50 мільйонів більше. Від 25.06.2020 р. / Укрінформ : мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3052078-naftogaz-zobovazali-viddavati-do-budzetu-na-50-miljoniv-bilse.html> (дата звернення: 25.06.2020).
6. Польща передала Україні гуманитарну допомогу для боротьби з COVID-19. От 24.06.2020 / Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-society/3051076-polsa-peredala-ukraine-gumanitarnuu-pomos-dla-borby-s-covid19.html> (дата звернення: 24.06.2020).
7. Про виділення коштів для забезпечення здійснення деяких заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Постанова Кабінету Міністрів України № 493 від 17 червня 2020 р. / Урядовий портал : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vidilennya-koshtiv-dlya-zabezpe-a493> (дата звернення: 22.06.2020).
8. Український літак доставить з Пекіна меддопомогу. Від 23.06.2020 р. / Укрінформ : мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3050324-ukrainskij-litak-sogodni-dostavit-z-pekina-meddopomogu.html> (дата звернення: 25.06.2020).
9. Українці вважають ЄС головним партнером у подоланні коронакризи. Від 12.06.2020 / Together Європейський простір. URL: <https://euprostir.org.ua/stories/152637> (дата звернення: 25.06.2020).

10. У НБУ назвали причини скорочення ВВП на 1,3 % у I кварталі. Від 23.06.2020 р. / Укрінформ : мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3050273-u-nbu-nazvali-precini-skorocenna-vvp-na-13-u-i-kvartali.html> (дата звернення: 24.06.2020).

11. Шмигаль розповів, куди підуть \$2,1 мільярда траншу МВФ. Від 12.06.2020 р. / Укрінформ : мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3044545-smigal-rozpoviv-kudi-pidut-21-milarda-transu-mvf.html> (дата звернення: 24.06.2020).

12. Японія планує передати військовим госпіталям в Україні медобладнання на \$1,4 мільйона. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3048947-aponia-planue-peredati-vijskovim-gospitalam-v-ukraini-medobladdanna-na-14-miljona.html> (дата звернення: 25.06.2020).

13. Coronavirus disease (COVID-19) pandemic / World Health Organization. URL: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> (дата звернення: 26.06.2020).

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Бортник А.С.

учениця;

Токаленко П.О.

учитель історії,

Херсонська ЗОШ № 4

ОСОБЛИВОСТІ РОСІЙСЬКОЇ АСИМІЛЯТОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ СПОКОНВІЧНИМИ ІСТОРІОГРАФІЧНИМИ ПРОБЛЕМАМИ (XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

«Захопити увесь світ, щоб згодом панувати в ньому є головною метою російської політики», – писав Карл Маркс) [1]. Звісно на шляху до реалізації цієї прихованої мети стояли підкорені Росією народи та етноси, стосовно яких проводилась політика планомірної асиміляції та відвертої русифікації. К. Маркс ще в XIX столітті влучно зауважив, що Росія не має ніякого відношення до Давньої Русі, свою назву отримала у XVIII столітті, однак нахабно претендує на історичний спадок Русі, створеної на 800 років раніше, ніж сама Росія [1].

Характерним аргументом до цього твердження стала розбудова російської держави шляхом приєднання сусідніх територій і поглинення суспільства та асиміляції їх корінного населення. Однією з ключових особливостей самої імперії була відсутність універсальної, однопланової політики, оскільки вона вибудовувалася на складних ієрархіях, окремих домовленостях та винятках, а не правилах.) Цікаво й те, що самодержавство в пріоритет поставило не національне завдання – «збирання русских земель», а інтернаціональне – створення світової імперії [2, с. 246].

Процес асиміляції саме українців важко назвати вдалим. Одним з основних наслідків невдалої асиміляторської політики Росії можна назвати появу українського національного проекту. Термін «національний проект» був уперше вжитий щодо української історії Р. Шпорлюком. Під «українським», «російським» і «польським»

національними проектами історик розумів проекти національних інтелектуалів зі створення модерної української, російської й польської націй. Причому три національні проекти були конкуруючими [3, с. 191]. Реалізація проекту надихала відмова уряду та монархічної громадськості визнавати українське населення як окрему націю, а не вважати їх «малоросами», етнографічною групою «великого російського народу». Боротьба уряду проти визнання українців окремою нацією була стрижнем національної політики щодо українського питання: «...Якщо євреїв і поляків переслідували за те, що вони мають національну самобутність, – писав сучасник, – ...то малороси опинилися позбавлені прав тому, що за ними не захотіли визнати національної самобутності...» [4, с. 82]. Варто відзначити що визнання української самобутності суперечило й суперечить імперській ідеології, тому є неможливим. Твердження про єдиний слов'янський народ заперечує саме існування українців, це надає змогу російським ідеологам повністю привласнити історичний спадок Русі та історію українського народу.

Саме відмова від визнання українців окремим народом вплинуло на формування основного російського історичного наративу – Російська імперія – основний і прямий спадкоємець політичної та національної спадщини Київської держави та «збирач руських земель», політична реінкарнація конфесійно-цивілізаційної спільноти *Slavia Orthodoxa* [5, с. 93].

Саме така нахабна спроба привласнення Росією чужої історії стала причиною появи альтернативних історичних праць, які безсумнівно, можна назвати знаковими в сенсі невдалої російської політики асиміляції. Так, у пробудженні національної самосвідомості українців помітну роль відіграли наукові публікації, в яких висвітлювалися питання історії та етнографії України, фольклористики та мовознавства, які вказували на самобутність українців. Серед наукових видань на особливу увагу заслуговують історичні праці: «История Малороссии» М.Маркевича у п'яти томах, дослідження М.Костомарова («Богдан Хмельницький», «Руина», «Мазепа й мазеповцы»), П.Куліша («Записки о Южной Руси», «Історія України від найдавніших часів»). У той час плідну наукову діяльність розгортає професор Київського університету В.Антонович, який очолював Історичне товариство Нестора-літописця. Він був автором численних праць з історії, археології, етнографії, також заснування з ініціати́ви П.Чубинського Південно-західного відділу Російського Географічного Товариства у Києві (1873 р.), який став першою легальною організацією у справах українознавства [6, с. 83].

В цьому контексті важливо відзначити й появу в Наддніпрянській Україні на початку XX століття «Просвіт», за якими велися постійні поліцейські спостереження [7, арк. 7].

Варто відзначити, що існувала ціла низька чинників, які унеможливили асиміляцію. По-перше, польське культурне домінування, зменшити вплив якого влада так і не спромоглася. Воно було настільки впливовим, що протистояло російському протягом тривалого часу, стимулюючи тим самим формування національної ідентичності українців. Традиційно, цей вплив іменували «польською інтригою» [8, с. 9]. Другим чинником, на думку окремих консервативних діячів, зокрема, відомого в першій половині XX ст. публіциста Д.Скринченка, стало розташування центру українського руху за кордоном. На його думку, саме це зумовило «живучість» руху та значно більшу впливовість в порівнянні з білоруським. «Якби Галичина належала Росії, український рух залишився б таким же периферійним, як білоруський» [9, с. 16].

Важливо зазначити й суперечливі моменти російської експансії. Невдалі назви приєднаних територій приховано вказують на імперські історичні міфи. Так, наміри царського уряду щодо чорноморських територій чітко простежуються у назві, під якою ті мали увійти до складу держави – «Новоросія», «Новоросійський край». Тобто придбані чорноморські землі, (не зважаючи) на поширені тези про повернення споконвічних земель, мали статус «нового», яке належало відповідним чином «описати, картографувати, знайти йому справжню історію» [10, с. 49]. Як можна організовувати картографію та опис «споконвічних російських земель» не зовсім зрозуміло. Де той опис і картографія що б мала вказувати на факт споконвічності?

Можна констатувати той факт, що невдала асиміляторська політика пов'язана із вічними історіографічними проблемами російської історії, вирішити які до сьогодні не спромігся жоден історик, ані світі, ані в самій Росії. По-перше, це **проблема формування ідентичності самих росіян** [11, с. 42]. Патріотична проімперська позиція повністю асимільованого українця чи білоруса викликає певний дисонанс. Для її вирішення необхідно застосувати тривимірний граматичний процес дієслова «формувати». Російська ідентичність ані «сформувалося», ані «сформовано». Це питання майбутнього.

По-друге – **проблема російського націоналізму** [11, с. 42], його реалізації та застосування. Це одвічний антагонізм слов'янофільства і русофільства. Не зовсім зрозуміло на якій етнічній основі має бути

побудований «російський мир», на російській, чи на слов'янській? В різні історичні часи імперські ідеологи намагалися поєднати ці два поняття, або зробити взаємозалежними чи похідними. Дуже суперечлива позиція в контексті україно-російських відносин, російсько-польських та ін.

По-третє, це **проблема месіанізму та суспільної функції культури** [11, с. 43]. Загальновідома концепція третього Риму жива й досі в імперському розумі. Особлива духовна та повчальна місія російського народу нікуди і ніколи не зникала, лише адаптувалася під історичні реалії в державі. Перевага колективної свідомості над індивідуальною – головна риса суспільної функції російської культури в усі часи.

По четверте – **проблема написання російської чи руської історії** [11, с. 43]. Позиція централізованої держави не змінна століттями, в центрі її руський народ, як головний, об'єднавчий, високодуховний, тощо. Національна історія інших народів має другорядне, периферійне значення та розкривається лише в контексті основної історичної лінії російської історії – шляху до приєднання та утворення потужної російської держави.

Список використаних джерел:

1. Карл Маркс. «Разоблачения дипломатической истории XVIII века». Глава IV (оригинал «Free Press», London, 1856-1857). Репринт «Собрание сочинений К. Маркса и Ф. Энгельса на английском языке» под ред. В.А. Смирнова, Б.Г. Тартаковский. Т. 15., М., 1986.
2. Філінюк А. Православна церква в Правобережній Україні як інструмент експансіоністської політики російського самодержавства у Речі Посполитій наприкінці XVIII століття. *Вісник Кам'янець-Подільського університету ім. І. Огієнка. Історичні науки*. 2015. № 8. С. 244-262.
3. Гаухман М. Концепція «національних проєктів» у дослідженні національної політики на Правобережній Україні (1905-1914). *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2010. № 23. С. 190-201.
4. Гаухман М. Національна політика Російської імперії щодо українського населення Правобережної України (1905-1914). *Гілея*. 2011. № 54. С. 81-88.
5. Обершт О. Проблеми появи російського націоналізму в російській суспільно-політичній думці в XIX ст. *Вісник Маріупольського державного університету. Історія. Політологія*. 2016. № 16. С. 92-101.
6. Носенко О. Внесок української інтелігенції у національне відродження Наддніпрянської України у другій половині XIX ст. *Гілея*. 2013. № 71. С. 80-85.
7. Державний архів Миколаївської області, ф. 229, Оп. 4, Спр. 278.
8. Токаленко П. «Не было, нет и быть не может» Боротьба за право вільно вживати українську мову в роки Першої російської революції та столипінської

реакції (1905-1911). *Проблеми регіоналістики та музеєлогії (м. Краматорськ 7-8 листопада 2019 р.)*. Упорядник: О.А. Довбня. Донецький обласний краєзнавчий музей. Краматорськ, 2020. С. 8–13.

9. Венгерська О. Розвиток російського та українського національних проєктів в умовах Російської імперії. *Гілея*. 2013. № 73. С. 15-17.

10. Казанков Р. Формування образу Чорноморського регіону у XIX столітті: імперський варіант. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна. Українознавство, історичні та філософські науки*. 2018. Т. 27. С. 48-53.

11. Потульницький В. «Вічні» проблеми російської історіографії. *Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник*. 2001. Вип. 5. С. 42-46.

Вайс К.В.

магістр,

*Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»*

ПРОНІМЕЦЬКА ПОЛІТИКА ІРАНУ ЧАСІВ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

В міжвоєнний період Німеччина була зацікавлена в співпраці з Іраном, який в свою чергу мав великі запаси нафти, займав вигідне географічне положення, в тому числі з точки зору можливості нападу на Британську Індію [7, с. 268]. До початку Другої Світової війни нацистська Німеччина намагалася зміцнити свою позицію на території Ірану таким чином, щоб не конфліктувати з Великобританією та СРСР, у сферах впливу яких лежала Персія, принаймні до 1938 р.

Можливо в А. Гітлера не було розробленого плану щодо захоплення Ірану, але безглуздо стверджувати, що він ніколи не мав інтересу щодо Ірану, насамперед вторгнення в Азію через Персію [2, с. 29]. Ймовірно, Близький Схід розглядався нацистами як допоміжна, а не основну арену для боротьби проти Британії, у зв'язку з міцною позицією Британії в цьому регіоні. Але початок воєнних дій проти СРСР виключило можливість інших великих вторгнень.

Стратегічний інтерес Німеччини до персидської сировини збільшився після приходу нацистів до влади в 1933 р. [2, с. 34]. Співпраця з

іранцями відкривала доступ до іранської нафти, кольорових металів, бавовни і іншим стратегічно важливим товарам.

Початком співпраці між обома країнами можна назвати 1935 р., коли було підписано першу клірингову умову. Уже в 1937/38 р. Німеччина зайняла у зовнішній торгівлі Ірану друге після СРСР місце, відтіснивши Англію, а в 1938/39 р. перейшла на перше. У 1939/40 р. її частка склала майже половину всієї іранської зовнішньої торгівлі. Німеччина активно сприяла розвитку різних галузей іранської промисловості. Німецькі фахівці запрошувалися для монтажу обладнання на іранських підприємствах. Німеччина практично встановила контроль над внутрішніми комунікаціями Ірану і прагнула утвердитися в нафтовій сфері [7, с. 268]. Таким чином, за допомогою обладнання та кваліфікованих фахівців з боку Німеччини, Ірану вдалося покращити науково-технічний потенціал.

Альфред Розенберг, глава департаменту закордонних справ Національної соціалістичної партії, розробив плани щодо німецької сфери впливу, що тягнеться на Балкани, Туреччину та Персію аж до кордонів Індії (12 травня 1934 р.). Ці ініціативи дійсно спонукали міністерство закордонних справ заново замислитись над активнішою політикою Німеччини щодо Персії. Після подолання первинного опору з боку економічних експертів з кінця 1934 р. уряд Німеччини вжив заходів щодо відновлення відносин з Персією, що завершилося важливою угодою, підписаною у березні 1935 р.

Центральне місце в пропаганді німецьких нацистів в Ірані зайняли теорії про загальне арійське походження німців та іранців. Після приходу до влади, нацисти включили до арійської раси японців, потім іранців і деякі інші народи [5, с. 23]. Ухвалений в 1936 р. декрет, визнавав іранців чистими арійцями. У 1935 р. в чималому ступені під впливом ідеологів «третього рейху», Реза Шах Пахлаві (1925–1941), тридцять четвертий шах Ірану, прийняв рішення про зміну офіційної назви країни, яка з тих пір стала іменуватися Іран (країна аріїв) [7, с. 268]. Для того щоб возвеличити роль Ірану як місця народження арійської раси, за рекомендацією німецької дипломатичної місії, назву держави «Персія» було офіційно змінено на «Іран», а піддані цієї держави стали іменуватися «іранцями» [5, с. 22].

Успіх нацистської пропаганди забезпечувався зверненням до релігійних почуттів іранських мусульман. Німецькі пропагандисти поширили серед іранців-шиїтів чутки, що нібито Гітлер є «Махді» –

прихованим дванадцятим імамом [5, с. 24], який повернувся знищувати євреїв та комуністів. Боротьба Гітлера була схожою з боротьбою пророка Мухаммеда проти євреїв, проводячи паралелі між розділами Корану про сутички пророка Мухаммеда з єврейськими племенами в Аравії з шийтськими іранськими бойовими діями щодо Великої Британії та Радянського Союзу. Така ситуація викликала занепокоєння в Реза Шах Пахлаві, який був проти, щоб Гітлера називали Месією [3, с. 1].

В другій половині 30-х р. в Ірані стали популярними антисемітські гасла німецьких нацистів. Занепокоєна влада, побоюючись єврейських погромів, почала боротися з антисемітськими настроями. Іранський уряд повідомив німців, що вважає іранських євреїв повністю асимільованими іранцями [3, с. 1].

Третій рейх приділяв велику увагу ідеологічній обробці громадської думки в Ірані. Зовнішньополітичний відділ нацистської партії, іноземний відділ міністерства пропаганди, абвер, міністерство закордонних справ розгорнули в цій країні активну пропагандистську діяльність. З 1939 року були створені бойскаутські загони за німецьким зразком, іранський уряд навіть відправляв своїх студентів навчатися до Німеччини [5, с. 23–27].

Успіхи фашистської пропаганди пояснювалися і тим, що до середини 1930-х рр. ідеологічні конкуренти нацистів в Ірані – комуністичні організації – були ліквідовані, а в 1938 р. відбувся судовий процес у «справі 53-х», який на кілька років припинив діяльність комуністів у цій країні. Нацистські пропагандисти також переконували іранців, що саме Німеччина призвана захистити державу від загрози з боку Радянського Союзу та Великобританії [5, с. 23].

С.М. Алієв відзначає, що в радянській і англійській політико-історичній літературі навмисно перебільшувалося значення зростання пронімецьких тенденцій. Зазначає, що твердження «гітлерівці перетворили Іран в антирадянський військовий плацдарм», яке міститься в «Історії Ірану», ніякими фактами не підтверджується. Німеччина часів А. Гітлера жодної військової бази або військового об'єкта в Ірані не мала. Він стверджує, що багато помилкових відомостей про керівництво Ірану, яке пов'язане з Німеччиною, до сих пір перекочують з однієї книги в іншу [4, с. 196].

Стосунки між Іраном та Німеччиною характеризувалися подвійністю та нестабільністю, через вплив з боку СРСР та Великобританії. Навесні 1938 р. Іран, під радянським тиском вжив антинімецькі заходи. А вже наприкінці 1938 року Персія була змушена шукати чергову домовленість

з Німеччиною. Затяжні переговори призвели до нової угоди (4 січня 1939 р.), і комерційні відносини негайно вдосконалилися [1, с. 513]. Реза Шах Пахлаві хотів зменшити торгівлю з Радянським Союзом. До 1940–41 рр. майже половина всього імпорту Ірану припадала на Німеччину [3, с. 1].

Оголошений іранським урядом нейтралітет вересні 1939 р. задовольняв плани нацистської Німеччини, так як залишалася можливість отримувати іранську сировину. Навряд чи можна стверджувати, що Іран в 1939–1940 рр. більше орієнтувався на Німеччину, хоча її успіхи на фронтах робили все більш ймовірним тісне зближення Ірану з Третім Рейхом [7, с. 277]. На думку іранських лідерів, загроза могла виходити або від Москви, або від Лондона. Хоча, за деякими відомостями, Гітлер розраховував створити під егідою Німеччини Арабську державу, до складу якого увійшла б багата нафтою іранська провінція Хузестан [7, с. 282].

Напад Німеччини на Радянський Союз 22 червня 1941 р. був з ентузіазмом прийнятий Персією, ймовірно як сила, яка зможе звільнити країну від Дамоклівського меча радянської навали [1, с. 513]. Іран, не відмовляючись від офіційно оголошеного нейтралітету, явно проявив схильність до вичікувальної тактики. Ця політика стала очевидною, коли Реза Шах Пахлаві не наважився виконати радянські вимоги про повне виведення німців з Ірану [4, с. 200].

В червні 1941 р. німецьке військове командування планувало підбурювати в країні антирадянські повстання, щоб зірвати або, в кращому випадку, припинити поставки до Радянського Союзу [1, с. 514].

Незважаючи на те, що шах відповів відмовою, лідери антигітлерівської коаліції як і раніше бачили в ньому пособника нацистів і в свою чергу зажадали від нього видалити з країни всіх німецьких підданих. Реза Шах Пахлаві і тут відповів відмовою, що призвело до подій 25 серпня 1941 р. коли в Іран вступили радянські і англійські війська, і німецькому впливу прийшов кінець. Іранський народ був змушений заплатити окупацією за пронімецькі симпатії свого лідера [6, с. 73].

Незважаючи на переваги економічних відносин з Німеччиною, Реза Шах Пахлаві вважав Німеччину занадто відданою своїй програмі розширення та ідеології на основі раси. Жодна сторона не мала на увазі найкращі умови для Ірану, а тільки досягнення своїх геополітичних цілей.

Список використаних джерел:

1. Bast O. Germany I. German-Persian diplomatic relations. URL: https://www.academia.edu/1460549/_GERMANY_I_German-Persian_diplomatic_relations_in_Yarshater_Ehsan_ed_.Encyclopaedia_Iranica_New_York_Bibliotheca_Persica_Press_2001_volume_X_fasc._5_pp._506-519
2. O'Sullivan A. German Covert Initiatives and British Intelligence in Persia (Iran), 1939–1945. – 2012. URL: https://www.academia.edu/24675794/German_Covert_Initiatives_and_British_Intelligence_in_Persia_Iran_1939-1945
3. Iran during World War II. URL: <https://www.ushmm.org/m/pdfs/Iran-During-World-War-II.pdf>
4. Алиев С. М. История Ирана. XX век. Рос. акад. наук. Ин-т востоковедения. – М.: Ин-т востоковедения РАН: Крафт, 2004. – 648 с.
5. Оришев А. Б. Тайные миссии абвера и СД в Иране: из секретных досье разведки. – М.: Московский институт юриспруденции, 2006. – 160 с.
6. Оришев А. Б. Нацистская Германия и Иран: к вопросу о научно-техническом сотрудничестве // Современные наукоемкие технологии. – 2007. – № 8. – С. 72–73.
7. СССР и страны Востока накануне и в годы Второй Мировой войны. Отв. редактор В. В. Наумкин. – М., 2010. – 460 с.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Дубровіна І.В.

кандидат педагогічних наук,

науковий співробітник відділу музичних фондів,

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського

НАУКОВІ РОЗВІДКИ У ГАЛУЗІ ХУДОЖНЬОГО ОФОРМЛЕННЯ КНИЖКОВИХ ТА НОТНИХ ВИДАНЬ (НА ОСНОВІ ФОНДІВ НБУВ)

Культурне відродження України активізувало наукові розвідки щодо історії виникнення книжкових та нотних видань, їхнього художнього оформлення, видатних імен митців. Відомо, що мистецтво створення книги, нотного видання охоплює широку галузь художньо-видавничої майстерності із оформлення книги та нот у роботі художників, дизайнерів, ілюстраторів, що, звичайно, сприятиме розвитку книжкової культури. Системні дослідження творчих праць українських книжкових майстрів знаходяться у площині розкриття характерних традицій цього явища вітчизняної культури у роботах Н. Асєєва, Б. Валуєва, О. Лагутенко, Л. Левчук, В. Лесняк, В. Ляхова, В. Пальмова, А. Сидорова, В. Фаворського та ін. Подальших розвідок потребують дослідження впливу світоглядно-естетичних та суспільно-політичних чинників на розвиток книжкового та нотного мистецтва.

Систематизована значна кількість праць таких вчених, як Ю. Белічко, М. Криволапов, І. Вербка, О. Авраменко, О. Костюк, які присвячені явищу «вітчизняна книжкова культура». У цих роботах розкрито питання природи книжкової ілюстрації та особливостей оформлення нотних ілюстрацій та специфіку художнього оформлення нотних творів. Проте недостатньо, наприклад, є дослідженими художні засоби, що відображають синкретичні взаємозв'язки між вокальним текстом, літературним наповненням та художнім відображенням композиції нотного видання.

Звернемося до актуальної проблематики художнього оформлення та розвитку сучасних напрямів у галузі культури створення книги та нотних видань. Дослідження потребувало огляду мистецтва книги,

аналізу традицій українського книжкового мистецтва, законів споріднення ілюстрацій та тексту у виданні. Композиційно поєднані на обкладинці нот художні символи створюють уособлений образ як специфічний засіб мистецтва.

Твори видатних корифеїв української літератури, таких як Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Павло Грабовський, Леонід Глібов, Петро Гулак-Артемовський, Євген Гребінка, Степан Руданський, Борис Грінченко надихали композиторів на створення музичних полотен, разом з цим вони були основою для творчого втілення художньої інтерпретації їх творів [4].

Завдяки розвитку цих мистецьких явищ розвивалася в першу чергу українська ілюстрація до творів українських класиків [2]. У цих творах зображено явища історії України, історія вітчизняної графіки, тому книжкова культура є плідним об'єктом дослідження, точкою перетину різних напрямів суспільної думки. Перша половина ХХ сторіччя відроджує книгу як складне художнє явище, як феномен синтезу. Тобто у книжковій культурі відображувалося світовідчуття та творчий досвід талановитих майстрів, які сформували обличчя оформлення книжкових та нотних видань. Робота над нотними виданнями потребувала нової стилізації, утвердження естетико-виражальних засобів для розкриття теми нотного видання. З історії мистецтв відомо, що оформлення книги потребувало особливого значення ілюстрації, бо яскраві малюнки були засобом розкриття вокального тексту та музичного змісту, доповнювали його, розкривали основну сюжетну канву твору мистецтва.

Звернемося до ХVІІІ століття – епохи розквіту книжного та нотного видавництва, часу розвитку гравюри та ксилографії. Київська школа граверів досягла високого рівня реалістичної виразності й граверської майстерності, що сприяло поширенню впливу української книжкової культури на іноземні видання, зокрема російські, білоруські, польські [3]. У нотних виданнях з'являються запозичення іноземних елементів, підвищується рівень технічної підготовки видання до друку.

Як зазначає О. Лагутенко, для української книги та нотних видань ХVІІІ століть характерним був постійний синтез національного та інтернаціонального, гостро індивідуального та масового відображення дійсності. Разом з цим на формування української книги та нотовидавництва впливали течії західноєвропейського та російського мистецтва, польські риси та національний етнос [2]. На початку ХХ століття українські книги та ноти потрапляють в Париж, Мюнхен,

Лейпциг, Прагу, Відень, Краків, Москву, Петербург, де користуються попитом та знаходять визнання у довершеності художнього оформлення. Ілюстрації відомих українських художників, книги П. Мартиновича, І. Їжакевича, Г. Нарбута, В. Касіяна, М. Дергуса, О. Довгаля, С. Адамовича, О. Данченко, Г. Якутовича та інших відрізнялися різноманітністю художніх стилів, органічним зв'язком між літературним текстом та образним змістом книги.

В українців – видавців того періоду виникає зацікавленість до індивідуалізації шрифтів, прикрас, обкладинок та текстів. Видавці висувають високі вимоги до створення власного почерку серед художників-ілюстраторів, вираження національної своєрідності. Звичайно, що в основу досліджень галузі книжкового та нотного мистецтва з історії книговидання лягли художні надбання вітчизняних стародруків, висока культура видань країн Західної Європи. Перед книжковим та нотним видавництвом постали виклики художніх, етичних, культурологічних та філософських питань. У книжковому та нотовидавництві широко використовується журнальна та книжкова графіка, малюнки, плакати, бо цього потребує масове тиражоване мистецтво та система поліграфічного видання. Тому на зламі століть можемо побачити у книжкових та нотних виданнях співставлення різних підходів елітарного та масового, рукотворного та тиражованого, нових стилів (традиційного оформлення та інноваційного бачення митців).

Як зазначає В. Фаворський, основні сили творчого потенціалу з оформлення книжкового та нотного видання знаходилися у Києві, де серед інших вирізнялися майстерністю В. Касіян, І. Плещинський, М. Попова, Г. Якутов, Г. Беркович та ін. [4]. Зупинимося більш детально на творчості українського художника у галузі тематичної картини та станкової графіки, менш відомого як ілюстратора нотних видань Григорія Берковича (1905, с. Верхній Рогачик, – 1976, Харків). Він активно досліджував пам'ятки та мистецтво минулого, черпаючи звідти національні цінності, відточуючи певні художні прийоми для поєднання новітніх художніх течій та традиційних уявлень про нотне видання. Митець прагнув до органічної єдності всіх художніх елементів в ілюстраціях, щоб цілісно розкрити зміст художнього твору. Можна відмітити нові підходи у його творчості до органічного зв'язку малюнків і набірно-друкарської стрічки, в різноманітності побудови макету, в культурі сучасного шрифту. Його мрія відродити національне мистецтво відобразилася у захопленні яскравими фарбами та використанні певних

елементів стилю Г. Нарбута. Майстерно митець відображає музичні мотиви у символічній композиції, у його маловідомих роботах поряд з книжковою графікою відчувається пошук сміливих рішень, палке завзяття експерименту, модерністичні штрихи. Книжкова та нотна продукція постійно вимагала нових підходів та технологій, ставила складні завдання перед вітчизняними митцями художнього оформлення. Звичайно, що багато з книжкових та нотних ілюстрацій не було об'єктивно оцінено, адже чекало певного часу у історично-соціальному розвитку українського книжкового та нотного мистецтва. І до сучасного часу потребують відкриття імена художників, які ілюстрували нотні збірки, багато з яких як не містять ніякої інформації про митців, так і мають зашифровані дані.

Отже, книжкова та нотна графіка стали творчістю, що набула провідного значення в мистецтві оформлення книги. Графіка була явищем, з одного боку, індивідуальним, а з іншого ставала прикладом масового тиражного мистецтва. В ілюстраціях існує зіткнення новітніх та традиційних рис, елітарне та масове, рукотворне та тиражоване. Філософська думка формування спільного поля культури активізувала прагнення до втілення національних традицій у мистецтві створення книжних та нотних видань [5, с. 98]. Яскравим прикладом цього художнього напрямку є ілюстрації Г. Берковича до творів В. Заремби «Дивлюсь я на небо та й думку гадаю», Б. Лятошинського «Є карії очі», «Збірника хорових співів» на слова Т. Шевченка, В. Смекаліна «Чи ще співають» та ін. Результатом систематичної роботи з нотними виданнями 20-х років XX століття стало створення співробітниками НБУВ (І. Бобришевою, О. Вакульчук, Л. Івченко, І. Савченко) наукових каталогів – «Українські нотні видання 1917–1923 років у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (автор І. Савченко); «Українські нотні видання 1923–1934» (інструментальна музика, автори Л. Івченко, О. Вакульчук); «Українські нотні видання 1924–1930» (вокальна музика, автори Л. Івченко, І. Бобришева). Перелічені каталоги містять унікальні нотні видання, які потребують ґрунтовних досліджень у просторі сучасних мистецтвознавчих процесів. Робота науковців НБУВ була спрямована на опрацювання як нотного матеріалу, так і відомостей про митців 20-х років XX століття, що дало змогу по-новому оцінити маловідомі сторінки творчості таких талановитих художників-ілюстраторів, як Г. Беркович, Л. Лозовський, О. Маренков, Є. Мей, Ю. Михайлів та ін.

Список використаних джерел:

1. Івченко Л., Вакульчук О. Українські нотні видання 1923–1934 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (інструментальна музика). – К.: Національна академія наук України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2009. – 250 с.
2. Лагутенко О. Українська графіка XX століття : проблеми нового викладу історії // Сучасний стан українського мистецтвознавства та шляхи його подальшого розвитку. – К.: Академія мистецтв України, 2000. – С. 41-42.
3. Ляхов В. Очерки теории искусства. – Москва, 1971. – 122 с.
4. Фаворський В. Рассказы художника-гравера. – Москва, 1976. – 210 с.

Турчак Л.І.

кандидат мистецтвознавства, доцент,

Київський національний університет культури і мистецтв

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОГО ПРОСТОРУ

Музеї в сучасному суспільстві розглядаються як невід’ємна складова соціокультурного простору. Музейна діяльність передбачає широкі контакти з громадськістю, і комунікативна функція набуває особливої ваги у взаємозв’язках музею та суспільства. Поряд із традиційними формами музейної комунікації, такими як експозиційно-виставкова, просвітницько-освітня, видавнича, в умовах інформаційно-технологічного розвитку з’являються сучасні способи взаємодії музею і суспільства, спрямовані на розширення сфери впливу закладів культури серед громадськості.

Останнім часом пильну увагу фахівців музейної галузі приділяють проблемні залучення до музейного поля більше відвідувачів. Зосередженість на музейних контактах сприяє підвищенню ролі музею у суспільному житті, посиленню його впливу на духовну сферу країни, враховуючи при цьому і економічний ефект від розгортання музейної комунікації [3].

Музеї все ширше використовують у своїй експозиційній та виставковій діяльності інноваційні комп’ютерні технології.

Мультимедійні комп'ютерні системи можна розглядати, як сучасний рівень подачі інформації відвідувачу. Вони забезпечують швидкий і зручний пошук інформації, можливість одночасної подачі різних типів інформації, показ матеріалів що ніколи не експонувались. Нові технології, забезпечують «занурення» відвідувача в ідею виставки, пояснюють концепцію експозиції, сприяють знайомству відвідувача не лише із колекціями одного музейного закладу, а й з матеріалами, що зберігаються в інших музеях [2].

Віртуальні галереї, виставкові зали стали альтернативою для митців, оскільки такі способи ознайомлення глядачів з власною творчістю значно розширюють кордони а відповідно і коло глядацької аудиторії.

Розробка комп'ютерної графіки і технологій віртуальної реальності дають можливість музеям викликати певні відчуття у відвідувача. Ці емоції включають високу ступінь взаємодії експонатів і відвідувача, вони є тими зачіпками, котрі підвищують глядацький інтерес і «занурюють» відвідувача в експозицію [1, с. 83].

Тому впровадження мультимедійних та інтерактивних технологій в музейний простір все більше цікавить дослідників та самих працівників музеїв.

На питання «Чи потрібно привносити техніку в простір музею?», звичайно, більшість відповість «так», єдиним побажанням буде те, щоб інформаційні технології були тим інструментом, який несе інформаційно-пізнавальний і вражаючий ефект.

Перед музейною сферою стоїть нелегке завдання: зберігати артефакти минулого, та орієнтуватися на сучасні потреби відвідувачів.

У художніх музеях увага відвідувача повністю зосереджена на предметі, головне, що може знадобитися відвідувачеві (за відсутності екскурсовода) – це додаткова інформація про експонат. Ця інформація може надаватись у вигляді мобільних додатків, або комфортних автоматизованих робочих місць, які містять у наочній формі всю передбачену працівниками музею інформацію про експозицію – для зацікавленого відвідувача, а також більш ігровий пізнавальний контент – для дитячої аудиторії [4].

Звичайно, все залежить від специфіки музею, на яку аудиторію розрахована та чи інша виставка. У науково-технічних, пізнавальних музеях, в музейно-інформаційних центрах, використання інтерактивних інсталяцій безпосередньо в експозиції, може бути доречним і захоплюючим для відвідувачів.

У музеях, які експонують твори мистецтва, особливо сучасні, дуже часто автори проєктів використовують відео проєкції, інсталяції, тим чи іншим чином залучають глядача до самого мистецтва.

Що стосується типу відвідування, то тут сценарії інтерактивних інсталяцій можуть відрізнятися для групового, сімейного та індивідуального відвідування [4].

В наш час музеї не такі як раніше, тепер вони пропонують нові можливості, це спричинено рядом фактів, які стосуються не лише розвитку технологій а і сучасними потребами суспільства, коли глядач може відвідати музей лише віртуально. Розглянути експонати можна, не покидаючи будинок, навіть скласти особистий маршрут по музею або поспілкуватися з експертом. Всі ці можливості забезпечує розвиток мобільних пристроїв, а також додатків для них.

Деякі установи не тільки показують свої колекції онлайн – вони дають можливість зробити віртуальну екскурсію по своїх залах і розглянути ті твори мистецтва, які вас цікавлять.

Так в період запровадження карантину музеї як в Україні так і в Світі змушені відмовитися від анонсованих подій, традиційного відвідування і перейти на дистанційну форму роботи.

Велика кількість відомих музеїв світу запропонували відвідати їх онлайн. В США це: Метрополітен-музей, Національна галерея мистецтв, Музей американського мистецтва Уїтні, Чиказький інститут мистецтв, Національний музей жіночого мистецтва, Національний музей природної історії, Білий дім, Національний музей ВПС США.

Франція – Лувр, Версаль, Каплиця Сент-Шапель. Великобританія – Британський музей, Британська галерея Тейт, Стоунхендж. Італія – Галерея Уфіці, Капітолійські музеї, Ватикан. Австрія – Музей історії мистецтв, Галерея Бельведер. Нідерланди – Музей Ван Гога, Іспанія – Театр-музей С.Далі. Німеччина – Національна галерея. Фінляндія – Аутенум Гельсінкі. Греція – Музей Акрополя. Австралія – Художня галерея Нового південного Уельсу. Нова Зеландія – Національний музей. Японія – Художній музей Кобе Юкари. Південна Корея – Національний музей Кореї. Росія – Ермітаж, Третьяковська галерея, Музей Михайла Булгакова.

Музеї України також долучаються до онлайн режиму – це Кращезнавчий музей (м. Вінниця), музей театру музики та кіно (м. Київ), Музей Івана Гончара (м. Київ), сподіваємось що цей перелік незабаром стане більшим [5].

Високі технології все більше проникають в культурний простір цей процес незворотній. Незалежно від специфіки музею, всі намагаються «йти в ногу з прогресом». Для відвідувачі, які захоплюються мистецтвом або іншими сферами, але не мають можливості багато подорожувати, давно існують віртуальні тури по музеях різних країн. Модний тренд – поєднувати мистецтво з атракціоном – довго викликав критичні відгуки, однак сьогодні він все більше використовуються в постійних експозиціях.

Музей як культурний проект має бути «трендовим» та враховувати динаміку розвитку інновацій і подій, що відбуваються в суспільстві у межах світу, а не тільки певної країни.

Таким чином, на сьогоднішній день, в епоху стрімкого прогресу і розвитку технологій, використання інновацій стає справжньою необхідністю для тих музейних закладів, котрі намагаються успішно конкурувати з іншими культурно-дозвілєвими та науково-дослідними центрами, залучати відвідувачів та успішно розвиватись.

Список використаних джерел:

1. Дукельський В. Ю. Віртуальний проект у просторі музею / В. Ю. Дукельський, А. В. Лебедєв // Довідник керівника установ культури. – 2008. – № 1. – С. 83–84.
2. Знаменський А. В. Модернізація музейної діяльності / А. В. Знаменський // Довідник керівника установи культури. – 2003. – № 10. – С. 71.
3. Манькорська Р. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку / Р. Маньковська // Краєзнавство. – 2013. – № 3. – С. 75-84.
4. Интерактивные и мультимедийные технологии в музее [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.ascreen.ru/projects/type/more.php?id=32_ – Загл. с экрана.
5. Філатов В. Подорож не виходячи з дому: 39 музеїв світу, які можна побачити онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vn.20minut.ua/kul-tura/podorozh-ne-vihodyachi-z-domu-39-muzeyiv-svitu-yaki-mozhna-pobachiti> – Загол. з екрану.

МЕДИЧНІ НАУКИ

Барзилович А.Д.
*кандидат медичних наук,
директор, МЦ «КіндерКлінік»*

АКТУАЛЬНА ТЕНДЕНЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність. Одним із найбільш актуальних питань сьогодення є професійна підготовка спеціалістів медичної галузі, що зумовлена прагненням громадян отримувати медичні послуги високого рівня. Саме тому система освіти в Україні має бути спрямована на забезпечення належного рівня підготовки молодих фахівців, які в подальшому зможуть конкурувати на міжнародному ринку праці. Враховуючи євроінтеграційний курс нашої держави вимоги до національної системи освіти мають відповідати вимогам світової спільноти.

Надання належного рівня освітніх послуг вищими навчальними закладами України після внесення відповідних змін в освітній процес відповідно до програми реформування створить передумови для встановлення рівних стосунків із партнерами та роботодавцями країн ЄС.

Мета: визначення сучасного стану та майбутніх тенденцій підготовки фахівців медичної галузі у закладах вищої освіти України.

Матеріали і методи: аналіз нормативно-правової бази Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти і науки України, що стосуються аспектів освітнього процесу у вищих навчальних закладах медичного профілю, вивчення науково-методичного підходу до надання освітніх послуг у медичній галузі України.

Результати досліджень. З метою визначення та подальшого впровадження Національної стратегії розвитку освітньої галузі України насамперед є необхідним детальне вивчення, аналізування та запровадження професійного досвіду країн ЄС та вдосконалення вітчизняної освітньої галузі.

Державна політика освіти в Україні на сьогодні займає активну позицію та приділяє особливу увагу модернізації і удосконаленню не тільки структури та змісту, а й організації освіти на підставі

впровадження компетентнісного підходу. Обґрунтовано необхідність постійного оновлення навчального процесу лікарів, використання інновацій та інтерактивного підходу до процесу професійної освіти у вищих навчальних закладах медичного профілю.

Перехід на компетентнісний підхід до навчального процесу за досвідом європейських країн дозволяє сформувати у студента не тільки вагомий запас теоретичних знань та практичних навичок с дисциплін, що викладаються, але й розширити загальні інтелектуальні і емоційні властивості особистості, як – стійкість уваги, вміння її розподіляти; розвиток клінічного мислення, індивідуальний підхід до хворого; спостережливість при сприйнятті анамнестичних характеристик хворого; застосування комунікативних навиків та індивідуального психологічного підходу до пацієнта; здатність аналізувати діяльність колеги-партнера, бачити його мотиви, цілі, що у свою чергу сприяє кращому соціальному адаптуванню та успішності не тільки в майбутній кар'єрі, але і в других сферах дорослого самостійного життя.

Надання освітніх послуг з підготовки фахівців медичної сфери, враховуючі високий рівень відповідальності даної галузі здійснюється відповідно до стандарту вищої медичної освіти і підпорядковується Міністерству охорони здоров'я України на відміну від інших напрямів освіти, що підпорядковані Міністерству освіти і науки України. Підготовка фахівців медичної сфери потребує особливої уваги та дуже високого рівня контролю теоретичних знань та практичних навичок. Освітній процес у медичній сфері включає додаткові етапи контролю набутих здобувачами вищої освіти знань (наприклад, ліцензійні іспити Крок-1, Крок-2, Крок-3) [2; 3; 6].

Керівництво вищих навчальних закладів медичної сфери постійно оновлює та удосконалює навчальні плани, типові програми, робочі програми з метою забезпечення високого рівня знань випускників. Постійно здійснюється розробка нових відповідних та адаптованих до європейських стандартів освіти науково-методичних комплексів з дисциплін (НМКД), що передбачені навчальним планом. Також, постійно розробляються, удосконалюються та оновлюються науково-методичні видання, що використовуються безпосередньо у освітньому процесі [1; 4].

Навчальний план передбачає два етапи додипломної підготовки лікаря: доклінічний і клінічний. Перші курси навчання містять базові та природничі дисципліни, починаючи з 3-4 курсів майбутні лікарі більше

часу приділяють практичній підготовці на базі клінічних кафедр, розташованих безпосередньо у лікарнях. Наступним етапом підготовки майбутніх висококваліфікованих лікарів в Україні є післядипломна освіта в інтернатурі. Важливим етапом освітнього процесу є спеціалізація, яка проводиться з певного розділу медицини, для здобуття більш глибоких знань, які необхідні для професійної діяльності лікаря. Наступний етап – клінічна ординатура – більш високий рівень підготовки лікаря, звичайно проходить із відривом від виробництва. Кожні п'ять років лікарі зобов'язані проходити курси підвищення кваліфікації у закладах післядипломної освіти спеціалістів медицини. Наступним важливим етапом підготовки майбутніх лікарів є виробнича практика, яка здійснюється на базі клінічної лікарні відповідно до профілю обраної спеціалізації [1; 4; 5].

Окрім надання високого рівня теоретичних знань та практичних навичок майбутнім фахівцям медичної галузі, співробітниками вищих навчальних закладів приділяється велика увага методикам викладання. Згідно даним психолого-педагогічних досліджень, в останні роки спостерігається різке зниження мотивації та прагнення здобувачів освіти до навчання. Тому, важливу роль у викладанні фахових дисциплін (матеріал яких є достатньо об'ємним та складним до сприйняття) відіграє методика представлення інформаційного матеріалу, використання мотивуючих та заохочувальних педагогічних прийомів, що насамперед залежить від кваліфікаційного рівня самих науково-педагогічних працівників, чому також приділяється достатня увага з боку підвищення кваліфікації у закладах післядипломної освіти спеціалістів медицини та фармації [4; 5].

Також, доречно запозичити закордонний досвід та досвід, набутий у інших сферах діяльності щодо оцінки кваліфікації. Зокрема має поширення практика оцінки відповідності через професійні саморегулювні організації з застосуванням міжнародно визнаної процедури сертифікації органами оцінки відповідності, акредитованими національними агенціями з акредитації.

Висновки. Узагальнюючи викладене, зазначимо, що професійну підготовку лікарів у вищих навчальних закладах України здійснюють із застосуванням відповідного досвіду європейських країн. Державна політика реформування в сфері охорони здоров'я, в тому числі і надання освітніх послуг вказаної галузі, активно впроваджується в освітній процес враховуючи напрацювання країн Євросоюзу. Інноваційного

підхід до навчального процесу в умовах професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі сприяє глибшому розумінню ними професії, розвитку професійного мислення, формує вміння мобілізації своїх знань, що забезпечує високу кваліфікацію.

Список використаних джерел:

1. Базилевич С.В. Использование инновационных и интерактивных методов обучения при проведении лекционных и семинарских занятий. *Наука Красноярья*. 2012. № 4. С. 103–113.
2. Медицинское образование в мире и в Украине: Додиплом. образование. Последиплом. образование. Непрерыв. проф. развитие : учеб. пособие для преп., магистров, аспирантов, студентов / Ю. В. Поляченко, В. Г. Передерий, А. П. Волосовец и др. Киев: ИПП «Контраст», 2005. 464 с.
3. Медична освіта в Україні. URL: <http://www.osvitaukrainy.carshe.com/members/medos.htm#verh>
4. Методологічні засади педагогічного дослідження : монографія / за заг. ред. В.С. Курила, Є.М. Хрикова; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 112 с.
5. Мирончук Н.М. Педагогічні та психологічні чинники професійного здоров'я викладача вищої школи. Проблеми освіти : наук.-метод. зб. Київ, 2016. Вип. 86. С. 386–393.
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/>

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Варчук Т.Ю.

студентка,

Національний університет «Львівська політехніка»

ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ (НА ПРИКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ)

Сьогодні нові інформаційно-комунікаційні технології багатократно посилили можливості інформаційного впливу на громадян. В результаті інформація перетворилася в найважливіший ресурс держави, поряд з іншими основними ресурсами (природними, економічними, трудовими, матеріальними тощо). Позитивна сторона цих змін очевидна – повсюдне впровадження інформаційних технологій і заснованих на них телекомунікаційних мереж призвело до формування глобального міждержавного інформаційного віртуального простору. Але є і негативна сторона – знизилася впевненість суспільства в невід'ємному праві громадян на захист конституційних прав і свобод, включаючи захист приватного життя. На перший план висунулися проблеми інформаційної безпеки не тільки громадян, але і держави.

Глобальний процес інформатизації суспільства охопив практично всі країни світу і зараз є стрижнем науково-технічного і соціально-економічного розвитку.

Інформатизація являє собою організаційний соціально-економічний і науково-технічний процес створення оптимальних умов для всебічного задоволення інформаційних потреб і реалізації прав громадян, органів державної влади і управління на основі формування і використання інформаційних ресурсів і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій з використанням обчислювальної та комунікаційної техніки.

Інформаційна безпека держави – це стан держави, в якому їй не може бути завдано істотної шкоди шляхом надання впливу на інформаційну сферу. Забезпечення інформаційної безпеки держави нерозривно пов'язано із забезпеченням національної безпеки [1, с. 48-55].

У сучасному суспільстві інформаційна безпека є системоутворюючим фактором практично всіх сфер його життя. Вона надає певний вплив на стан економічної, оборонної, соціальної, політичної та інших складових національної безпеки. У той же час інформаційна безпека сама виступає складовою частиною національної безпеки, значення якої з кожним роком неухильно зростає.

Однією з характерних тенденцій, породжених глобалізацією та інформаційно-комунікаційною революцією, є нарощування невійськового спектру викликів і загроз міжнародної, регіональної та національної безпеки, частина з яких має принципово нову якість і об'єднується загальним поняттям «гібридні загрози». Гібридна війна являє собою сукупність різних прийомів з невійськових засобів, що використовуються для ослаблення противника, руйнування державності, підризу його культури, духовних цінностей, економічної стабільності. У даних бойових дій немає оголошеного початку, ні встановленої лінії фронту, немає комбатантів, але є конкретні цілі, які прагнуть реалізувати сторони неоголошеного конфлікту. Як би не сперечалися дослідники в судженнях про появу даного поняття, можна сказати тільки одне – гібридна війна як явище існує, а її інструменти спрямовані на ослаблення національної безпеки держави. Основні інструменти гібридної війни – терористичні атаки, економічні блокади, інформаційні війни мають місце бути в сьогоdnішніх реаліях політичних подій. Дані загрози національної безпеки і стратегічної стабільності об'єднує одна спільна риса – вони так чи інакше спрямовані на взаємодію з інформаційним простором. Інформація про появу тих чи інших подій поширюється і оцінюється певним чином і впливає на загальний настрій населення. Саме інформаційно-психологічний вплив є основним інструментом гібридної війни, тому варто приділяти особливу увагу саме формуванню інформаційної політики безпеки.

Сучасний етап розвитку товариства пов'язаний, насамперед, з лавиноподібним – на кілька порядків збільшеним об'ємом інформації. Більшість країн світу вже вчинила перехід до постіндустріального етапу розвитку суспільства, пов'язаному з формуванням глобального інформаційного простору, тобто інформаційної стадії розвитку. Це особливо актуально для європейських країн, де рівень життя населення постійно підвищується, стає інформація все більш потужним стратегічним ресурсом, а рівень залученості тієї чи іншої держави та її

населення у глобальний інформаційний простір – критерієм ступені його розвитку.

Значні зміни, які несе світові інформаційна революція, визначається, зокрема, формуванням глобальних інформаційних мереж, необхідністю розширення комунікативної і технічної бази, настільки неоднозначні й багатогранні, що дуже важко оцінити викликані ними соціальні наслідки. Найчастіше, негативні соціальні наслідки і загрози пов'язані з недостатньо розвинутою системою інформаційної безпеки, перш за все, на регіональному і місцевому рівні.

У зв'язку з цим, досвід регіонального співробітництва країн Центральної та Східної Європи у сфері інформаційної політики безпеки, формування єдиного інформаційного простору особливо актуальний і покликаний мінімізувати загрози країн-союзниць у кіберпросторі.

Під системою національної безпеки в Республіці Польща розуміється сукупність держструктур і нормативно-правових актів, що стосуються даної сфери, а також комплексу взаємопов'язаних заходів політичного, економічного, організаційного, правового, ідеологічного та іншого характеру, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави.

В умовах сучасної геополітичної обстановки польським військово-політичним керівництвом вироблені підходи до забезпечення національної безпеки, які знайшли своє відображення в конституції країни, «Стратегії національної безпеки Республіки Польща» (2014), міжнародно-правових актах, укладених з участю Польщі, а також у ряді документів стратегічного характеру.

На стан національної безпеки Польщі в XXI столітті значний вплив надають глобальні процеси, що характеризуються високою динамікою і наявністю нетрадиційних загроз найбільшій небезпеці з яких є тероризм, міжнародна організована злочинність, економічна нестабільність, масова міграція населення з неблагополучних регіонів світу, правопорушення в комп'ютерній сфері (кіберпросторі).

На кожному етапі гібридного військового конфлікту стратегія, обрана ініціатором агресії, призводить лише до попереднього результату, який може бути підкреслений з-за економічного і дипломатичного втручання інших великих держав або їх коаліцій. Тому ініціатор гібридної війни може піти ва-банк і прийняти рішення про масове використання сил і засобів, включаючи ядерну зброю. Таким чином, гібридна війна, яка

ведеться у віддаленому куточку земної кулі, може стати каталізатором глобального військового конфлікту.

В результаті комплексного застосування сучасних підривних технологій в гібридній війні вже сьогодні перетворилася в новий вид міждержавного протистояння і протягом багатьох десятиліть в майбутньому буде визначати розвиток світових політичних процесів і стан міжнародної безпеки. Більш того, гібридна війна здатна за певних обставин виступити каталізатором великомасштабного конфлікту, аж до глобального.

Таким чином, аналіз феномена гібридних війн, пов'язаний зі зміною співвідношення вкладів військових і невійськових видів боротьби в загальний політичний результат війни, висуває в число пріоритетних завдань вивчення і ретельне опрацювання питання на рівні міжнародних організацій, передусім ООН та ОБСЄ) з метою розробки нормативно-правової бази для спільного протистояння гібридній війні. Сьогодні важливо продовжити діалог експертів з цієї проблеми, налагодити обмін думками, включаючи спеціалізоване видання (сайт) під егідою ОБСЄ.

На перше місце у міжнародних зусиллях повинні бути висунуті завдання боротьби з ідеологією терору і феноменом іноземних терористів-бойовиків. З тероризмом тісно пов'язана проблема наркотрафіку, доходи від якого йдуть на фінансування терактів. Серйозним загальним викликом є проблема міграції. Ресурси ОБСЄ залишаються затребуваними у врегулюванні конфліктів.

Необхідно сприяти налагодженню механізмів ОБСЄ з метою встановлення контактів і взаємної інформованості, консультацій, засобів профілактики виникнення гібридних загроз не тільки на просторі ОБСЄ. Вплив надрегіональних факторів на стан безпеки в зоні ОБСЄ буде тільки зростати. Такі проблеми, як насильницький екстремізм, тероризм, незаконний обіг стрілецької зброї і легких озброєнь, кіберзагрози і великі потоки біженців і мігрантів, є спільними викликами для всіх держав-учасників ОБСЄ. Незважаючи на існуючі розбіжності, що Захід і Росія повинні спільно відповідати на загальні для них виклики.

У той же час слід віддавати звіт про обмеженість потенціалу міжнародних зусиль з протидії гібридним загрозам. Тому важливо розвивати двостороннє співробітництво з країнами, які самі є об'єктами гібридної агресії. Однак важливішим напрямком розвитку інформаційної безпеки кожної держави має бути розвиток власних можливостей з

опорою на міць держави, її оборонно-промисловий комплекс, економіку, промисловість, науку і освіту, дипломатію.

Список використаних джерел:

1. Головка А. А. Взаимодействие общества и государства в условиях современных информационных рисков / А. А. Головка // WSPÓŁPRACA EUROPEJSKA NR 9(16) 2016. – С. 48-55.
2. Чекаленко Л. Про поняття «гібридна війна» [Електронний ресурс] / Людмила Чекаленко // Журнал «Віче». – 2015. – № 5. – URL: <http://www.viche.info/journal/4615/>
3. Мартинюк В. ЄС у протидії гібридним загрозам та Україна: нечіткість у підходах [Електронний ресурс] / В. Мартинюк // Дзеркало тижня. – URL: https://dt.ua/internal/yes-u-protidiyi-gibridnim-zagrozm-ta-ukrayinanechitkist-u-pidhodah-253570_.html
4. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії: аналіт. доп. / за заг. ред. А. Баровської – К.: НІСД, 2016. – 109 с.
5. Дубов Д. В. Кіберпростір як новий вимір геополітичного суперництва: монографія / Д. В. Дубов. – К.: НІСД, 2014. – 328 с.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Головка А.А.

кандидат політичних наук,

Національний інститут стратегічних досліджень

«ІНІЦІАТИВА ТРЬОХ МОРІВ» ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

В умовах посилення впливу Росії, кризи взаємної довіри в ЄС та НАТО, а також сучасних викликів (пандемія COVID-19 та обмежувальні заходи карантину, спричинена ними фінансова рецесія, не визначеність наслідків та ризиків Brexit і т. д.) країни Центрально-Східної Європи потребують наявності необхідної інституційно-політичної та економічної платформи для забезпечення безпеки, політичної стабільності та реалізації інтересів в довгостроковій перспективі.

З огляду на це стає зрозумілим ініційований в 2015 році президентом Республіки Польща Анджеєм Дудою та президенткою Хорватії Коліндою Грабар-Китарович проєкт «Ініціатива трьох морів» (далі ІТМ) – регіональна ініціатива, яка об'єднує 12 країн-членів ЄС на території між Чорним, Балтійським та Адріатичним морями (звідки і назва) і направлена на посилення співпраці в сферах економіки, торгівлі, інфраструктури, транспорту та енергетики.

Історичний контекст. Історично ідея потужного регіонального блоку була сформована в після Першої світової війни – тк. зв. концепція «міжмор'я» («intermarium») запропонована диктатором міжвоєнної Польщі Юзефом Пілсудським передбачала формування єдиної федеративної держави на територіях колишньої Речі Посполитої, між Чорним та Балтійським морями (що включала території України, Білорусі, Литви та Польщі). Серед основних перешкод, які стали на заваді практичному впровадженню даної концепції був зовнішні впливи, передусім, політика Москви в регіоні, яка не була зацікавлена в появі сильного регіонального гравця на територіях, які розглядала як потенційну сферу свого впливу.

В період «холодної війни» стратегічні цілі СРСР обумовили створення та, що найголовніше, підтримку життєздатності буферної зони в регіоні ЦСЄ. Це передбачало реалізацію Радянським керівництвом

політики збільшення економічної, інфраструктурної та гуманітарної залежності країн ОВД від «радянської метрополії».

Після розпаду СРСР та соціалістичного табору, а також подальшої успішної інтеграції країн ЦСЄ в Євроатлантичний цивілізаційний простір цей регіон остаточно вийшов із сфери впливу Москви. Сьогодні, у представників вищого керівництва РФ все ще зберігаються побоювання появи в регіоні ЦСЄ потужного «міжнародного гравця» граничні можливості якого (зважаючи на потенційну підтримку такої ініціативи з боку США та ЄС, а також можливе партнерство із іншими країнами регіону, зокрема Україною) точно не відомі.

Сучасний етап розвитку концепції. Офіційним стартом ІТМ є інавгураційний саміт, що відбувся 25-26 серпня 2016 в м. Дубровник, Хорватія. Не дивлячись на офіційне запрошення Україна не направила свою делегацію на саміт, що значна частина експертного середовища вважає суттєвим прорахунком вітчизняної дипломатії.

Разом з тим, міжнародне значення ініціативи посилюється в ході наступних самітів: у *Варшаві* (6-7 липня 2017), на якому був присутній президент США Дональд Трамп; *Бухаресті* (17-18 вересня 2018) за участі президента Єврокомісії Жан-Клода Юнкера, міністра закордонних справ Німеччини Гайко Мааса та міністра енергетики США Ріка Перрі; *Любляні* (5-6 червня 2019), який знову відвідали міністра енергетики США, президент Єврокомісії, а також вперше федеральний президент Німеччини Франк-Вальтер Штайнмаєр. Участь лідерів ЄС та керівництва США в зазначених самітах слугує індикатором політичної ваги ІТМ.

Створений «Інвестиційний фонд Ініціативи трьох морів» («Tree Seas Initiative investment Fund»), що передбачає фінансування ключових проєктів в рамках ініціативи. Розмір Фонду складає суттєвий ресурс у розмірі більше 100 млрд. євро. В перспективі представники ІТМ націлені на розширення Фонду до 500-600 млрд. євро. для реалізації задекларованих проєктів, що передбачає пошук нових «донорів» та партнерів, зокрема серед економік-авангардів ЄС (Франція, Німеччина), а також США.

В межах даної доповіді доцільно підкреслити наступні напрямки реалізації проєктів ІТМ. В сфері *енергетики*, серед іншого, важливо виділити наміри інфраструктурно та логістично з'єднати польські та литовські портові споруди для операцій із зрідженим (скрапленням) природним газом (англ. Liquefied natural gas terminal / LNG-terminal), побудувати аналогічні споруди на території адриатичного узбережжя Хорватії, а також сприяти виведенню румунських нафтопродуктів на

нові ринки збуту. Аналізуючи ці проєкти з точки зору геополітики, їх кінцевою метою доцільно вважати зменшення залежності ЦСЄ від імпорту російських енергоносіїв. *Розвиток транспортної інфраструктури* передбачає створення нових автошляхів, модернізація залізничного сполучення, навіть плани з'єднання водних шляхів на «Одер-Ельба-Дунай». *Інформаційні технології, інформаційна безпека та інновації* – розвиток телекомунікацій та співробітництво в сфері технологій 5G, високотехнологічна робототехніка, сприяння реалізації спільних дослідницьких ініціатив та наукових розвідок, кібербезпека (знову ж таки, з огляду на загрози кібератак з боку Росії).

Зв'язок із концепцією Балто-Чорноморського Альянсу. Можливості для України. На концептуальному рівні «ініціатива трьох морів» має багато спільних рис із концепцією Балто-Чорноморського альянсу, передусім, в ідеї створення партнерського блоку в регіоні «міжмор'я» та консолідація зусиль країн ЦСЄ у виробленні спільної економічної, політичної та безпекової політики. Все ж ІТМ можна розглядати як більш «ширшу» концепцію, як в географічному так і в політичному сенсі.

З огляду на вищенаведені тези, для України «Ініціатива трьох морів» може стати не тільки платформою для стратегічного партнерства (перш за все, в аспекті стримування Росії). Приєднання до ініціативи слід розглядати як один із інструментів реалізації євроінтеграційних прагнень України; економічного та культурного зближення із розвиненими країнами ЦСЄ.

Короткий висновок. Таким чином, визначені цілі ініціативи трьох морів стосуються, у першу чергу, економічного розвитку, енергетики, транспорту та інфраструктури. Тим не менш, очевидним є їх геополітичний підтекст, який ґрунтується на ідеї зменшення залежності від Росії (перш за все в сфері енергетики), протидія її агресивній політиці (система захисту від кібератак, боротьба із дезінформацією та пропагандою), підвищення якості управління та стратегічних комунікацій.

Безумовно, в рамках сучасної зовнішньої політики України стратегічного значення набуває співпраця (а в довгостроковій перспективі – приєднання) із ІТМ з огляду на низку причин: нові можливості для розвитку в сферах економіки та енергетики, інформаційних технологій та інновацій; зміцнення зв'язків із «країнами-локомотивами» розвитку Центрально-Східної Європи, які є членами ЄС та НАТО (що важливо в межах цілей Євroatлантичної інтеграції); консолідація зусиль у протидії «російській

загрозі». Разом з тим, важливим є усвідомлення основних викликів, що обумовлює цей напрямок зовнішньої політики. Поряд із найбільш очевидними перешкодами (необхідність подолання розриву між Україною та країнами-членами ІТМ в якості управління, розвитку економіки та інфраструктури, протидії корупції) важливо відмітити також посилення дипломатичної, військово-політичної та диверсійної активності Росії в разі зближення України та ІТМ, що обумовлюватиме цілеспрямовані дії Москви у перешкоджанні та унеможливленні консолідації країн «міжмор'я».

Список використаних джерел:

1. New fund to supplement EU infrastructure project financing Institutional investing infrastructure. URL: <https://irei.com/news/new-fund-supplement-eu-infrastructure-project-financing/>
2. Головка А.А. Основні драйвери змін в сучасній політичній науці // Освіта і наука в мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку: зб. наук. ст. за матеріалами II Міжнародної наукової конференції, Дніпро, 27-28 березня 2020 р. : у 2 ч. – Дніпро: Охотнік, 2020. – 354 с.
3. Офіційний веб-сайт «Ініціативи трьох морів». URL: <http://three-seas.eu>
4. Яковюк І. В. Балто-Чорноморський союз: аналіз досвіду поглиблення військово-політичного співробітництва на початку ХХ ст. // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами II Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова. Харків, 21 листоп. 2016 р. : у 2 ч. – Харків, 2016. – Ч. 1. – С. 26–35.

Гуска Д.В.

студентка,

Національний університет «Львівська політехніка»

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ ДВОСТОРОННІХ ПРОТИРІЧ (2015-2020 РР.)

Дослідження причин і характеру відносин Польщі і України, зокрема польсько-українського конфлікту, його масштабів і драматичних наслідків для обох народів та європейської спільноти є актуальною і важливою проблемою історичної науки, оскільки дає можливість, на основі аналізу

отриманого досвіду і історичних уроків, на гармонізацію і закріплення рівноправних і партнерських взаємин Польщі та України сьогодні.

В рамках нашого дослідження ми розглянемо діяльність президентів України та Польщі в період загострення двосторонніх протиріч, а саме протягом 2015-2020 років.

Так, доцільно зазначити, що на президентських виборах у травні 2015 р. у Республіці Польща перемогу отримав Анджей Дуда, а не Броніслав Коморовський, який за півроку до виборів мав значний рейтинг довіри. Однією з провідних ідей новообраного Президента було невдоволення відсутністю для Польщі – стратегічного партнера, сусіда та головного провідника інтересів України у ЄС – місця у «Нормандській четвірці», а відтак, прагнення домогтися для неї не лише місця за столом переговорів, але й загального керівництва переговорним процесом [1].

Підтримка Президентом України П. Порошенком Б. Коморовського на президентських виборах і прийняття ВРУ законів про відзначення ОУН-УПА як борців за незалежність України вплинули на інтенсивність двохсторонніх відносин з часу приходу до влади новообраного президента Польщі А. Дуди [5].

Контакти між А. Дудою і П. Порошенком у 2015-2016 роках були доволі інтенсивними, але поступово ставали дедалі рідшими. У 2017-2018 роках зустрічі президентів відбувалися, але, в основному, під час міжнародних форумів у колі інших партнерів. Пікова точка охолодження взаємовідносин наступила у 2018 році, коли президенти лише раз відвідали окремо один від одного сусідні країни – у чергову річницю трагічних подій на Волині [2].

Враховуючи розчарування неможливістю вирішити ряд ключових для себе питань у сфері історичної політики, уряд Польщі не прагнув переобрання Порошенка президентом на другий термін. Однією з причин розчарування стала неспроможність домовитися з тем історичної спадщини. До проблем, які роками хвилюють поляків, за роки перебування Порошенка на посаді президента додалися нові. Передусім це питання щодо накладення мораторію на здійснення польською стороною пошуково-ексгумаційних робіт в Україні, що розпочався у відповідь на руйнування радикалами пам'ятника УПА на кладовищі села Грушовичі біля Перемишля у квітні 2017 року. Для поляків зазначене питання одне з провідних у налагодженні польсько-українських взаємовідносинах.

21 квітня 2019 року в Україні відбулися вибори і Президентом був обраний Володимир Зеленський, здобувши підтримку 73,22% виборців.

Кредит довіри до новообраного українського Президента у Польщі поки що високий, так, Анджей Дуда був одним з перших, хто привітав Володимира Зеленського з перемогою, а у Варшаві чекають на кроки назустріч з боку президента.

Одним із завдань для Володимира Зеленського стало питання польсько-українського примирення. Питань, які об'єднують обидві країни, є більше, ніж тих, які розділяють. Але останні спотворюють атмосферу двосторонніх відносин. Так, варто зазначити, що Варшава активно підтримує і лобіює на самітах ЄС санкційну політику проти російського агресора, відстоюючи українську позицію також і в ООН, Раді Європи чи ОБСЄ. Варшава, як і Київ, також активно виступає проти будівництва газопроводу «Північний потік-2». Варшава також є фактором української трудової міграції до Польщі: кількість українців у Польщі за останні чотири роки зросла більш ніж удвічі, і ця тенденція зберігається. Ще одним важливим питанням, яке турбує польську сторону у відносинах з Україною, є необхідність інтенсифікації та поглиблення політичних контактів на лінії Варшава-Київ, зокрема у питаннях міжнародної безпеки [2]. Так, важливою подією щодо польсько-українських відносин стало підписання меморандуму про газову співпрацю між США, Польщею та Україною 31 серпня 2019 року [3].

Варто зазначити, що також одним з найважливіших кроків для розблокування процесів польсько-українського примирення, які зробив український президент під час свого візиту до Варшави, було оголошення про зняття Україною мораторію на пошукові та екстимаційні роботи для польської сторони» [4]. Тепер українська сторона чекає зустрічного жесту, який свідчив би про серйозність намірів польської сторони. Звісно, вирішенням зазначених питань історичний порядок денний не вичерпується, але якщо діалог і надалі відбуватиметься в такій тональності – взаємної поваги, а не взаємних звинувачень, то процес примирення справді може набрати реальних обрисів.

Таким чином, реальна зміна відносин між народами є процесом непростим, що не відбувається раптово, протягом тижня, місяця або декількох років. Здавалося б, що кроки президентів України і Польщі на зустріч міждержавному примиренню, не мають результатів, однак, проведений аналіз показує, що на даний час спостерігається стійка тенденція до поступового подолання усіх серйозних перешкод у взаєминах і досягнення польсько-українського порозуміння в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Анджей Дуда об Україні: ТОП-цитати нового Президента Польщі. URL: http://24tv.ua/ru/andzhej_duda_ob_ukraine_topcityaty_novogo_prezidenta_polshi_n578095 (дата звернення: 08.05.2020).
2. Банахевич Ю. Перемога Зеленського і українсько-польські відносини. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2688917-peremoga-zelenskogo-i-ukrainskopolski-vidnosini.html> (дата звернення: 07.05.2020).
3. Долінчук С. Варшавський газовий дебют: про що Зеленський домовився в Польщі з американцями. І на яких позиціях Україна входить в осінній раунд переговорів з ЄС і «Газпромом». URL: <https://mind.ua/publications/20201483-varshavskij-gazovij-debyut-pro-shcho-zelenskij-domovivsysa-v-polshchi-z-amerikancuami> (дата звернення: 09.05.2020).
4. Гетьманчук А. Як Україна повертає Польщу. URL: <https://rpr.org.ua/news/yak-ukraina-povertaie-pol-shchu/> (дата звернення: 07.05.2020).
5. Українська призма: Зовнішня політика 2015. URL: <http://library.fes.de/pdffiles/bueros/ukraine/12427.pdf> (дата звернення: 04.05.2020).

Давимука О.О.

аспірантка,

Національний інститут стратегічних досліджень

**ВПЛИВ ПОПУЛІЗМУ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ
ДЕРЖАВ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО РЕГІОНУ**

На сьогодні перед державами євроатлантичного регіону постав комплекс зовнішньополітичних та безпекових викликів, який включає в себе гібридну агресію РФ; послаблення євроатлантичних зв'язків між європейськими країнами та США; нарощування військової могутності Китаю; проблеми міграції; міжнародний тероризм; кіберзагрози тощо. У цьому контексті актуального значення набуває питання переосмислення підходів до протидії відповідним викликам і загрозам серед держав-членів Північноатлантичного альянсу. При цьому одним із вагомих факторів, які загальмовують процес перегляду концептуальних засад існування та єдності НАТО, залишається поширення популістських рухів різного спрямування у країнах євроатлантичного регіону.

Відповідні популістські сили направляють деструктивну критику на існуючий політичний істеблішмент в державах ліберальної демократії, тим самим впливаючи на нормативну силу європейських країн, а також на сприйняття зовнішньополітичних загроз і викликів євроатлантичному регіону. Заради підвищення популярності та збереження електорату популістські партії викривляють інформацію, спрощуючи комплексність безпекових викликів; маніпулюють суспільними настроями та емоціями за допомогою теми внутрішньополітичної та економічної стабільності, які частково залежать від зовнішніх факторів.

Формування позицій популістських партій щодо зовнішньополітичних питань залежить від того, як окремі актуальні теми стосуються їх основної ідеології та політичних розрахунків, що підтверджує важливість контексту для феномену популізму [1]. У популістських правих партіях – це теми націоналізму, контролю за міграційними рухами, пріоритетності національного суверенітету, протидії економічній та культурній глобалізації, у той час як популістські партії лівого спрямування критикують здебільшого неолібералізм та вільну торгівлю.

Актуальною залишається тенденція антиамериканізму як спільної дискурсивної платформи для багатьох популістських сил. Партія «Національний Фронт» у Франції є одним з найвідвертіших критиків США, хоча існують й інші противники євроатлантизму як правого спрямування («Йоббік» в Угорщині [2]), так і лівого («Подemos» в Іспанії [3]). Для більшості таких популістських партій ставлення до США нерозривно пов'язане з питаннями функціонування НАТО, а отже – зі сприйняттям безпеки і оборони, підходів до вирішення конфліктів (наприклад, військової інтервенції) та солідарності у прийнятті рішень. Наразі спостерігається тенденція до зростання антиамериканізму у Франції, для якої відповідна риторика – це традиційний елемент зовнішньополітичної традиції, що сягає корінням в епоху правління Шарля де Голля.

Окрему увагу варто приділити відносинам деяких європейських популістських сил та їх лідерів з Російською Федерацією, що впливає на поширеність проросійських настроїв у суспільствах країн євроатлантичного регіону, а також дозволяє Москві використовувати відповідний дискурс для дискредитації образу НАТО та ліберальних демократичних цінностей країн-членів Альянсу. Фінансова та інформаційна підтримка Росією правих популістських сил у Європі слугує додатковим чинником для послаблення євроатлантичних зв'язків

між країнами регіону, посилення екстремістських рухів [4] та відвертання уваги від актуалізації російської загрози для регіонального безпекового середовища. Деякі популістські сили країн європейського континенту, зокрема району Середземномор'я, вважають, що більша загроза походить з боку Близького Сходу та Північної Африки, а не з боку Росії, та ставлять під сумнів сучасний підхід НАТО щодо укріплення позицій вздовж східного флангу [5].

Іншим зовнішньополітичним викликом, який створив ідеальну платформу для активізації популістських дебатів, стала міграційна криза 2015 року. Наплив біженців до ЄС став важливою темою, на якій праві та ліві популісти змогли мобілізувати населення європейських країн, використовуючи їх антимигрантські настрої, зокрема у державах Центральної Європи (Угорщина, Словаччина, Чехія). Популістська риторика у даному випадку сприяла легітимізації ксенофобських дискурсів у країнах євроатлантичного регіону, задаючи тон дебатів, що особливо активізувалися після міграційної кризи та низки терористичних актів у країнах Західної та Північної Європи.

Окрему роль у впливі популізму на формування зовнішньої політики держав регіону відіграють процеси регіоналізації та глобалізації. Проведені опитування серед громадян європейських країн засвідчують, що одним із суттєвих чинників, які сприяють успіху правих популістів у Європі, є страх населення перед глобалізацією, яка сприймається суспільством як загроза [6]. Тим не менше, інтенсифікація економічних, культурних та суспільних зв'язків, яку критикують популісти, допомагає їм поширювати свій вплив на широкі маси населення поза межами виключно своєї країни. Європейська арена надає популістам змогу більше взаємодіяти один з одним, посилювати транснаціональну динаміку впливу, сприяючи використанню деструктивного дискурсу в різних країнах євроатлантичного регіону. Вибір суспільства на користь популістських сил також стає у певному сенсі захисною реакцією на безпекові виклики і загрози, які надходять «ззовні» – організовану злочинність, тероризм та інші глобальні проблеми людства. Разом з тим, формування такого зовнішньополітичного бачення відрізняється на місцевому рівні (з огляду на особливості тієї чи іншої країни). Таким чином, політична практика популістських рухів у країнах євроатлантичного регіону задає тон суспільно-політичному дискурсу щодо реалізації зовнішньої політики відповідними державами, використовуючи при цьому чутливі теми, які виступають «тригером» для населення.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що популістська риторика направлена на зміну сприйняття зовнішніх викликів загроз євроатлантичному безпековому середовищу. Антиамериканізм; формат побудови відносин з Російською Федерацією; міграційна криза, глобалізація та інші питання активно використовуються популістськими силами різного спрямування у контексті маніпулювання суспільною свідомістю та пропагування альтернативних варіантів зовнішньо-політичної орієнтації країн євроатлантичного регіону.

Список використаних джерел:

1. Tribes of Europe. *Chatham House*, 2017. URL: <https://tribes.chathamhouse.org/explore-the-data>
2. Manifesto on the guidelines for a future Jobbik-led government. URL: http://www.jobbik.com/manifesto_on_the_guidelines_for_a_future_jobbik_led_government
3. Turrión P. I., Peñas T. G. (2015). Un plan de rescate ciudadano para devolver el país a su gente. *InfoLibre*. URL: https://www.infolibre.es/noticias/opinion/2015/12/01/un_plan_rescate_ciudadano_para_devolver_pais_gente_41507_1023.html.
4. Cerulli R. (2019). Russia's Involvement in Far-Right European Politics. *American Security Project*. URL: <https://www.americansecurityproject.org/russias-involvement-in-far-right-european-politics>
5. Galeotti M. (2017). Will the populist wave wash away NATO and the European Union? *NATO Review*. URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/01/06/will-the-populist-wave-wash-away-nato-and-the-european-union/index.html>
6. Globalization fears weigh heavily on European voters. *Bertelsmann Stiftung*, 2016. URL: <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/topics/latest-news/2016/november/globalisation-fears-weigh-heavily-on-european-voters/>

Олейнікова М.В.

студентка;

Базиліук К.Ф.

кандидат технічних наук, доцент,

Національний університет «Львівська політехніка»

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ У ТРУДОВІЙ СФЕРІ НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Протягом ХХ століття жінки отримали багато з законодавчо гарантованих прав, традиційно доступних лише чоловікам (хоча не всі права і, відповідно, не скрізь). У принципі, це мало б стати підставою для тверджень, що гендерну рівність досягнуто, і подальші заклики боротися за неї – доля маргінальних феміністок. Але дискримінація – і в першу чергу економічна дискримінація, заснована на нерівності доходів чоловіків і жінок, – нікуди, на жаль, не зникла. У реальності жінкам повсюдно доводиться стикатися з двома, здавалося б, взаємовиключними формами дискримінації: прикріплюючи до жінки статус «слабкої статі», суспільство, у той же час, «нагороджує» їх гіршою, нижче оплачуваною і менш престижною роботою, закріплюючи таким чином положення залежності [1].

Розрив в оплаті праці між чоловіками і жінками становить 23% у світі в цілому і доходить до 40% на користь перших, а важливість роботи, яку виконують мільйони жінок, не отримує відповідної винагороди і визнання. Крім того, розрив в оплаті праці жінок зменшується вкрай повільно – на 2% за останні 25 років. За розрахунками фахівців, при таких темпах зменшення розриву вирівнювання оплати праці чоловіків і жінок відбудеться тільки через 187 років [2].

Гендерний розрив у рівнях доходу може бути викликаний низкою факторів. Крім дискримінації за статевою ознакою при прийомі на роботу, просуванні по службі і розвитку навичок, критичними факторами, що приводять до розриву в рівнях доходу, також є порушення гендерного балансу в доступі до освіти, переривання трудової діяльності і неповна зайнятість жінок в силу наявності суперечливих обов'язків домашніх і догляду за дітьми [3, с. 192].

Державна служба статистики України щороку оприлюднює дані про середньомісячну заробітну плату жінок і чоловіків. Зокрема, за даними

відомства, середньомісячна зарплата жінок у 2019 році становить 9348,42 грн. або 75,7% від зарплати чоловіків (12 350 грн.) [4].

Даний графік (рис. 2) наочно підтверджує, що у всіх сферах діяльності в чоловіків більша заробітна плата, ніж у жінок. Особливо це помітно в сфері авіаційного транспорту й у фінансовій діяльності.

Якщо порівнювати минулі роки (рис. 3), а саме: 2012 рік, коли ще не було розпочато військового конфлікту на Сході України з РФ, і 2018 рік, коли було розроблено Державну соціальну програму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року, затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 р. № 273 [5], то бачимо, що:

– замість того, щоб після прийняття даної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей обох статей заробітні плати чоловіків і жінок досягли більш-менш однакового рівня, винагорода за працю «сильної» і «слабкої» половин людства зросла однаково помірно і, відповідно, на жаль, вони не сягнули ідентичного рівня;

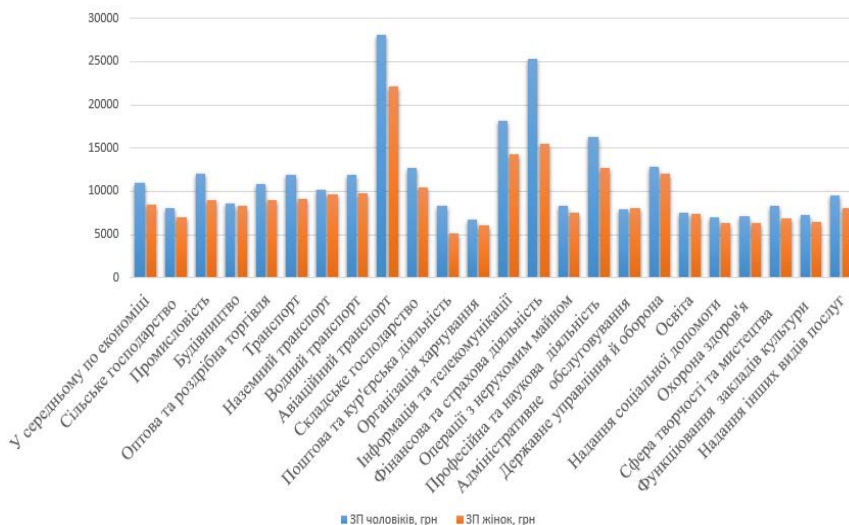

Рис. 1. Середньомісячна заробітна плата за статтю та видами економічної діяльності у 2019 році

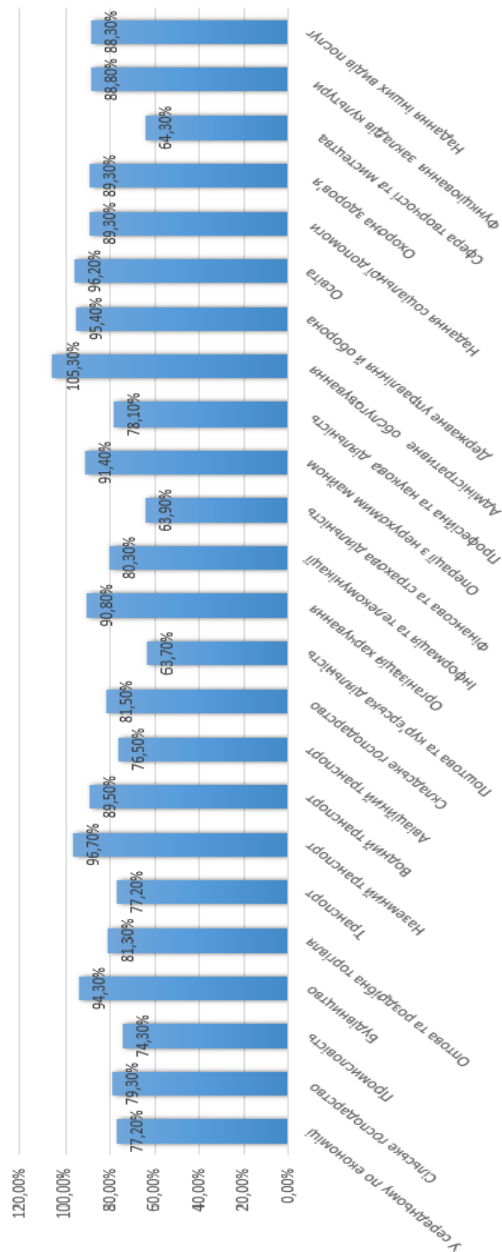

Рис. 2. Відношення (%) середньомісячної заробітної плати жінок до середньомісячної заробітної плати чоловіків за видами діяльності у 2019 р.

– із 12 аналізованих видів економічної діяльності позитивна динаміка зростання заробітної плати жінок відносно оплати чоловіків спостерігається лише у 6-ти видах діяльності: будівництві (з 83% до 90%); промисловості (з 69% до 75%); інформації та телекомунікації (з 59% до 80%); сфері державного управління й оборони та обов'язкового соціального страхування (з 87% до 95%); освіті (з 91% до 96%); діяльності у сфері творчості, мистецтва та розваг (з 64% до 83%);

– суттєво погіршилось співвідношення оплати жінок відносно заробітної плати чоловіків у сільському, лісовому та рибному господарствах (з 89% до 81%); в операціях з нерухомим майном (з 96% до 88%) та ін.;

– втішним є той факт, що в процентному відношенні винагорода для жінок все-таки зросла на 0,1%. До прикладу, у чоловіків у сфері авіації заробітна плата з 2012 року до 2018 збільшилась на 24%, а в жінок – на 29%. Можемо порівняти приріст винагороди за працю у фінансовій діяльності: у чоловіків вона зросла на 33%, а в жінок – на 35%.

Таким чином можемо зробити висновок, що повільно і малими кроками наша країна рухається до рівноправ'я у трудовій сфері на ринку праці, адже, по суті, з роками % жіночої заробітної плати зростає швидше, але разом з тим великий розрив у доходах між статями нікуди не дівається. Як і раніше, чоловіки отримують значно більшу зарплатню.

Гендерна рівність в наші дні здається далекою мрією. Дивлячись на сьогоднішню ситуацію, яка відбувається на світовій арені, людству знадобиться близько століття, щоб закрити глобальний розрив у оплаті праці [6, с. 13].

Отже питання гендерної нерівності на ринку праці України все ще залишається дуже гострим, що проявляється в рівні заробітної плати, а також у сферах зайнятості чоловіків і жінок. На це існують як об'єктивні причини (різні фізичні здібності, психологічні характеристики), так і суб'єктивні (традиційне сприйняття жінки як менш кваліфікованого працівника) причини. Для того, щоб ліквідувати негативний вплив гендерної нерівності на економічне становище представників різних статей, слід міняти свідомість суспільства і позицію держави. Необхідним стає зняття бар'єрів традиційного сприйняття соціально-психологічних характеристик і соціальних ролей чоловіків і жінок. Саме особистісні якості, а не статева приналежність повинні відігравати вирішальну роль у трудовій діяльності працівника.

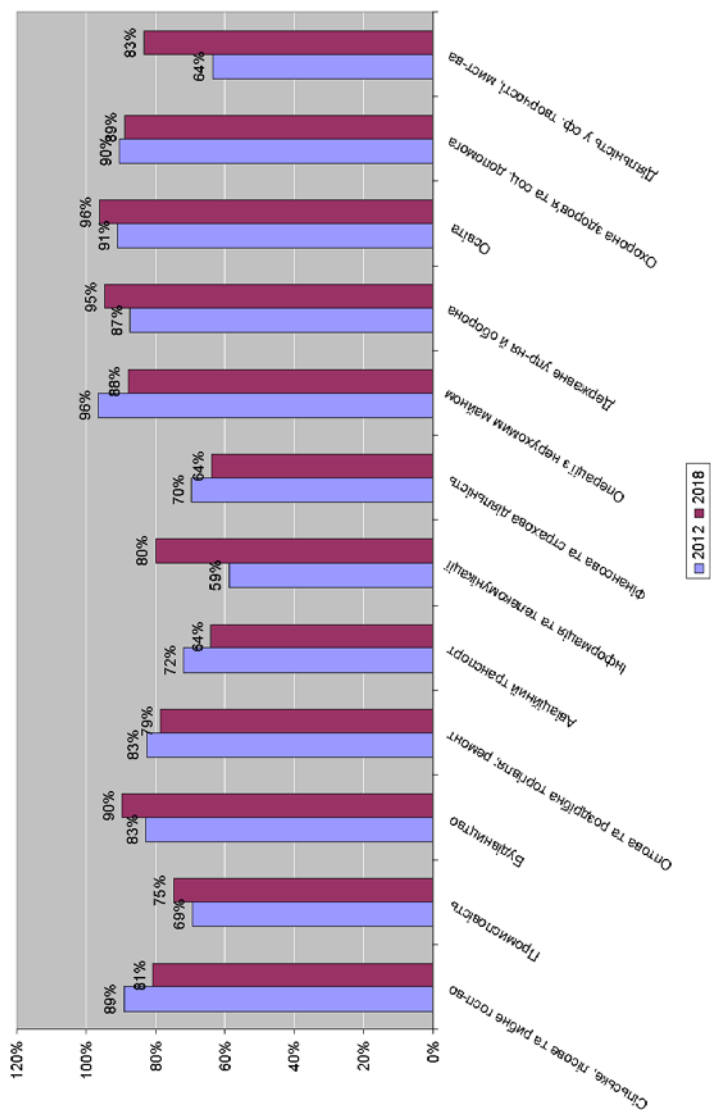

Рис. 3. Співвідношення (%) середньомісячної заробітної плати жінок до середньомісячної заробітної плати чоловіків за видами економічної діяльності у 2012 і 2018 рр.

Список використаних джерел:

1. Женский труд. Глобальное неравенство в цифрах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://politikrytyka.org/2016/07/07/zhenskij-trud-globalnoe-neravenstvo-v-tsifrah/>
2. Проблема гендерного неравенства на рынке труда в рамках современной экономической теории. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/problema-gendernogo-neravenstva-na-r-nke-truda-v-ramkah-sovremennoy-ekonomicheskoy-teorii%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/problema-gendernogo-neravenstva-na-r-nke-truda-v-ramkah-sovremennoy-ekonomicheskoy-teorii%20(1).pdf)
3. Гендерна статистика України: сучасний стан, проблеми, напрями вдосконалення. – Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. – 192 с.
4. Зарплата жінок в Україні на 25% менше, ніж чоловіків, – Держстат. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.112.ua/ekonomika/zarplata-zhinok-v-ukraini-na-25-menshe-nizh-cholovikiv-517135.html>
5. Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-p>
6. Гендерна статистика України: сучасний стан, проблеми, напрями вдосконалення. – Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. – 13 с.

Філіпчук В.О.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ЯК ІНДИКАТОР ЯКОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Сьогоднішнє громадянське суспільство характеризується: різким зростанням емансипації особистості від держави, скороченням простору її командного впливу; енергійним розвитком й ускладненням горизонтальних соціальних зв'язків; сплетінням громадських інститутів та рухів в цілісну мережу. Саме такі тенденції в розвитку громадянського суспільства провокують значний інтерес до феномену публічної політики. І це досить логічно, адже історично концепт публічної політики виник на хвилі дискусії про підвищення ефективності державного управління та, найголовніше, залучення

якомога ширшого кола представників громадянського суспільства до політичного процесу.

У цьому контексті цікавими є думки англійського дослідника Рода Роудса, який розглядає різноманітність смислів нового методу управління (governance) та демонструє можливості його застосування при аналізі урядових структур в Великобританії. Актуальність даного поняття, вважає він, полягає в тому, що необхідним є пошук нових принципів державного управління в умовах глобалізації, зміни ролі держави та суспільства в розвинених країнах [3, р. 46–53].

Інститут публічної політики виступає тим соціально-політичним інструментом, який за своєю природою покликаний виступати умовою та засобом, що дозволяє суспільству формувати стратегічний порядок денний, створювати внутрішні стимули й цінності інноваційного розвитку, переводити конфлікти, що виникають в цьому процесі в позитивно-функціональне русло, перетворюючи їх тим самим в елемент соціальної динаміки й взаємодії.

Публічна політика дуже багатогранне явище. Зокрема:

- вона є особливою якістю державного управління, яке все більше орієнтується на ідеї постбюрократичної організації, яка передбачає відмову від традиційної ієрархічної структури управління на користь горизонтальних відносин партнерства, кооперації, переходу від «логіки установи» до «логіки обслуговування», до розвитку нового державного менеджменту, виключає жорсткі вертикальні форми «панування-підпорядкування» (на це були націлені всі адміністративні реформи, що проводилися в сучасному світі в кінці XX століття);

- вона передбачає активну громадську участь та відповідні процедури, що уможливають залучення інститутів громадянського суспільства в прийнятті владних рішень;

- також публічна політика передбачає розробку з громадською участю різного роду програм для вирішення проблеми, які виникають в суспільстві, а також соціальні технології їх реалізації;

- вона охоплює процес двосторонньої комунікації різноманітних громадських груп, який вибудовується здебільшого симетрично, в режимі діалогу [1, с. 224–232].

Сама ж публічна сфера в контексті взаємодії влади і суспільства у процесі формування публічної політики виконує низку важливих функцій, зокрема:

- артикуляція громадських інтересів;

- публічний контроль діяльності влади та стану справ в суспільстві, в державі, економіці, в соціокультурній сфері;
- вплив на формування державної політики;
- політична освіта громадян [2, р. 165].

Від організації публічної сфери і розвиненості її ключових інститутів й механізмів значною мірою залежить характер публічної політики. Публічна сфера – це своєрідний «інноваційний інкубатор», що дозволяє новим соціальним технологіям оптимізувати механізм взаємодії держави, бізнесу та громадянського суспільства, долати з метою конструктивного реформування закостенілість державних інститутів, підключати ресурс громадських ініціатив до формування державної політики і контролю за діяльністю влади.

Жодна політична зміна неможлива без розвитку принципів й різноманітних форм публічної політики, а остання, крім іншого, включає в себе не тільки опонування владі в публічному дискурсі, але й масову мобілізацію, яка сприяє постановці болючих проблем в політичний порядок денний та їх вирішенню.

Список використаних джерел:

1. Никовская Л. И., Якимец В. Н. Публичная политика в регионах России: характеристика типов и ресурс влияния // Вестник МГИМО-университета. 2011. № 1. С. 224-235.
2. Edwards A. Scientific expertise and policy-making: the intermediary role of the public sphere // Science and Public Policy. 1999. Vol. 26. June. P. 163-170.
3. Rhodes R. A. W. The New Governance without Government // Understanding governance policy networks, governance, reflexivity and accountability. Maidenhead: Open University Press, 2003. P. 46–53.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Глюкова А.О.

студентка,

Національний університет «Острозька академія»

ВПЛИВ РЕФЛЕКСІЇ НА ПСИХІЧНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Навчально-професійна діяльність є провідним типом діяльності в юнацтві, тому найважливішими критеріями становлення особистості студента є показники ставлення до навчання, його успішності, а також мотиви навчальної діяльності. Процес становлення студента професіоналом в значній мірі обумовлений успішністю його навчальної діяльності в ході отримання освіти. Отримання освіти у вищому навчальному закладі передбачає динамічне засвоєння знань, навичок, а також отримання досвіду в будь-якій конкретній сфері діяльності.

В ході процесу отримання освіти відбувається оволодіння знаннями, вміннями і навичками, які є відправною точкою для розвитку пізнавальних здібностей особистості. Надані знання в вищому навчальному закладі відрізняються більш високим рівнем, і для успішного оволодіння ними необхідно звертатися до своїх метакогнітивних процесів. Для того, щоб впоратися з труднощами, які зустрічаються на шляху отримання знань, необхідно володіти навичками регуляції метакогнітивних процесів [2].

За допомогою активності, здійснюваної суб'єктом свідомо, і самостійної діяльності, яка важлива для структурування отриманих знань, особистість забезпечує успішність освітнього процесу. Як регулятор навчально-пізнавальної і когнітивно-мотиваційної сфери може виступати рефлексивність, яка є метакогнітивним механізмом [1]. Здатність до рефлексії дає можливість усвідомлено контролювати і регулювати свої психічні процеси, до яких також належать і метакогнітивні процеси.

У навчальній діяльності рефлексія служить не просто підсумком освіти, а й стартовою ланкою для постановки нових цілей, безпосередньо впливаючи на функціонування когнітивно-мотиваційної, емоційно-вольової сфер суб'єкта навчальної діяльності. Рефлексія в

даному випадку є метакогнітивним механізмом, що виконує функцію регуляції навчально-пізнавальної діяльності [6].

Завдяки рефлексії здійснюються усвідомлення, оцінка та зв'єрення актуального стану з початковим і, відповідно, в разі необхідності суб'єктом вноситься корекція в застосовувані способи і прийоми регуляції. Рефлексія є не тільки якийсь результат, але і процес, який пов'язаний з внутрішніми перетвореннями, а саме, з переосмисленням підстав свого мислення і особливостей психічного стану. Перехід від стану до стану відбувається при використанні різних психорегулюючих засобів і прийомів, задіяність яких визначається рефлексивними механізмами свідомості [3, с. 12-15].

Студенти вузів – як правило, молоді люди у віці 17-22 років. У психологічних дослідженнях цей вік кваліфікується як юнацький, як час вибору життєвого шляху, соціального самовизначення. В юності відбувається перша оцінка своїх професійних і особистісних якостей. В.І. Слободчиков підкреслює, що розбіжність «Я» як суб'єкта умінь і переживань, відповідного навколишніх умов, і «Я», яке не відповідає їм (котрий вміє, який знає), виявляється не між «ми» і «вони», а в власному уявленні про себе. Така розбіжність має бути зрозумілою як усвідомлення своєї вибраної серед інших людей (виникає особлива форма свідомості «я – ви»). З цього моменту починається процес самообмеження, інтенсивного усвідомлення своїх бажань, цілей, мотивів, здібностей, особистісних якостей. В цей період відбувається процес диференціації змісту самосвідомості, формується здатність до автокомунікації («Я – я»), здатність до відокремити себе від не себе всередині самого себе (внутрішня рефлексія). Відокремлюючи від способу себе в очах найближчого оточення, об'єктивуючи багато свої якостей як «Не-я», людина у внутрішньому діалозі виявляється здатною вийти за межі автокомунікації як такої і увійти в область загальнолюдських, життєвих смислів [1, с. 26-44].

Рефлексивність представлена як психічна властивість, яка являє собою одну з основних граней психічної реальності, яка співвідноситься з рефлексією в цілому і є особливою якісною характеристикою суб'єкта і її психіки; це психічна властивість, унікальне для людини, «єдино властиве тільки йому». На думку Б.Г. Ананьєва, Н.В. Кузьміної, Ю.Н. Кулюткіна, А.А. Реана, Є.І. Степанової, В.І. Слободчикова, Г.С. Флорівської рефлексивні процеси «буквально пронизують навчально-професійну діяльність студентів і дозволяють охарактеризувати студента як особливого суб'єкта, здатного

вибудовувати стратегію власного навчання за допомогою ціннісних орієнтацій, смислів, самооцінок [6].

В період навчання у вузі відбувається процес диференціації змісту самосвідомості, формується здатність до автокомунікації («я-я»), здатність до відмінності себе від не себе всередині самого себе (внутрішня рефлексія) [2, с. 10-16]. Саме в студентські роки є всі необхідні психологічні умови для розвитку рефлексивності: яскраво виражена потреба в самопізнанні, змістовна самооцінка, висока потреба в спілкуванні, наявність внутрішніх конфліктів і труднощів самосвідомості.

На сьогоднішній день освітній процес в вищих навчальних закладах заснований на засвоєнні студентами великого обсягу теоретичних знань, знанні понятійного апарату своєї спеціальності і оперування складними абстрактними категоріями. Для здійснення цих операцій необхідно актуалізувати свої метакогнітивні здатності і здатність до рефлексії, яка забезпечує регулювання своїх дій в процесі отримання освіти.

Рефлексія є своєрідним метакогнітивним механізмом, який впливає на регуляцію навчально-пізнавальної діяльності та функціонування когнітивно-мотиваційної сфери студента. У навчальній діяльності рефлексія безпосередньо впливає на функціонування когнітивно-мотиваційної сфери суб'єкта навчальної діяльності. Рефлексія виступає своєрідним метакогнітивним механізмом, який виконує регулятивну функцію навчально-пізнавальної діяльності [4, с. 184-188].

Рефлексивність як психологічний феномен здійснює вплив на успішність у навчальній діяльності і відіграє важливу роль в процесі навчання. Вона створює регуляцію і реалізацію діяльності, що забезпечує свідоме регулювання своєї активності за допомогою розвинених метакогнітивних процесів, які дають можливість звертатися до свого колишнього досвіду і аналізувати його.

Низькорефлексійні студенти схильні до імпульсивності дій, прийняття необдуманих рішень, частій зміні цілей, інтересів, очікуванню швидкого результату, мають потребу в зовнішньому контролі і мають слабкість самоконтролю, що може знижувати рівень академічної успішності. Високорефлексійні студенти відрізняються постійністю інтересів, ретельністю при підготовці якого-небудь завдання. Проте, такі студенти більш тривожні щодо якості виконання своєї діяльності [7].

Вища професійна освіта направлена на підготовку фахівців для будь-якої наукової області та передбачає оволодіння студентами складним навчальним матеріалом, а також відрізняється глибиною і фундаментальністю.

Рефлексивність в даному випадку є психологічним ресурсом, який дає можливість опанувати складними знаннями на високому рівні. Середня професійна освіта, в свою чергу, суто прикладна і орієнтована на отримання студентами в процесі навчання базових практичних навичок за обраною спеціальністю, тому здатність до рефлексії при освоєнні даної програми не є фактором успішної навчальної діяльності. Існування взаємозв'язку між успішністю і рівнем рефлексивних здібностей у студентів вищої професійної освіти, яке пояснюється тим, що рефлексивність є важливим психологічним ресурсом для успішного навчання студентів за програмами вищої професійної освіти, так як при навчанні потрібно високий рівень узагальненості теоретичних категорій, які засвоюють студенти [5, с. 11-16].

Отже, рефлексія є одним з факторів успішного навчання у вищому навчальному закладі. Забезпечення успішної навчальної діяльності за допомогою рефлексії здійснюється у ряді важливих функцій, а саме: регулювання навчальної діяльності, контроль за ходом розумових операцій, звернення до власного досвіду і використання отриманих даних за потреби. Рефлексія дозволяє вибирати таку стратегію, яка дозволить виконати завдання найякісніше, а також дозволяє особистості направити максимальні зусилля в ту область, яка цього вимагає.

Таким чином, стає очевидним, що рефлексія виконує безліч важливих функцій, що мають відношення до навчальної діяльності. Використання метакогнітивних здібностей при навчанні у вищому навчальному закладі необхідно, так як вони дозволяють впоратися зі складнощами, що виникають в процесі навчання через пред'явлення навчального матеріалу на більш високому рівні з використанням метакогнітивних стратегій в своїй діяльності.

Рефлексивність, в свою чергу, виконує регулятивну функцію навчально-пізнавальної діяльності та впливає на успішність в процесі отримання освіти.

Список використаних джерел:

1. Балашов Е. Психологічні особливості рефлексії в навчальній діяльності студентів. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. XIV : Методологія і теорія психології. 2018. Вип. 1. С. 26–44.
2. Балашов Е. Теоретичні підходи до вивчення факторів мотивації саморегульованого навчання студентів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 1(2). С. 10–16.

3. Бугенко Я. Процеси розгортання інтелектуальної рефлексії у модульно-розвивальному освітньому циклі. *Психологія і суспільство*. 2003. № 4. С. 45.
4. Довгалюк Т. Поняття мислення як метакогнітивного процесу у психологічній науці. *Молодий вчений*. 2015. № 10(25). Ч. 2. С. 184–188.
5. Карпов А.В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики. *Психологический журнал*. 2003. Том 24, № 5. С. 47–57.
6. Кравець Л.М. Виховання саморефлексії у студентів вищих навчальних педагогічних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07. «Теорія і методика виховання». Луганськ, 2009. 22 с.
7. Карпов А.В. Психология рефлексивных механизмов деятельности. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2004. 424 с.
8. Сергеевкова О.П., Канюка И.О. Профессиональная рефлексия студентов-психологов: программа развития. *The New Education Review* (3) ISSN 1732-6729. 2017. С. 273–285.

Кокошко А.О.

студентка;

Ковальчук І.В.

кандидат психологічних наук, доцент,

Національний університет «Острозька академія»

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖЕСТОВИХ КОМПОНЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ

Актуальність теми зумовлена підвищеною увагою сучасної лінгвістики до вивчення невербальної комунікації, за допомогою якої здійснюється більша частина спілкування.

Мета роботи полягає у вивченні природи й характеру невербальних компонентів комунікації, оволодінні навичками їх використання не тільки в міжкультурній сфері, а й у повсякденному житті.

Досягнення мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- дати визначення поняття «жестові компоненти комунікації»;
- здійснити класифікацію жестових компонентів комунікації;
- охарактеризувати основні групи жестів.

Підкреслюючи важливість невербальної комунікації, хтось сказав: «Words maybe what men use when all else fails» — «Слова, можливо, це

те, чим люди користуються, коли всі інші засоби спілкування виявилися безрезультатними».

Засновник теоретичної системи символічного інтеракціонізму Дж.Г. Мід аналіз процесу формування індивідуальної свідомості в ході взаємодії починає саме з поняття жесту. Жест, на його думку, припускає наявність референта, «ідеї», співвіднесеність з деякими елементами досвіду індивіда і викликає у свідомості того, хто сприймає, той же відгук, що й у свідомості того, хто здійснює жест [4].

Жести – виразні рухи головою, рукою або кистю, які здійснюють з метою спілкування, і які можуть супроводжувати роздум або інший душевний стан та передають багато зведень про людину.

У всіх культурах є подібні жести, серед яких можна виділити:

- комунікативні (жести привітання, прощання, привернення уваги, заборону, задоволення, негативні, питальні і т.д.);
- модальні, тобто такі, що виражають оцінку і ставлення (жести схвалення, незадоволення, довіри і недовіри, розгубленості і т. п.);
- описові жести, які мають сенс тільки в контексті мовного висловлювання.

Автор багатьох книг про невербальні компоненти спілкування Девід Левіс виділяє п'ять груп жестів залежно від їх призначення:

- жести-ілюстратори;
- жести-регуляторі;
- жести-емблеми;
- жести-адаптори;
- жести-афектори.

Жести-ілюстратори. З їх допомогою пояснюються сказані слова, посилюються ключові і в результаті краще запам'ятовуються моменти.

Жести-регуляторі грають дуже важливу роль на початку і в кінці бесіди. Одним з таких жестів є *рукостискання* – традиційна і найдавніша форма вітання.

Жести-емблеми використовуються для вираження фізичного або душевного стану людини, але мають цілком певне значення, специфічне для кожної країни.

Жести-адаптори супроводжують зазвичай наші почуття і емоції. Вони нагадують дитячі реакції і проявляються в ситуаціях стресу, хвилювання, стають першими ознаками переживань.

Жести-афектори виражають емоційний стан людини, її ставлення до подій (жаль, радості, відкритості, щирості) [3].

Жестам завжди властива, по-перше, варіативність, обумовлена перш за все індивідуальними особливостями людини; по-друге, багатофункціональність. Наприклад, помах руки може уживатися як знак відчаю, залучення уваги або відмови від чого-небудь. Кивки головою не завжди означають згоду – часто вони лише показують тому, що говорить, що його слухають і готові слухати далі [2].

У класифікації австралійського дослідника А. Піза представлені найбільш поширені, із його точки зору, жести і дії.

Жести відкритості свідчать про щирість і бажання говорити відверто. До цієї групи знаків відносяться жести «розкриті руки» і «розстібання піджака»:

- жест «розкриті руки» полягає в тому, що співрозмовник протягає вперед у вашу сторону свої руки долонями вверх;

- жест «розстібання піджака» також є знаком відкритості. Відкриті люди, які дружньо до нас ставляться, часто розстібають і навіть знімають піджак у нашій присутності.

Жести підозрілості і скритності свідчать про недовіру до вас, сумнівів у вашій правоті. У цих випадках співрозмовник машинально потирає чоло, скроні, підборіддя, прагне прикрити обличчя руками.

Жести і пози захисту є знаком того, що співрозмовник відчуває небезпеку або погрозу. Найбільш розповсюдженим жестом цієї групи знаків є руки, схрещені на грудях, що є універсальним жестом позначення оборонного чи негативного стану співрозмовника або свідчить про ворожість чи наступальну позицію.

Жести сумніву і непевності найчастіше зв'язані з почісуванням вказівним пальцем правої руки під мочкою чи вуха ж бічної частини шиї. Дотик до носа чи його легке потирання – також знак сумніву. Коли вашому співрозмовнику буває важко відповісти на ваше питання, воно часто вказівним пальцем починає чи торкати потирати ніс.

Жести і пози, що свідчать про небажання слухати і прагнення закінчити бесіду досить красномовні. Якщо під час бесіди ваш співрозмовник опускає повіки, то це сигнал про те, що ви для нього стали нецікаві чи просто набридли, чи ж він відчуває свою перевагу над вами.

Жести впевнених у собі людей з почуттям переваги над іншими. До них відноситься жест «закладання рук за спину з захопленням зап'ястя».

Жести готовності сигналізують про бажання закінчити розмову чи зустріч і виражаються в подачі корпусу вперед. Якщо кожної з цих

жестів виявляється під час розмови, то варто брати ініціативу у свої руки і першим запропонувати закінчити бесіду [1].

Висновки. Згідно сучасних досліджень, 55% інформації сприймається через вираз обличчя, пози і жести, а 38% – через інтонації та модуляції голосу. Звідси витікає, що тільки 7% залишається на долю слів, які реципієнт сприймає, коли ми розмовляємо. Це принципово важливо. Тобто, те, як ми говоримо, важливіше того, що саме ми говоримо.

Знання мови жестів і рухів дозволяє не лише краще розуміти співбесідника, а й передбачити, яке враження справило на нього почуте ще до того, як він висловиться з цього приводу. Іншими словами, така безслівна мова може попередити вас про те, чи слід змінити свою поведінку чи зробити щось інше, щоб досягти потрібного результату.

Особливістю невербальної мови є те, що її виявлення обумовлене імпульсами нашої підсвідомості, і відсутність можливості підробити ці імпульси дозволяє нам довіряти цій мові більше, ніж звичайному вербальному каналу спілкування. Успіх будь-якого контакту в значній мірі залежить від уміння встановлювати довірливий контакт зі співбесідником, а такий контакт залежить не стільки від того, що ви говорите, скільки від того, як ви тримаєтесь. Саме тому особливу увагу слід звертати на манеру, позу і міміку співбесідника, а також на те, як він жестикулює.

Підсумовуючи проведені дослідження, можна зробити висновки, що система невербальних засобів комунікації є найпростішою і найекономічнішою системою, що усуває зайві формальні засоби та дозволяє досягти однозначності комунікації за умов узагальненого та полісемантичного характеру власне мовних засобів.

Список використаних джерел:

1. Класифікація жестів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://worldpsciholog.at.ua/news/klasifikacija_zhestiv/2014-12-10-5
2. Класифікація та особливості основних жестів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studme.com.ua/181007137229/etika_i_estetika/klasifikatsiya_osobennosti_osnovnyh_zhestov.htm
3. Піз А. Мова рухів тіла: як читати думки людей по їхніх жестах. – Новгород, 1992.
4. Подольська С.А. Культурологія [Електронний ресурс] / С. А. Подольська. – 2003. – Режим доступу: <https://readbookz.net/book/208/7860.html>

Коробкова Т.М.

студентка;

Іванова Т.В.

доцент,

Сумський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ СТРАХУ МАЙБУТНЬОГО У ОСІБ РАННЬОЇ ДОРОСЛОСТІ

Наслідки наявності страхів у людей ранньої дорослості можуть бути різними, переходячи від можливих панічних атак до появи психічних розладів іншого спектру. Важливо зрозуміти свій страх та спробувати його позбутися, щоб надалі він не приносив дискомфорту. Страх не виконує позитивної попереджувальної чи охоронної функції. Він виступає перед небезпекою як безпорадність та може паралізувати волю людини, не дозволяти їй правильно оцінити ситуацію та прийняти потрібне рішення. Саме тому найбільш ефективним методом подолання страхів є психокорекційні заходи.

В науковій літературі під страхом розуміють психічний стан людини, пов'язаний з болісними переживаннями, що викликає дії, спрямовані на самозбереження [4]. Страх, які починають розвиток чи тривають в дорослому віці, мають тенденцію зберігатися. В цьому випадку вони можуть зменшитись вже в результаті їх корекції [2].

Такий специфічний страх як страх майбутнього може з'явитися в будь-який період життя. Він може залежати від самооцінки індивіда. В даному випадку психолог наполегливо буде переконувати клієнта не будувати самооцінку на підставі успіхів в особистому житті і роботі. Також важливу роль відіграє стимулювання клієнта звертатися до питання і боротися з власною негативної самооцінкою та показувати йому, як слід думати з наукової точки зору, оцінювати свою поведінку об'єктивно і як припинити давати собі оцінку лише в разі невдачі [3, с. 135].

В ході психокорекційної роботи психолог різними способами спонукає клієнта здійснити когнітивні зміни, тобто перебудову його мислення і системи поглядів і переконань щодо страху майбутнього. І за допомогою цього домогтися стійких емоційних і поведінкових поліпшень. Однією з важливих аспектів в корекції полягає надання

клієнту інформації, що він повинен робити в проміжках між зустрічами в якості домашнього завдання. Аналіз і більш реалістична оцінка аспектів життя, які найбільш травмують клієнта в даний момент з приводу майбутнього, зазвичай ведуть до ослаблення хворобливих симптомів і поліпшення його самопочуття [5].

Особливості корекції страху майбутнього проводяться в межах раціонально-емотивного та когнітивно-поведінкового підходів. Кількість сеансів може залежати від складності роботи з людиною.

Суть корекції полягає в тому, щоб допомогти клієнту самостійно позбутися страху шляхом знаходження в його мисленні ірраціональних суджень з приводу страху майбутнього, щоб в подальшому змінити їх на раціональні судження та домогтися емоційних та поведінкових поліпшень. Оскільки сам клієнт може вважати майбутнє чимось страшним, незрозумілим і складним для себе. Відповідно, він, не знаючи що буде далі в його житті будує негативні припущення стосовно свого майбутнього [5].

Оскільки емоції і поведінка людини багато в чому визначаються її когніціями, то, змінюючи мислення, можна змінити емоційний стан і вплинути на поведінкову активність клієнта. Людина, яка страждає даним страхом, може вимагати визначеності в світі. Для неї буде характерним засуджувати себе за нездатність успішно справлятися з цим.

В корекції даного страху можна використовувати ряд технік раціонально-емотивного та когнітивно-поведінкового підходів з урахуванням домашніх завдань та спеціальної літератури для клієнта. За допомогою раціонально-емотивного підходу психолог проводить клієнта по чітко структурованим етапам роботи, у випадку необхідності присікає відходи в сторону, пропонує методи і варіанти рішень, не боячись демонструвати спосіб освоєння окремих методів і прийомів. Клієнт в свою чергу прямує до стратегічної головної мети – заміні ірраціональних установок на раціональні в проблемній сфері.

Список використаних джерел:

1. Hamid Sharif Nia, Rebecca H. Lehto, Abbas Ebadi and Hamid Peyrovi. Death Anxiety among Nurses and Health Care Professionals: A Review Article. *Int J Community Based Nurs Midwifery*. 2016 Jan; 4(1): 2–10.
2. Балабанова Е. Страх сумасшествия в клинике тревожно-фобических расстройств. 2018. № 2. URL: <https://psyjournal.ru/articles/strah-sumasshestviya-v-klinike-trevozhno-fobicheskikh-rasstroystv>

3. Завада О. Фугурофобія: страх перед майбутнім : матеріали Всеукр. конф. з міжнар. участю URL: <http://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Tezy-konferenciji-2017.pdf#page=148>

4. Щербатых Ю.В. Психология страха: популярная энциклопедия. Москва : Изд-во Эксмо, 2007. 512 с. URL: http://lib100.com/strax/psych_fear/djvu/

5. Эллис А. Гуманистическая психотерапия: Рационально-эмоциональный подход. Пер. с англ. – СПб.: Изд-во Сова; М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 272 с. URL: https://www.phantastike.com/practic_psychology/humanistic_psych/pdf/

Омельковець Н.О.

студентка,

Національний університет «Острозька академія»

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ

Питання самореалізації, у наш час є дуже актуальним, тому, що наразі виступає як основна проблема психології та всього людства. Сьогодення вимагає від кожного активності, вміння актуалізувати здібності та реалізувати себе як особистість у різних сферах діяльності та спілкування.

Дослідженням цього феномену займалось багато науковців, вони трактували його по різному. Так, Г. Гандзілевська пояснює самореалізацію, як «процес самопізнання, що заснований на рефлексії, основною спонукальною силою якого є окреслення цілей та шляхів, для реалізації своєї сутності, також самовизначення та прагнення до самопрезентації, що прогнозує оцінку на рівні переживання внутрішньої гармонії та свободи, задоволеності від реалізації та втілення поставленої мети [5]. Т. Вівчарик говорить про те, що самореалізація особистості являє собою результат взаємодії суб'єктивного, власного творчого начала та культурних умов [3].

Цікаві погляди на самореалізацію можна знайти у роботах Ж. Воронцова, який пояснює цей процес як свідомі дії, які спрямовані на розкриття та зростання, потенційних мотиваційних ресурсів особистості, які призводять до самоствердження власного «Я» [4].

Скиданович говорить про те, що одним із чинників, самореалізації у студентському віці є рефлексія. Вона пояснюється як розуміння об'єктом ставлення оточуючих до власної персони, думками про власний психічний стан. Рефлексія розкриває спектр можливостей, які полягають в тому, що студент змінює погляди на сприйняття навколишнього світу, розвиває власне мислення, комунікативні навички та самосвідомість [10].

Самореалізація особистості є складним аспектом, який включає в себе безліч різних компонентів, оскільки вона розглядається як потреба, процес, форма та результат у працях таких дослідників як Р. Зобов, Л. Коростильова, О. Клепнікова та К. Альбуханова-Славська [8].

С. Оленич у своїх роботах говорить про те, що «самореалізація молоді, її суб'єктивний аспект, найширше розкриваються через призму молодіжного руху, як формального характеру так і неформальної молодіжної ініціативи» [6].

У цьому контексті важливим аспектом самореалізації є її трактування через призму теорії «особистісних внесків», яку розробив В. Петровський [7].

Аналізуючи роботи Е.М. Балашова, ми можемо бачити такі основні компоненти та показники самореалізації у студентів: мотиваційно-ціннісний (ієрархія потреб та цінностей, система індивідуальних та соціальних мотивів), комунікативний (організаторські та комунікативні здібності), емоційно-вольовий (локус контролю, самооцінка, ефективність, відповідальність) та поведінковий (установка на самостійність та відповідальність, професійна реалізація, громадська активність та внутрішнє задоволення).

Самореалізацію студентів у міжнародних волонтерських програмах науковець розглядає, як результат динамічної взаємодії студента з навколишнім соціокультурним середовищем, яке його оточує та сприяє розвитку його громадської активності, об'єктивній професійній реалізації, відчутті внутрішнього суб'єктивного задоволення через те, що здійснюється актуалізація потенційних можливостей у емоційно-вольовій, комунікативній, мотиваційно-ціннісній та поведінковій сферах [2].

Аналізуючи методологічні засади, задоволення потреби в самореалізації, можна зрозуміти, що це проявляється певній діяльності та достатній взаємодії з іншими людьми, у певному соціокультурному середовищі. Відповідно до цього, участь у різного роду волонтерських програмах, у тому числі міжнародних, дозволяє опредметнити означені

потреби. Проте, не потрібно відкидати, достатньо велику кількість інших різноманітних чинників, що можуть впливати на результат та продуктивність процесу самореалізації [9].

Варто пам'ятати, що лише системна, цілеспрямовано організована волонтерська діяльність, її психологічний супровід, дотримання різного роду засад, в тому числі психологічних, створюють всі умови для самореалізації студентів у різного роду волонтерських програмах не лише міжнародних [1].

Отож, аналізуючи все вище сказане, ми можемо дійти висновку, що волонтерська діяльність у студентські роки надає багато різноманітних можливостей, що стосуються як особистісного, так і професійного росту та розвитку. Також займаючи активну позицію у волонтерстві, студент розвиває, вдосконалює та отримує навички, які можна застосовувати у різних сферах життєдіяльності.

Тому ми дотримуємось думки, що волонтерська діяльність є ефективним засобом самореалізації у студентському віці, оскільки через призму волонтерства відбувається задоволення достатньо великої кількості потреб, в залежності від того, які собі волонтер ставив цілі та якими мотивами керкувався.

Список використаних джерел:

1. Балашов Е. Особливості самореалізації студентів у міжнародних волонтерських програмах. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Національний університет «Острозька академія». Острог, 2013. 228 с.
2. Балашов Е. Теоретико-емпіричне обґрунтування моделі самореалізації студентської молоді у міжнародних волонтерських програмах. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2013. 14 с.
3. Вівчарик Т.П. Психологічні механізми самореалізації жінки : автореф. канд. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук. Київ, 2000. 21 с.
4. Воронцова Ж. Самореалізація особистості старшокласника у процесі диференційованої навчальної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Харків, 2008. 23 с.
5. Гандзілевська Г. Психологічна самореалізація молодшого школяра засобами мистецтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук. Івано-Франківськ, 2008. 24 с.

6. Оленич С Молодь як об'єкт і суб'єкт суспільних відносин в сучасній Україні : автореф. дис. канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії». Київ, 2009. 23 с.

7. Петровский В.А. Личность в психологии: парадигма субъектности. Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. 290 с.

8. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. Київ : Філ-студія, 2006. 320 с.

9. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. Київ : Філ-студія, 2006. 320 с.

10. Скиданович В. Психологічна структура волонтерської діяльності. *Збірник наукових праць: психологія*. 2018. Вип. 22. С. 62–68.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Кисіль Р.М.

студент,

*Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що якість управління повною мірою залежить від інформаційного забезпечення його діяльності. Успішність функціонування, реалізації цілей і розвиток організації залежить від ефективності використання інформаційних ресурсів. Наявність інформаційних ресурсів є основою інформаційного забезпечення управлінської діяльності в організації, і визначають успішність функціонування. Передумовами для створення інформаційного забезпечення управлінської діяльності формується під впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища та направляють організацію на збільшення обсягів інформаційних ресурсів, що будуть забезпечувати управління. Особливо важливо для сучасності є інформаційне забезпечення процесу управління, що являє собою збір, обробку інформації, необхідну для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Мета статті полягає у дослідженні ролі інформаційних ресурсів в управлінні персоналом.

Це питання порушувалось у працях відомих авторів, зокрема, О.В. Матвієнко [1], С.П. Кулицького [2], М.Н. Бідняка [3], Б.Н. Андрушківа [4] та ін.

Новизна дослідження полягає в виділенні необхідних інформаційних ресурсів для забезпечення функціонування інформаційного забезпечення менеджменту, та вимоги до них.

В інформаційному суспільстві найбільшу цінність має інформація. Діяльність будь-якої людини, безперечно, буде пов'язана з інформацією, її передачею, усвідомленням, обробкою, аналізом, та виділенням найбільш важливих та цінних частин з усього наявного масиву інформації, що є в вільному доступі [5]. Здобута інформація, з її

подальшим усвідомленням, і відкриттям для себе, стає саме тими цінними знаннями, які ми використовуємо впродовж всього життя.

Для того, щоб детальніше розібрати тему, нам необхідно визначити, що являє собою інформація. Отже, доцільно було б розглядати визначення яке закріплено в законодавстві України. Законом України «Про Інформацію» визначено, що інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або зображені в електронному вигляді [6].

Академік А.А. Харкевич вважав, що інформація цінна, оскільки вона сприяє досягненню поставлених цілей. Одна й та ж сама інформація може мати різну цінність, якщо її розглядати з точки зору використання для різних цілей. Ціннісність і корисність інформації – це її якісні характеристики які дуже важливі для управління [7, с. 9].

Саме інформація є одним із інструментів менеджменту. Це стосується менеджменту, як науки, і як галузі людської діяльності. Саме вона виступає основою функцій менеджменту: планування, організація, мотивація та контроль.

До особливостей інформації, як організаційного ресурсу в процесі управління можна віднести такі:

- інформація відрізняється від інших видів організаційних ресурсів тим, що при використанні вона не зникає, а лише змінює свою корисність;
- функціонування інформації в організації здійснюється через різноманітні канали за допомогою різних засобів її поширення і збереження;
- інформація, що функціонує в організації, включає також суб'єктивні моменти (оцінки, думки, настрої тощо);
- інформація, що функціонує в організації, може включати неадекватні, спотворені дані про дійсність, які можуть бути пов'язані з чутками, стереотипами, забобонами і поширюватись в організації;
- інформованість виступає необхідною умовою участі персоналу в справах організації [8, с. 47].

Інформація в управлінні виступає не тільки об'єктом, а й результатом праці. Саме вона дозволяє здійснювати процес управління, всі його стадії, отримання й опрацювання відомостей щодо стану управляючого об'єкта, а головне передача управлінських команд до нього, та отримання зворотного зв'язку. Саме за допомогою інформації утримується зв'язок між різними ланками, рівнями управлінської системи.

Інформація, що використовується в управлінні персоналом, за своїм характером поділяється на нормативну, довідкову, методичну, облікову,

яка ґрунтується на матеріалах первинного обліку, а також звітну, представлену в узагальненому вигляді [9, с. 27].

Інформаційне забезпечення – сукупність інформаційних ресурсів і послуг у сфері науково-технічної інформації що їх надають для виконання управлінських і науково-технічних завдань [10]. Воно буде допомагати не ставати на місці, розвиватися, використовувати лише достовірну, правдиву, та ретельно перевірену інформацію, що в свою чергу підвищить продуктивність праці в організаціях, поліпшити використання інших ресурсів.

Як і будь-яким ресурсом, інформаційним ресурсом можна управляти.

Інформаційна система в управлінні є певною сукупністю відомостей, даних, які оформлені так, щоб було зручно і доступно приймати управлінські рішення. Адже інформаційна система – це набір взаємопов'язаних елементів, до яких входять різні сторони діяльності об'єкта. Потреба в інформації різних відділів і управлінської ланки різна, і залежить від проблем, які вирішуються [11].

Інформування менеджерів – це процес, який відбувається в реальному часі, за допомогою якого менеджер може виконувати свої посадові функції та обов'язки. Об'єктивна інформація надходить до менеджера в необхідний час і в необхідному обсязі (повному чи скороченому). Необхідна для менеджера інформація це різні внутрішні, довідкові, нормативні та фактичні інформаційні дані чи показники.

Призначення інформаційного забезпечення обумовлює і вимоги до нього [12]:

1) надання повної, достовірної, однозначної, релевантної та своєчасної інформації для проведення розрахунків і реалізації процесів прийняття управлінських рішень у функціональних підсистемах з мінімумом витрат на її збирання, зберігання, пошук, обробку і передачу;

2) сформована інформація повинна із заданим рівнем точності відображати параметри функціонування певного об'єкта;

3) інформаційне забезпечення повинно надавати інформацію, достатню для ефективної реалізації всіх функцій об'єкта;

4) необхідними є кодування інформації та створення надійних засобів її передавання та зберігання для забезпечення її захисту від несанкціонованого використання та для спрощення роботи з інформаційними потоками в системі управління підприємств і організацій;

5) для підтримання відповідного рівня оперативності надання необхідної інформації повинна бути забезпечена сумісність з

інформаційними системами, що взаємодіють із системою інформаційного забезпечення об'єкта;

6) в інформаційній системі мають бути передбачені засоби контролю вхідної і результативної інформації, оформлення даних в інформаційних масивах та контролю цілісності інформаційної бази;

7) форми документів повинні не лише відповідати вимогам корпоративних стандартів підприємства, але й оперативно трансформуватися у прийнятну для сприйняття іншими користувачами форму;

8) інформація має надходити до системи управління підприємством не тільки із заданою періодичністю, але й на запит користувачів, оскільки параметри функціонування певних об'єктів управління змінюються з плином часу;

9) використання керівниками підприємств і організацій певної інформації має сприяти підвищенню ефективності їхньої діяльності.

Для того, щоб менеджер прийняв правильне рішення, достатньо мати дані, які описують відхилення фактичних показників від планових, визначити їх причину. Менеджеру потрібно доставляти не всю інформацію по організації, а лише ту, в котрих є відхилення від норм або нормативів, щоб він міг знати, що в інших показниках все добре, і не відволікатися на них. Саме завдяки такому підходу ми зменшимо обсяг інформації яка надходить до управління, і зможе дійсно переробити і осмислити цю інформацію.

На кожній установі, організації, підприємстві необхідно керувати інформацією, яка циркулює всередині організації. Тож в організації має бути інформаційний менеджмент.

В даній статті визначені та деталізовані необхідні для функціонування інформаційного забезпечення параметри: інформація, інформаційні ресурси, управлінська інформація, інформаційні системи тощо. Також визначені вимоги до інформаційного забезпечення менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Матвієнко О.В., Цивін М.Н. Основи менеджменту інформаційних систем: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 176 с.
2. Кулицький С.П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2002. – 224 с.
3. Бідняк М.Н. Планування інвестицій на автомобільному транспорті України / М.Н. Бідняк, Н.М. Бондар. – К., 2000. – 118 с.

4. Андрушків Б.М. Основи менеджменту: методологічні положення та прикладні механізми : Підручник для студентів та викладачів економічних спеціальностей вузів / Андрушків Б.М., Кузьмін О.С. – Тернопіль: Лілея, 1997. – 292 с.
5. Управління та організація діяльності інформаційних установ : веб-сайт. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/9171/1/feu_kdidu_sdidi_dotudiu_NP.pdf (дата звернення: 02.02.2020).
6. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/ed20170101#n22> (дата звернення: 03.02.2020).
7. Антонов А.В. Інформація: сприйняття і розуміння. – Київ: Наукова думка, 1994. – 186 с.
8. Афанасьєв В.Г. Соціальна інформація. – М.: Наука, 1994. – 156 с.
9. Маренкова Н.Л. Управління трудовими ресурсами / Н.Л. Маренкова, Е.А. Алимарина. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2004. – 448 с.
10. Мастяниця Й.І. Інформаційні ресурси України: проблеми державного регулювання : монографія. – Київ : НІСД, 2006. – 141 с.
11. Інформаційне забезпечення менеджменту. URL: https://studme.com.ua/1221060510366/menedzhment/informatsionnoe_obespechenie_menedzhmenta.htm (дата звернення: 10.02.2020).
12. Плагута С.С. Особливості інформаційного забезпечення управління підприємств і організацій. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 10. URL: http://global-national.in.ua/archive/16-2017/16_2017.pdf

Ключан В.О.

студент,

Науковий керівник: Зозуля Н.Ю.

кандидат філологічних наук, доцент,

Національний транспортний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Сфера освіти значно відчуває вплив розвитку науки та техніки. Один з багатьох викликів, з якими стикаються країни у процесі розвитку – підготовка їхніх товариств та урядів до глобалізації та інформаційно-комунікаційної революції.

Поява нової світової економіки має серйозні наслідки для характеру та цілей навчальних закладів. Освіта служить багатьом цілям у нашому суспільстві та ці цілі змінюються з роками. Протягом усього часу основна мета освіти полягала в тому, щоб наші громадяни мали навички, необхідні для активної участі в демократичному суспільстві.

Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ), до яких належать радіо та телебачення, а також нові цифрові технології, такі як комп'ютери та Інтернет, були визнані потенційно потужними інструментами для змін у освіті та реформ. При належному використанні, кажуть, що різні ІКТ допомагають розширити доступ до освіти, посилити актуальність освіти та підвищити якість, зокрема, сприяючи перетворенню навчання у захопливий, активний процес, пов'язаний з реальним життям. ІКТ – це потенційно потужний інструмент для поширення освітніх можливостей.

«Інформатизація освіти є ключовою умовою підготовки фахівців, здатних працювати у кардинально нових, дедалі більше автоматизованих, умовах праці; орієнтуватися у величезних обсягах інформації; грамотно обробляти її, зберігати і передавати. Сучасні школярі та студенти вже не уявляють навчання без комп'ютеру. Він допомагає розвитку творчих здібностей, сприяє формуванню професійно важливих навичок і вмінь, розвитку логічного мислення» [1, с. 2].

«З розвитком інформаційних технологій зростає їх роль та використання у сфері освіти. Світовим трендом у сфері освіти стають відкриті онлайн-курси MOOCs і медіа-освіта» [2, с. 50].

Удосконалюється не тільки зміст освіти, а й методики викладання. Одним із актуальних методів навчання є телеконференція. Під телеконференцією розуміється інтерактивна електронна комунікація між людьми, розташованими в двох або більше різних місцях. Існують чотири типи телеконференцій, що базуються на характері та ступеня інтерактивності та вдосконаленні технології: 1) аудіоконференції; 2) аудіо-графічні конференції; 3) відеоконференції; 4) Веб-конференції [3].

Навчання в Інтернеті за участю студентів – це, мабуть, найпоширеніший спосіб навчання у світі. Однак, далеко не єдиний спосіб. Інструменти спільної роботи на веб-сайті, такі як електронна пошта, дошки оголошень, чат у режимі реального часу та конференції на основі веб-сторінок, що підключають учнів до інших учнів, викладачів, науковців та дослідників, лідерів галузі та інших, тобто, будь-якій особі, яка має доступ до Інтернету. Як зазначає Хомишин І.Ю., «використання

в освітній практиці інформаційних технологій дозволяє реалізувати принцип безперервної освіти та перейти від «заучування» інформації до компетентного підходу підготовки фахівців, які здатні в сучасних умовах вирішувати наявні проблеми.

Інформаційно-комунікаційні технології мають великі можливості для особистісного розвитку людини, розкриття її потенціалу, тому на сучасному етапі значну роль відіграють дистанційні форми та технології навчання й виховання. Онлайн навчання та дистанційне навчання є одними з нових форм освіти в новому столітті. Останнім часом багато уваги приділяється дистанційній освіті.

Основними засадами розвитку інформатизації освіти в Україні мають бути застосування ІКТ у навчально-виховному процесі та бібліотечній справі у поєднанні з традиційними засобами; створення інформаційної системи підтримки освітнього процесу; вільний доступ до засобів ІКТ» [4].

Онлайн навчання на сучасному етапі має як переваги, так і певні недоліки. Серед переваг можна назвати:

- вільний доступ до освітніх програм найкращих університетів і різноманітних курсів викладачів світу;
- новітня інформація, технології;
- можливість навчатись будь-де, в будь-який час.

Але є певні недоліки в дистанційному навчанні:

- самомотивація студента;
- ілюзія компетенції, тобто важко оцінити знання або їх відсутність.

Отже, навчальні цілі та потреби повинні сприяти використанню новітніх технологій. Тільки таким чином навчальні заклади можуть ефективно та справедливо вирішувати ключові потреби, реагувати на нові виклики та можливості. Інформаційно-комунікаційні технології допомагають підвищити рівень освіти. Швидкі зміни в технологіях вказують на те, що роль ІКТ у майбутньому буде надзвичайно зростати в освіті. Зрештою, використання комунікаційних технологій сприятиме покращенню досвіду навчання студентів та допомагатиме студентам у побудові успішної кар'єри у все більш розвиненому технологічному світі.

Список використаних джерел:

1. Тарнавська Т. В. Сутність інформаційних технологій в освіті [Електронний ресурс] / Т. В. Тарнавська. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 108.1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_31

2. Абдалова О. И. Использование технологий электронного обучения в учебном процессе / О. И. Абдалова, О. Ю. Исакова // Дистанционное и виртуальное обучение. – 2014. – № 12. – С. 50–55.

3. Blurton C. «New Directons of ICT-Use in Education» – Режим доступу: https://www.academia.edu/36107452/New_Directions_of_ICT-Use_in_Education

4. Хомишин І. Ю. Сучасні інформаційні технології в освіті [Електронний ресурс] / І. Ю. Хомишин. – Режим доступу: <http://aphd.ua/publication-157/>

Радченко Я.Д.

студентка;

Сірінюк-Долгарьова К.Г.

доцент, заступник декана з міжнародної діяльності,

проектний менеджер факультету,

Запорізький національний університет

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЛОНГРІДУ ЯК ФОРМАТУ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

З появою та стрімким розвитком цифрового середовища змінився і споживач інформації – з «читача» або «глядача» він перетворився на «користувача», «юзера». І тепер, аби зацікавити аудиторію нового рівня – медіа мають докласти неабияких зусиль. Цим зумовлений синтез журналістики – поява нових форм, форматів, жанрів та платформ. Одним з прикладів цього явища можна вважати появу та розвиток такого мультимедійного формату як лонгвід.

Журналістикознавець В. Садівничий визначає лонгвід як «складний твір, що містить текст, фотогалерею, інформаційний малюнок, відеоряд та аудіопередачу або кілька із цих елементів» [1, с. 46]. Своєю чергою, науковиця М. Чабаненко зазначає, що «лонгвід – це різновид інтернет-публікацій, цікава мультимедійна розповідь великого розміру», звертаючи увагу також на те, що цей вид матеріалів розрахований на перегляд з гаджетів із сенсорними дисплеями [3, с. 58].

Попри поширену думку, що довгі тексти в інтернеті не мають попиту, практика професійних онлайн-видань доводить протилежне. Сучасні технології та мережеві інструменти дозволяють адаптувати

об'ємні матеріали для зручного читання в інтернеті. Лонгрід є прикладом влучного застосування новітніх цифрових технологій – мультимедійного комплексу, що складається безпосередньо з самого тексту, доповнюється ілюстраціями (фотографіями, інтерактивними зображеннями), відео та аудіоматеріалами, презентаціями, фоновою музикою, вбудованими цитатами тощо [4, с. 197].

Дослідниця І. Мацшина визначає такі ключові характеристики лонгріду: актуальність теми; поглиблене дослідження теми; використання великої кількості джерел; присутність особистого «Я» журналіста в матеріалі; змішування жанрів у середині тексту; наявність різних мультимедійних елементів; використання схеми «паралельної розповіді»; наявність «історії в історіях»; аудиторія самостійно обирає для себе порядок перегляду тексту [1, с. 149].

Лонгрід – формат відносно новий, адже вперше онлайн-публікація цього типу з'явилася у 2012 році. Перший у світі лонгрід – «Snow Fall: The Avalanche at Tunnel Creek» («Снігопад: Лавина в тунелі Крик») – був реалізований в межах мультимедійного проєкту американської газети «The New York Times». У цьому мультимедійному матеріалі, у форматі сторітелінгу, розповідається про трагічний випадок – схід лавини у Каскадних горах у штаті Вашингтон, під час якого загинули троє відомих лижників. Окрім великого тексту в матеріалі присутні повноекранні анімаційні карти, що демонструють читачеві горні дороги, а також фотографії та відео. В перші дні лонгрід переглянули близько 3,5 млн читачів, а «Snow Fall» стало загальною назвою для публікацій, що поєднують у собі текст та аудіовізуальне наповнення (відео, зображення, аудіо, інфографіку) в єдину історію [2]. Автора матеріалу, Дж. Бранча, було відзначено Пулітцерівською премією у номінації «Художня література».

Після цього, команда «The New York Times» розробила новий вид верстки, завдяки якому читач може переглядати відео та слайд-шоу автоматично, без зайвих перемикань, як тільки догортає текст до певного моменту. У такому форматі у 2013 р. було випущено репортаж «A Game of Shark and Minnow» («Матч акули та пічкура») про конфлікт між Китаєм і Філіппінами за острова Спратлі в Південно-Китайському морі. Матеріал доповнювався повноекранними відео, анімаційними google maps та зображеннями. Подібний формат дозволяє читачам «поринути» в історію, оглянути територію, почути звуки моря та зливи.

Лонгрід нового рівня та більш зручного влаштування у 2013 р. створила редакція газети «The Guardian». У матеріалі «Firestorm» («Вогняний шторм») розповідається історія родини Холмс, яка пережила масштабну лісову пожежу в Тасманії. Текст накладений на фото та відео, розділений за блоками. Зручний інтерфейс дозволяє перемикати сторінки, обирати розділ та варіант подачі інформації – можна відкрити та прослухати аудіозапис, переглянути відео або просто прочитати текст. Для відтворення повної картини подій та глибокого занурення в історію – робити це треба саме в тому порядку, як це розташовано в меню.

Науковиця І. Мацишина зазначає, що задля заглиблення в лонгрід та зручного перегляду сторінки використовують такі інструменти веб:

1. Parallax (паралаксна верстка, скролінг) – ефект, завдяки якому об'єкти на сторінці можуть рухатися з різною швидкістю (ті, що ближче до спостерігача рухаються швидше, ті що далі – повільніше).

2. Back to top (повернутися вгору) – кнопка, що дозволяє повернутися на початок тексту, коли сторінка проскролена вниз.

3. Position sticky (прилипання) – техніка, при якій елемент при прокручуванні ніби «прилипає» до кордону вікна. Тобто, щоб прогорнути відео або фото, треба декілька разів потягнути вниз.

4. Progress bar (смуга прокрутки) – індикатор, що допомагає користувачеві зрозуміти у якій частині сторінки він знаходиться.

5. Menu Spy (супроводжувальне меню) – навігація на сайті [1, с. 150].

Однією з головних особливостей лонгріду, на нашу думку, є поєднання інформаційного наповнення з емоційною складовою, що відтворюється за допомогою взаємодії текстових елементів з мультимедійним супровідом. Саме тому для формату «довгого читання» підходять популярні теми, які зацікавлять та привернуть увагу багатьох читачів – актуальні та визначні події у суспільстві (наприклад, зараз надзвичайно популярними є лонгріди про пандемію), а також подання нескінченного потоку інформації обирають найцікавіше (приміром, перелік найкращих пісень, виконавців, книг, фільмів чи серіалів).

На сторінках українських інтернет-видань лонгріди починають з'являтися та набувають популярності у 2014-2015 рр. Одними з перших вітчизняних видань, у яких з'явився такий формат як лонгрід є «Новое время», «Дзеркало тижня», «Українська правда» та спецпроекти ТСН. Заснований у 2014 р. проєкт «The Ukrainians» повністю присвячений лонгрідам, зокрема інтерв'ю у цьому форматі.

На початку становлення лонгвідів в українському медіапросторі, теми для створення матеріалів були примітивними, адже зазвичай у форматі репортажу висвітлювалися такі події як: війна на Сході України, катастрофа на ЧАЕС, Майдан Незалежності.

Варто зазначити, що до річниці Революції гідності українськими та російськими журналістами було створено декілька якісних тематичних лонгвідів: «Небесная сотня» («Українська правда», 2014 р.), «Історія Євромайдану. Хроніка української революції» («Insider», 2014 р.), «История Евромайдана» («Газета.ру», 2014 р.).

У 2015 р. українська «Телевізійна служба новин» опублікувала рейтинг найкращих лонгвідів, зроблених ТСН за цей рік. Відтоді різні видання («Media Sapiens», «Новинарня», «Детектор медіа», «24 канал» та ін.) почали створювати та публікувати переліки топових лонгвідів року.

Сьогодні чимало українських видань публікують лонгвіди в межах спецпроектів («24 канал», «112.ua») або навіть створюють окремий розділ («Сегодня», «ТСН», Радіо «Свобода») для матеріалів цього формату. В деяких новинних виданнях публікуються доволі примітивні лонгвіди, адже в них використовуються традиційні компоненти журналістського матеріалу – текст, фотографії та відео. Інші видання використовують новітні інструменти веб, для створення цікавого візуалу.

За тематикою сучасні лонгвіди українських видань поділяються на: топи та дайджести, історії життя та успіху, репортажі, огляди, підсумки подій у сфері освіти та науки, економіки, культури тощо.

Отже, лонгвід (який також називають Snowfall, feature, long story) – це мультимедійний проєкт, присвячений конкретному питанню, проблемі чи події. Окрім тексту може містити в собі фото, відео, аудіо, інфографіку, комп'ютерну 3D-графіку, карти, схеми та інші засоби мультимедійності та інтерактивні елементи. Ключовою характеристикою такого формату є великий обсяг матеріалу, а основою – журналістський твір (з мінімумом «води»). Лонгвіди зі складною версткою (зокрема, крупноформатними ілюстраціями та відеозаписами) краще переглядати через пристрої з широким екраном, для того, щоб оцінити деталі та графіку матеріалу. Найпопулярнішими лонгвідами залишаються матеріали «BBC», «The New York Times», «The Guardian», «CNN». Попри розвиток та поширення такого формату як лонгвід, далеко не усі українські ЗМІ використовують потенціал візуальних платформ.

Список використаних джерел:

1. Кросмедіа : контент, технології, перспективи : колективна моногр. / за ред. В. Е. Шевченко. Київ, 2017. 234 с.
2. Сытник Е. После «Снегопада»: Как старые редакции ищут дорогу к новому читателю. Bird In Flight. 2016.
3. Чабаненко М. В. Мультимедійність в інтернет-журналістиці : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : Просвіта, 2018. 80 с.
4. Шашенко С. Комунікаційні аспекти сучасних мультимедійних лонгвідів: українська практика. *Український інформаційний простір : Науковий журнал*. 2019. Число 1(3). С. 197–210.

Слюсаренко М.І.

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського*

**ВИТОКИ ПРАВІРЦІВ ДІЯЛЬНОСТІ
ПАБЛИК РИЛЕЙШНЗ В УКРАЇНІ
(НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ П. КУЛІША «ЧОРНА РАДА»)**

Як відомо, паблік рилейшнз (ПР) – діяльність, скерована на досягнення взаємопорозуміння та згоди між людьми, соціальними групами, класами, націями, державами на основі цілеспрямованого формування громадської думки та управління нею [3]. ПР зародилася в 20-их роках ХХ ст., а «батьком суспільних відносин» став американець Едвард Бернейс. В Україні паблік рилейшнз втілюється з приходом незалежності. Однак прийоми комунікування, що на сучасному етапі отримали назву паблік рилейшнз, були відомі ще в період Київської Русі, а сними або князівські з'їзди, а також народні віча засвідчили демократичні засади зносин влади та громадськості [4]. Зразком високо організованої селянської спільноти у ланцюгу громад Галицько-Волинського князівства стала громада Тухлі [7]. Керуючись європейськими нормами співіснування, тухольці колективно на загальних зборах (копах) вирішують нагальні питання, а ухвалені рішення стають законом для всіх мешканців. Важливим інститутом

демократії України пізнішого періоду можна назвати козацькі ради, а вмілими виразниками внутрішньої і зовнішньої державної політики високоосвічених писарів [8].

У дослідженні правзірців ПР-діяльності плідним джерелом є твори художньої літератури, зокрема роман Пантелеймона Куліша «Чорна рада». П. Куліш зазначає, що «козаки запорозькі, котрі живучи в далеких степах, за порогами, старшину свою самі із себе вибирали: гетьману коронному узяти себе за шию не давали [6], а рада була старша од гетьмана [6]. Як відомо, саме демократичний устрій України виводив з рівноваги польських магнатів та московське самодержавство.

Події твору розгортаються навколо виборів гетьмана України у 1663 році, які не відбулися без участі царської Москви. До виборів була приставлена делегація на чолі з князем Гагіним та з думними дяками, «усі посли, по-московському звичаю, з бородами, у парчевих соболевих турських шубах; на ногах у князя гаптовані золотом, вилічені жемчугом сап'янці, <...> в бояр шаблюки на золотих ланцюгах коло пояса» [6], а чорна рада, як пише П. Куліш, стала «запорозькою оmanoю» [6]. Взявши від Брюховецького великі подарунки, князь Гагін забезпечив йому підтримку у виборах [6]. Істотною особливістю цієї історичної події став той факт, що до участі у виборах разом з козацтвом реєстровим (державні військові. – М. С.) та старшиною (керівна верхівка. – М. С.) була допущена, як зазначає автор, і сільська голота, у якій Іванець Брюховецький користувався «добрим авторитетом». Як відомо з роману, майбутній претендент на булаву зумів викрасти гетьманські гроші у Юрія Хмельницького, завдяки яким і «заробив» собі повагу козаків, а подавшись на Запорожжя, він «як сипнув грішми, так запорожці за ним роєм: «Іван Мартинович! Іван Мартинович!» А він, ледачий, з усіма обнімається, да братається, да горілкою поїть...» [6]. Чорна рада тривала у гострій суперечці і завершилася фізичною боротьбою, справжньою різнею, «<...> зачепились. Хто шаблею, хто києм, хто ножакною» [6]; запеклих подій злякався і сам Гагін, бо в Московщині він зроду такої хуги не бачив.

Пантелеймон Куліш у історичному романі показує, що вибори 1663 року не були прозорою процедурою. І. Брюховецький, який, як відомо, 1665 року першим з гетьманів відвідав Москву і підписав Московські статті, що сильно обмежували самоврядування Гетьманщини [2], став гетьманом завдяки підкупу, а справжніх патріотів на раді виявилось замало. Отримавши булаву, новий гетьман ініціює донос, як форму

дескриптації свого політичного опонента, він «ізвелів Сомка, Васюту і всю їх вірну старшину взяти за сторожу, а Вуяхевичу – на Москву листи писати, що ось нібито Сомко з своїми підручниками на царя козацтво бунтує» [6].

Герої роману вміло послуговуються таким комунікативним прийомом, як чутка або поголоска: «Гетьман, гетьман прибув! – пішло скрізь по таборі; і, скоро рознеслась така чутка, зараз деякі бурли схаменулись, подумали про свою голову» [6].

За словником, чутка – вістка, повідомлення про кого-, що-небудь; відомості, вісті, вірогідність яких не встановлена [1]. Відомо, що чутка – це надзвичайно ефектний та ефективний інструмент психологічного впливу, потужна зброя політичного маніпулятора, здатна в силу своєї специфіки суттєво вплинути на громадську думку, відкоригувати усталені оцінки та настановлення [9]. Чутка – важливе джерело інформації, вона, як дитяча казка, наділена особливою інтимною силою, і завжди викликає довіру. Чутка обов'язково піддається подальшій трансляції. Л. Климанська називає чутки самотрансляційним повідомленням, яке важко втримати, не розголосивши. «Той, хто слухає, згодом перетворюється на того, хто говорить, передає цю чутку новому слухачеві. Людина у будь-якому разі намагається передати його далі, а після того, як передала, відчуває психологічне полегшення» [5]. Людина, що бере участь у поширенні чуток, почуває себе причетною до чогось, якщо не таємного, то, у всякому разі, доступного далеко не усім.

Іван Шрам, щоб приховати свою відсутність від оточення, перед тим як податися в хутір Хмарище, що неподалік Києва, до Череваня, а потім у Переяслав до Сомка-гетьмана, пустив поголоску, що «нездужає, нездужає полковник; передав осаулові Гулаку свій рейментарський пірнач, а сам виїхав ніби кудись далеко на хутір для спокою, да ото й махнув із сином з Паволочі» [6]. Кирило Тур пускає чутку між козаків про те, що Сомко вже на волі, то хай збираються до купи та чекають гасла, щоб повстати проти Брюховецького.

Цікавим фактом у романі є згадка про церкву гетьмана Петра Сагайдачного та її оздоблення. Поряд із біблійними постатями на стінах святині було зображене козацьке лицарство, «щоб народ дививсь да не забував, як колись за батьків та за дідів діялось» [6].

П. Куліш зазначає, що був там намальований і Нечай, і Морозенко. Круг його горять костьоли й замки, а піп січе-рубас, топче конем ляхів з недоляшками. Був там і козак Байда, що висів ребром у турків на гаку, а

не злавав своєї віри. Був і Самійло Кішка, що й досі про його співають кобзарі, як він попавсь у турецьку неволю і п'ятдесят чотири роки був на галерах у кайданах, за замками, як йому господь допоміг і себе, і товариства півчвартаста визволити і як, узявши ту галеру, приплив до козаків і корогви хрещаті давні у кишені козакам привіз – не зневажив козацької слави.

Отже, у романі «Чорна рада» містяться цікаві дані про правзірці сучасної діяльності паблик рилейшнз. На виборах гетьмана використовуються брудні технології підкупу та доносу. Успішною комунікаційною технологією стає поголоска або чутка, а з метою увіковічення пам'яті про козаків-героїв їх образи відтворені на стінах церкви гетьмана Сагайдачного

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник української мови (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/chutka>
2. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Іван_Брюховецький
3. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Зв'язки_з_громадськістю
4. Історія зв'язків із громадськістю: конспект лекцій / укладач Н. С. Подоляка. – Суми: Сумський державний університет, 2016. – 158 с.
5. Климаська Л. Чутки як спосіб організації та самоорганізації інформаційного простору політики. URL: http://vlp.com.ua/files/15_69.pdf
6. Куліш П. Чорна рада. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1084&page=3>
7. Слюсаренко М. І. «Захар Беркут» Івана Франка як джерело відомостей про витоки українського паблик рилейшнз // Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Т. 3), 22 травня, 2020 рік. Суми: МЦНД, с. 10–15.
8. Слюсаренко М. І. Зв'язки з громадськістю за часів козацької України крізь призму історичної прози Івана Нечуя-Левицького / Засоби масової інформації та комунікації: Історія, сьогодення, перспективи розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Буча, березень 2019 р.: Тези доповідей. – К.: Міленіум, 2019. – С. 78–82.
9. Ярош Н. С., Щокіна Н. Б., Чутки як соціально-психологічний феномен сучасного суспільства. URL: www.hups.mil.gov.ua/assets/doc/science/stud-conf/informacijna-agresiya-rf-proti-ukraini/24.pdf

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Волошин П.М.

студент магістратури,

Національний транспортний університет

НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Провідним методом соціології, який виражає усю систему знань даної науки, є соціологічне дослідження. У ньому можна розрізнити дві основні частини – теоретичну (концептуальну) та методичну (інструментальну) [1].

Методологічна функція соціального дослідження, полягає у визначенні основних способів використання теоретичної частини цього методу. Для коректної побудови цієї частини соціологічного дослідження потрібно володіти як розвиненим логічним мисленням, так і загальною теоретичною підготовкою.

Методична (інструментальна) частина соціологічного дослідження знаходиться у тісному зв'язку з іншими елементами соціологічних досліджень, котрі вивчають реальну ситуацію, аналізують соціальні процеси, їх залежність та взаємозв'язки.

Важливою частиною соціологічного дослідження мають такі його компоненти, як встановлення об'єкта та предмета дослідження, їх характеристик, показників, які дозволяють провести оцінку стану соціального явища і шляхи його перетворення чи трансформації.

Об'єктом соціологічного дослідження може виступати соціальна проблема, яка турбує певну соціальну групу, а також соціальні інститути, соціальні явища та процеси тощо. Об'єкт зазвичай є суб'єктивним фактором в суспільстві, що відрізняється свідомою активністю, проявом волі, наявністю інтересів, цінностей та мотивів, він може мати в собі протиріччя, репрезентувати статистичну та вірогідну природу. Досить часто вивчати об'єкт доводиться в динаміці розвитку у взаємозв'язку з іншими об'єктами, які мають унікальний та неекспериментальний характер побутування в соціальному часі та просторі [3].

В об'єкті дослідження соціолог повинен відшукати ті його сторони і властивості, в яких у найбільш повному вигляді знаходить свій вияв суперечність, конкретна проблема, що підлягає вивченню. Ці сторони і властивості і становлять предмет дослідження. Можна стверджувати, що поняття «об'єкт» більш широке, ніж «предмет» дослідження.

Предметом дослідження може виступати окрема характеристика чи ознака об'єкта соціологічного дослідження. Таким чином, у предметі соціологічного дослідження знаходять теоретичне відображення істотні взаємозв'язки проблеми й об'єкта дослідження. Вирішення наукової проблеми розпочинається насамперед з пошуку та визначення термінів та зазначених ними понять.

Визначившись із об'єктом, дослідник виражає мету дослідження. Мета соціологічного дослідження – це модель очікуваного кінцевого результату (вирішення проблеми), який може бути досягнутий тільки за допомогою проведення дослідження. Саме орієнтація на поставлену в програмі мету служить необхідним критерієм ефективності вжитих теоретичних, методичних, організаційних процедур [4].

Завдання соціологічного дослідження являють собою конкретні вимоги, які пред'являються до аналізу та вирішення сформульованої проблеми. Вони служать засобом реалізації мети і носять інструментальний характер. Завдання дослідження являють собою змістовну, методичну та організаційну конкретизацію мети.

Наступний етап – встановлення взаємозв'язку та субординації понять, визначення їх місця в понятійному апараті теорії, на основі якої будується дослідження.

Потім визначаються терміни, які допомагають сформулювати гіпотези. Адже понятійний апарат теорії – це своєрідна координатна сітка, на якій можна розташувати соціальні факти та дати їм відповідну дефініцію та інтерпретацію.

Завершальною фазою розробки методологічного розділу програми соціологічного дослідження є формулювання гіпотез дослідження.

Гіпотеза в соціологічному дослідженні – це науково обгрунтоване передбачення про структуру соціальних об'єктів, характер елементів та зв'язків між ними, про механізми їх функціонування та розвитку. У соціологічному дослідженні гіпотеза може виконувати декілька ролей. Насамперед вона допомагає визначити явища, факти та процеси, серед яких потрібно шукати відповідь. Більш того, вона визначає більш-менш чітко формулювання самого запитання, а також передбачає вихід за межі

наявного знання, націлює соціолога на певний результат. Потрібно додати, що гіпотеза вказує метод отримання результату наукового пошуку. До основних особливостей гіпотези можна віднести те, що її можна спростувати (коли вона не підтверджується) та підтвердити (верифікувати) [1].

Попереднє висування гіпотез визначає внутрішню логіку дослідження. Досить важливо, щоб гіпотези не обмежували наукового пошуку і не визначали заздалегідь його результатів. Соціологічні гіпотези мають бути сформульовані однозначно, без використання не визначених чітко понять. Джерелами висування гіпотез можуть бути маловідомі факти, аналогії, буденна свідомість, здоровий глузд, неординарні ідеї тощо.

Отже, кінцевою метою розробки науково-методологічних засад соціологічного дослідження є створення цілісної моделі соціального явища, яке аналізується, після чого на її базі здійснюється розробка соціологічного інструментарію.

Список використаних джерел:

1. Вербець В.В. Методологія та методика соціологічних досліджень: Навчально-методичний посібник. – Друге вид. доп. і перероб. – Рівне: РДГУ: Інститут соціальних досліджень, 2006. – 167 с.
2. Савельєв В.П. Методичні рекомендації до вивчення теми «Методологія і методика соціологічних досліджень». – К., 1990. – 19 с.
3. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992. – С. 297; Гавриленко І.М. Соціологія. Кн. 1. Соціальна статика. – К., 2000. – 336 с.
4. Тарасенко В.І. Пізнавальні технології в українській соціології / Проблеми розвитку соціологічної теорії. – К., 2001. – С. 21.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Дяченко А.А.

студент,

*Навчально-науковий інститут інформаційних технологій
Державного університету телекомунікацій*

ІКТ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

Головною проблемою сучасної України є визначення нею свого місця в сучасному глобалізованому світі. І ключем для продуктивного розгляду проблеми може стати положення Мануеля Кастельса – професора Каліфорнійського університету (Берклі) – про необхідність здійснення інтелектуальною елітою реконструкції суспільних інститутів: «від спільнот, створених на ідентичності спротиву, до висот ідентичностей нових проєктів, що вирости на цінностях цих спільнот» [4].

Серед найважливіших стратегічних завдань в Україні, визначених національною програмою інформатизації та Державною програмою «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці», – виведення освіти на рівень розвинутих країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних та організаційних засад.

Важливий внесок у відображення використання інформаційно-комунікаційних технологій для функціонування сучасних держав та їх інституцій зробили такі вчені, як А. Альберті, Г.В. Атаманчук, В. Беккерс, Т. Геблер, Д. Кеттл, Г. Пітерс, Л.В. Сморгунов, В.Д. Бакуменко, О.Г. Білорус, О.Є. Кузьмін, В.М. Мартиненко, Н.Р. Нижник, В.В. Юрчишин і багато інших.

Однією із найважливіших тенденцій світової освіти є її інтеграція, яка вирішується за допомогою педагогічних та інформаційних технологій. І неабияке значення в цьому процесі має самовизначення особистості в контексті інтеграції України до Європейського інтелектуального простору [2].

В Україні розроблено й прийнято Закон «Про національну програму інформатизації» [1], але проблема формування інформаційного суспільства в Україні залишається все ще нагальною.

Впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій суттєво пришвидшить реалізацію поставленої мети шляхом скорочення часу на передачу та отримання інформації, а також зменшення обсягів паперових носіїв інформації. Впроваджуючи інформаційно-комунікаційні технології, Україна має враховувати досвід інших країн (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій зарубіжними країнами

Країна	Застосування ІКТ
1	2
США	Здійснюється публікація офіційних документів на урядових Web-сайтах, електронізація сплати податків, надання статистичної інформації про роботу державних органів населенню; застосовується ІКТ в медицині і сфері охорони здоров'я.
Південна Корея	Створена база даних, якою можна скористатись через Інтернет із запитом по всіх основних життєвих проблемах.
Англія	Реєстрація фірм, що здійснюється через мережу Інтернет, потребує заповнення тільки однієї форми; використовуються чотири рівні «електронної» взаємодії: державних установ з громадянами, громадян з бізнесом, державних установ з постачальниками та державних установ між собою.
Фінляндія, Сінгапур	Надаються послуги громадянам через мобільний зв'язок. Верховний суд Сінгапуру надсилає громадянам SMS, щоб нагадати дату засідання. Крім того, ті громадяни Сінгапуру, келрі авто-ризовані на сайті, можуть електронним способом подавати до суду позови у незначних справах.
Ірландія	On-line податкова служба дає підприємствам змогу отримувати інформацію про оподатковування, сплачувати податки, заповнивши відповідні електронні форми, а також отримувати податкові кредити. Сайт Земельної служби надає компаніям інформацію про нерухомість і дає можливість здійснювати будь-які операції, пов'язані із землею і нерухомістю. Сайт Федерального агентства зайнятості містить інформацію про ринок робочої сили для роботодавців і працівників, а сайт Реєстраційної палати дає можливість зареєструвати компанію будь-якої організаційно-правової форми, зареєструвати найменування компанії, внести зміни в статутні документи, оформити фінансові документи, легалізувати іноземні документи.

(Закінчення таблиці 1)

1	2
Болгарія	Нова ІКТсистема об'єднує паспортний департамент із міністерством внутрішніх справ, поліцією та системою кримінального судочинства – можна одержати паспорт протягом 5-10 хвилин.
Естонія	Функціонує Інтернет-портал «Сьогодні вирішую я» (Tana otsustan mi pa), за допомогою якого громадянин республіки може взяти участь в управлінні державою – висловити свою думку про поточні процеси у країні, запропонувати поправки до законопроектів тощо. Цей портал також дозволяє користувачу голосувати.
Болгарія	Нова ІКТсистема об'єднує паспортний департамент із міністерством внутрішніх справ, поліцією та системою кримінального судочинства – можна одержати паспорт протягом 5-10 хвилин.
Швейцарія	Повне переведення перепису населення з паперової форми на електронну основу
Німеччина	Громадяни мають доступ до 1,2 тис. on-line послуг державних установ. Зокрема є можливість заповнити податкову декларацію, продовжити дію водійського посвідчення або паспорту тощо через мережу Інтернет. У межах програми також передбачається обладнати 181 відділення Національної служби зайнятості пунктами безкоштовного доступу в Інтернет для безробітних, котрі зможуть скористатися ними для надсилання своїх резюме і пошуку вакансій. Крім того, через мережу Інтернет приймаються прохання від студентів про надання їм фінансової допомоги. Впровадження служби планування поїздок призвело до 15-відсоткової економії всіх транспортних витрат і до 50-відсоткової економії адміністративних витрат. Окрім цього, на регіональному і місцевому рівнях відбувається додаткова економія витрат.

Джерело: [3]

Використання урядом ІКТ – це можливість легкого доступу людей до медичної служби (медичної експертизи), освітніх ресурсів, бібліотечних фондів; це можливості електронних платежів тощо [3].

Зміна професійної парадигми у результаті зміни умов та методів навчання, що спричинені постійним розвитком комунікаційних та інформаційних технологій виявила багато причин, які змушують звертатись до інших видів відносин: неоднорідність слухацької аудиторії, її цілей та потреб, різноманітність методологічних рекомендацій з комунікативним підходом, який ставить на перше місце

самостійність у навчанні та навіть самі вимоги навчання (у машині, у літаку, під час подорожі або відпустки і т.д.).

Використання ІКТ при цьому не є самоціль, а виступає як спосіб інтенсифікації в умовах інформаційного суспільства. В умовах інформаційного суспільства перед державою, що прагне посісти гідне місце в світі серед передових економічно і інтелектуально розвинених держав, постають такі завдання:

- розробка й модифікація навчальних програм, підготовка навчальних курсів відповідно до чинних вимог;
- проведення лекційних занять, тьюторіалів, семінарів, лабораторних занять;
- стимулювання дискусій і розвиток незалежного мислення в молодіжному середовищі;
- дослідження й розробка концепцій, теорій і операційних методів для використання їх у промисловості та інших галузях;
- підготовка підручників, навчальних матеріалів або статей;
- участь у роботі міжнародних конференцій і семінарів та ін.

Професіоналізм кожного спеціаліста та керівника в умовах інформаційного суспільства пов'язаний з управлінням інформацією та знаннями, що визначаються наступними компетенціями:

- здібністю до ефективного пошуку інформації в Інтернеті, включаючи пошукові системи й бази даних;
- здатністю оцінювати та класифікувати дані, включаючи занесення різнорідних даних в онлайніві каталоги;
- умінням перетворювати інформацію на знання, аналізувати її, зберігати, ефективно застосовувати й ділитися отриманим знанням;
- розумінням основних принципів розвитку інформаційного середовища, здатністю самостійно освоювати нові засоби комунікації і роботи з інформаційними потоками;
- умінням вести ефективну дискусію в Інтернеті, представляти й захищати свої письмові роботи, включаючи роботу в іншомовних онлайнівих співтовариствах;
- навичками постійного відстежування передових наукових досягнень у галузі своєї спеціалізації;
- навичками роботи з основними статистичними пакетами і програмами аналізу мереж.

Відсутність навичок роботи з інформаційними потоками уповільнює наш професійний розвиток і залишає недослідженим істотний пласт наукового знання й віртуальної реальності.

Підводячи підсумок всьому сказаному, важливо, щоб у кожного з нас було розуміння цих вимог і прагнення вдосконалювати свою діяльність, а також уявлення про те, як цього можна досягти.

В умовах невпинної інформатизації суспільства необхідно звертати постійну увагу на нові технології роботи з інформацією та невпинний розвиток комп'ютерної техніки. Ми маємо самостійно відслідковувати та вивчати інновації у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про національну програму інформатизації» від 04.02.1998 № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>
2. Таланчук П., Малишев В. Освіта XXI століття: самовизначення особистості в контексті інтеграції України до європейського інтелектуального простору. *Український науковий журнал ОСВІТА РЕГІОНУ*. 2009. № 3.
3. Шпак Н.О., Венгер О.І. Переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій в Україні. URL: <http://ena.lp.edu.ua/>
4. Освіта: ціннісні орієнтири мережевого суспільства. URL: <http://gazeta.dt.ua/article/print/EDUCATION/osvita-cinnisni-oriyentiri-merezhevogo-suspilstva>.
5. Measuring the Information Society Report [Електронний ресурс] // ITU. – 2019. URL: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2019/MISR2019-w5.pdf>

Євстігнєєва О.М.

студент;

Вієнко О.Ю.

асистент;

Фарісєєв А.Г.

кандидат технічних наук, доцент,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЙОГУРТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

Технологія і організація виробництва молока і молочних продуктів являє собою систему знань про сукупність способів отримання, переробки і виробництва молока і молочних продуктів. Вона базується на досягненнях науково-технічного прогресу та постійно розвивається і вдосконалюється.

Головна мета технології й організації виробництва молока і молочних продуктів полягає в збереженні всіх найцінніших природних якостей сировини з моменту її отримання на фермі до постачання споживачу.

Класичний йогурт – це кисломолочний продукт з підвищеним вмістом сухих речовин, який виробляють сквашуванням молока культурами видів *Lactobacillus delbrueckii subsp. bulgaricus*; *Streptococcus salivarius subsp*; *Thermophilus*. Всі йогурти, залежно від виду закваски, поділяють на такі види: йогурт, біойогурт, біфідойогурт.

Йогурти добре засвоюється організмом, значно краще за інші молочні продукти. Їх можна вживати навіть у разі алергії до білків молока, зокрема беручи дітей та дорослих, які не переносять лактозу [1].

На сьогоднішній день існує чимало покращень у сфері йогуртів [2]. Є багате різноманіття смаків, існують лікувальні йогурти, у йогурти додають різні порошки і сиропи багаті на вітаміни та корисні елементи.

Так автори [3] розробили натуральний йогурт з додаванням порошку топінамбуру чи стевії. Порошок топінамбура (борошно єрусалимського артишоку) покращує обмін речовин, володіє лікувальними та профілактичними властивостями при діабеті, атеросклерозі та ожирінні, виконує роль детоксиканту в умовах екологічної ситуації, що склалася на

Україні. Регулярне вживання йогурту запобігає розвитку гнилісних бактерій, знижує інтоксикацію організму, подовжуючи таким чином життя.

Лікарі радять такі йогурти при дієтичному харчуванні, додають в раціон хворих на цукровий діабет та ожиріння, серцево-судинні захворювання, подагру [4].

Відомий йогурт із додаванням цукатів столових буряків [5], який має багатий нутрієнтний склад. Столовий буряк містить велику кількість біологічно активних речовин, зокрема таких барвних речовин, як бетанін і бетаїн, що надають йому лікувальних властивостей. Пребіотики (харчові волокна), які входять до складу йогурту, виготовлені за оновленою рецептурою, поліпшують біодоступність кальцію завдяки всмоктуванню в товстому кишечнику та скорочують тривалість інфекційних захворювань.

Існують дослідження йогурту з додаванням ехінацеї пурпурової [6]. У результаті дослідження було встановлено, що йогурти функціонального призначення, збагачені екстрактом ехінацеї мають високі органолептичні показники. Такі йогурти містять комплекс інгредієнтів, які позитивно впливають на функціональні системи організму людини, адже містять алкалоїди, глюкозиди, органічні кислоти, аліфатичні кислоти, ароматичні кислоти, фенольні сполуки, дубильні речовини, ліпіди, жироподібні речовини, каротиноїди, поліцукри, макро- і мікроелементи.

На даний момент у магазинах є спеціальні закваски, які допоможуть зробити йогурт вдома легко та швидко. Тобто можна виготовити натуральний йогурт з додаванням тих фруктів і ягід, які ми маємо біля себе. Для цього потрібно лише молоко, закваска і будь-який наповнювач на свій смак. Після змішування молока та закваски, перед розливанням у формочки потрібно додати вибраний наповнювач та витримати у теплому місці. За декілька годин йогурт стає густим і готовим до соживання. Такий варіант є досить простим та бюджетним [7].

Поряд з культурними сортами фруктів і ягід великого поширення набуває використання дикорослої сировини, яка відрізняється великим набором біологічно активних речовин. Використовуючи дикорослу сировину можна збагатити йогурт вітамінами та мікро-, макроелементами, підвищити його біологічну цінність. Оскільки дикоросла сировина зазвичай є місцевою, йогурти будуть мати високу якість, гарний попит та низьку ціну. Таким чином можемо побачити, що технологія йогуртів постійно вдосконалюється і подальші дослідження в цьому напрямі будуть актуальні.

Список використаних джерел:

1. Єресько Г. Молоко та молочні продукти: Збірник ДСТУ ISO 707:2002 та ін. Офіц. вид. Київ : Держспоживстандарт України, 2004. 91 с.
2. Кравців Р.Й., Хоменко В.І., Островський Я.Ю., Гачак Ю.Р., Якубчак О.М. Молоко і молочні продукти : Посібник. «Піраміда», 2001. 310 с.
3. Калюжная О.С., Стрілець О.П., Стрельников Л.С. Розробка технології функціональних йогуртів збагачених рослинними інгредієнтами : навч. посібник. Харків, 2018. С. 126-130.
4. Крусь Г.Н., Шалыгина А.М., Волокитина З.В. Методы исследования молока и молочных продуктов. Колос, 2010. 368 с.
5. Дорошенко К. Йогурти. Продукты. Ингредиенты. 2010. С. 56-58.
6. Самілик М.М., Расамакіна Ю.В. перспективи використання бурякових цукатів у виробництві йогуртів: стаття. Суми, 2019.
7. Крижак Л.М. Удосконалення технології йогурту з додаванням ехінацеї: дисертація. Вінниця, 2010.

Кугай В.О.

студент;

Фарісєєв А.Г.

кандидат технічних наук, доцент,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЗШИРЕННЯ АСОРТИМЕНТУ ВАРЕНИХ КОВБАС

Сьогодні в умовах існування проблеми зниження обсягів м'ясної сировини, яка надходить на переробку, та з постійними змінами її складу і властивостей гостро стоїть питання щодо покращення якості продукції, отриманої з такого м'яса. Поруч з цим, особливу нішу у виробництві м'ясних продуктів займають варені ковбаси, так як, вони є не тільки окремою популярною стравою у людей будь-якого віку, а й часто використовуються в якості інгредієнтів у різний закусках, салатах, перший та других стравах.

Отримані дані з відкритих джерел інформації щодо обсягу виробництва вареної ковбаси в Україні свідчать про його збільшення при щорічному зниженні поголів'я свиней і ВРХ. Зазначене можна пояснити використанням виробниками вареної ковбаси альтернативних джерел сировини, в тому

числі як імпортованого м'яса, так і внесення до рецептур ковбас «замінників» м'ясної сировини. Так, сьогодні все частіше у складі вареної ковбаси можна зустріти такий інгредієнт як ММО.

Згідно Гігієнічних вимог до м'яса птиці та окремих показників його якості, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 06.08.2013 № 694 (далі – Наказ № 694), термін м'ясо птиці механічного обвалювання – ММО – трактується як м'ясо птиці, отримане шляхом механічного відокремлення м'якушевих тканин від кісток з патраних тушок птиці або їх частин, у якому вміст кальцію вищий за аналогічний показник для подрібненого м'яса.

За іншими джерелами [1] м'ясо механічного обвалювання (ММО) (англ. *mechanically deboned meat*, MDM) – м'ясо, що пройшло процес обвалювання у м'ясо-кістковому сепараторі. Сепаратори подрібнюють кістки разом з м'ясом, розділяючи потім на тверді і м'які складові. На виході з механічного обвалювальника отримують напівсуху кісткову масу і масу м'яких з'єднань у вигляді тонкодисперсного фаршу. При цій технології обвалювання в фарш потрапляє не тільки м'ясо, але також жир, шкіра, сухожилля, сполучні тканини, частина кісткової маси (її вміст регламентується Наказом № 694). Такий фарш, готовий до використання відразу після обвалювання.

Разом з цим, ММО є вигідним для виробника, адже його використання здешевлює продукцію в кілька разів. При цьому використання ММО є досить небезпечним для споживача – починаючи від харчової цінності і закінчуючи вірогідними травмами кишечника залишками кісток. Важливо знати, що у ММО потрапляють шматочки кісток до 0,5 мм, рідше до 0,75 мм [1].

Проблемним питанням є також недобросовісні підприємці, які виробляють ковбаси з застосуванням ММО у порушення встановленим стандартам, інструкціям та наказам, про що свідчать проведені дослідження журналістами ТСН Тиждень у 2019 році [2]. Дослідження стосувалися використання ММО у ковбасних виробках, які вироблені та реалізуються в Україні, та його якісно-кількісного складу. Результатами експертизи незалежної лабораторії підтверджено недобросовісність окремих виробників ковбасних виробів. Так, встановлено наявність ММО у ковбасних виробках як першого, так вищого ґатунків, що згідно державного стандарту є недопустимим. Найвища кількість була у сосисках вищого сорту. Це може свідчити про те, що виробники використовують окрім тієї сировини, яка передбачена на сьогодні

Держстандартом, м'ясо механічного обвалювання. З'ясовано, що розмір наявних кісточок у продукції становив 1-2 мм при максимальній нормі 0,5 мм. Вживання такого продукту може призвести до пошкодження слизової оболонки кишківника людини. Поруч з цим журналістами встановлено факти використання для виробництва ММО окрім сировини передбаченої Держстандартом таких частин курей як голови і лапи.

Варто зазначити, що популярним у виробництві вареної ковбаси є використання білко-жирової емульсії, яка у своєму складі містить ММО з переважною більшістю у ньому жирної курячої шкіри. Для надання такому фаршу високої термостабільності до рецептур ковбасних виробів виробниками додатково вводяться допоміжні речовини – емульгатори та стабілізатори.

Зважаючи на вищезазначене, актуальним є пошук альтернативних ММО рецептурних компонентів з метою раціонального використання м'ясної сировини та здешевлення готового продукту – вареної ковбаси.

Альтернативною сировиною для заміни ММО у технології варених ковбас може слугувати розроблена українськими науковцями [3] кісткова паста – пастоподібний продукт кремового кольору з нейтральним смаком і концентрованим м'ясним запахом, оскільки вона отримана шляхом теплової обробки кісток в автоклаві під тиском, що дає можливість зруйнувати їх міцну структуру.

Технологія переробки харчової кістки у напівфабрикат кістковий харчовий для використання, в тому числі, у рецептурах варених ковбас, полягає в обвалюванні кісток, їх гідротермічному гідролізі з подальшим подрібненням до пастоподібної консистенції в автоклаві з додаванням води, утворенні емульсії в обертальному електромагнітному полі в суміші з феромагнітними елементами [3].

Проведені дослідження показали, що паста отримана з свинячих кісток містить у своєму складі 42,1 % води, 15,1 % білку, 16,2 % жиру, 26,6 % золи, з яких 8,1 % кальцію і 5,8 % фосфору. Разом з цим, кількість кальцію у кістковій пасті є досить високим і має рекомендоване співвідношення з фосфором, крім того має біоорганічне походження. Кісткова паста є збалансована за амінокислотним і ліпідним складом, що є досить важливим фактором. Так, серед ліпідів в 100 г кісткової пасты, яка рівна 16,2 г, містяться фосфоліпіди у кількості 0,4 г і жирні кислоти – 15,8 г, при чому кількість насичених становить 5,92 г, моно ненасичених – 7,93 г і поліненасичених – 7,93 г [3].

Зважаючи на вищезазначене, доцільним є використання кісткової пасти у технології виробництва варених ковбас з метою раціонального використання м'ясної сировини для здешевлення готового продукту без погіршення його харчової і біологічної цінності та безпечності.

Варто зазначити, що застосування електромагнітних полів з використанням вихрового шару феромагнітних часток знайшло своє застосування у різних процесах та технологіях поза отриманням кісткової пасти. Наприклад, такі апарати можуть прискорювати процеси отримання емульсій підвищеної мікробіологічної безпечності в харчовій промисловості без використання стабілізаторів; прискорювати процеси теплової обробки; підвищувати вихід готової продукції та зменшувати мікробіологічне обсіменіння напівфабрикатів та готових виробів із м'яса, риби, овочів, фруктів і ягід [4].

Враховуючи вказане, доцільним є застосування у технології виробництва варених ковбас електромагнітного апарату з вихровим шаром феромагнітних часток на етапі отримання однорідної стійкої м'ясної емульсії після подрібнення м'яса на овочку з метою надання однорідності, стійкості, підвищення вологосв'язуючої здатності такої емульсії, прискорення процесу її утворення, зниженню її ймовірного мікробіологічного обсіменіння.

Таким чином, використання кісткової пасти у технології варених ковбас із застосуванням електромагнітного апарату з вихровим шаром феромагнітних часток може вирішити такі основні завдання як ресурсозбереження у сфері переробки вторинної сировини після обвалювання та жилування туш свиней; отримання безпечного продукту без зниження харчової та біологічної цінності зі зниженою собівартістю у порівнянні з традиційними рецептурами.

Список використаних джерел:

1. М'ясо механічного обвалювання. *Вікіпедія* : веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення: 01.04.2020).
2. Що таке м'ясо механічного обвалювання (ММО) і з чого його роблять? *TCH* : веб-сайт. URL: <https://tsn.ua> (дата звернення: 01.04.2020).
3. Буднік Н. В. Удосконалення технології варених ковбас з кістковою пастою : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. тех. наук : 05.18.04. Київ, 2013. 28 с.
4. Оберемок В. М. Електромагнітні апарати з феромагнітними робочими елементами. Особливості застосування : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2010. 201 с.

Лукашук Б.С.

аспірант;

Опришко М.І.

аспірант,

Національний лісотехнічний університет України

АЛГОРИТМ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ОПОРНОГО ОБ'ЄКТА ШЛЯХОМ АНАЛІЗУ ЗОБРАЖЕНЬ МЕТОДАМИ МАШИННОГО НАВЧАННЯ

При аналізі цифрових фотографій часто виникає потреба визначення реальних розмірів певного досліджуваного об'єкта. При відсутності інформації про фокусну відстань камери, та відстань до об'єкта, можливим способом є використання опорного об'єкта, розмір якого відомий [1]. Знаючи його реальні розмір та розмір в пікселях і маючи інформацію про роздільну здатність зображення, можна визначити так звану 'pixel per unit matrix' – матрицю, яка описує співвідношення пікселів до 'реальних' одиниць виміру. Варто зауважити, що опорний об'єкт повинен знаходитися на тій самій відстані, що і досліджуваний.

При вирішенні задач визначення реальних розмірів об'єкта, зокрема медицині [2], криміналістиці [3], нумізматиці [4] та навіть для визначення розміру риб [5], у якості опорних об'єктів часто використовуються нумеровані лінійки. Типовим способом є визначення і введення шкали вручну. Ми пропонуємо автоматизацію цього процесу. Серед відомих способів є використання спектрального аналізу для визначення орієнтації та довжини хвилі позначок шкали (градуювань) на лінійці [3], дискретного перетворення Фур'є, для визначення шаблону позначок шкали у квадратах, на які ділиться зображення і подальшого визначення масштабу відносно позначок шкали на лінійці [4].

Методи та матеріали

Пропонований нами метод впливає з того, що переважна більшість лінійок, які застосовуються у якості опорних об'єктів мають пронумеровану шкалу. Відповідно, шкалу лінійки можна автоматично визначати за допомогою наявної візуальної інформації (чисел). Основні кроки алгоритму такі:

1. Класифікація та сегментація цифр на зображенні.
2. Перегрупування цифр, що утворюють числа у окремі сегменти.
3. Знаходження центрів новоутворених сегментів.

4. Перевірка того, чи знайдені сегменти знаходяться на одній прямій.
5. Знаходження Евклідової відстані у пікселях між центрами довільної пари сусідніх новоутворених сегментів.
6. Обчислення pixel per unit матриці.

Важливим аспектом є алгоритм визначення і класифікації цифр на зображенні. Було обрано використовувати метод опорних векторів (support vector machine – SVM).

При аналізі зображень чи побудові класифікаторів, необхідно вибирати певні властивості (ознаки), за якими зображення будуть розпізнаватися класифікатором. Ефективними дескрипторами ознак вважаються гістограми направлених градієнтів[6] (англійська аббревіатура – HOG, від histogram of oriented gradients), особливість їх у тому, що вони не залежать від кольору зображення, виділивши їх можна навчити розпізнавати певні об'єкти, зокрема їх використовують для виявлення автомобілів. У даному випадку отримуються HOG для цифр.

Важливим є вибір набору даних, для тренування. Використано репозиторій із генератором наборів даних на основі шрифтів [7], доступних у комп'ютері, на якому запускають генератор, а також наявний тестовий, вже сформований набір цифр. Використано реалізацію SVM та HOG на мові програмування Python, із пакетів програмного коду: sklearn та skimage. На рис. 1 наведено випадкові вісім цифр із набору, та візуалізовано обчислені HOG властивості для них.

Із зображення можна чітко розпізнати контури цифр, результат залежить від калібрації параметрів алгоритму.

Отримавши тренувальний набір властивостей проводиться навчання класифікатора, який сегментує та класифікує сегменти.

Знаходження цифр, які перебувають на одній прямій відбувається шляхом 'випускання' променів із центру випадково вибраного сегмента, міняючи кут на певний градус для кожного променя, поки не буде описане повне коло, або не знайдено шукану послідовність. Відбувається пошук сегментів, через які проходить промінь і враховуються лише ті, у яких проходження відбувається через центр (з урахуванням невеликої похибки).

Після цього виділяються числа серед цифр, отриманих на попередньому кроці, за рахунок використання методу К-середніх, який групує цифри, що знаходяться близько один до одного у один кластери. Подальші кроки відбуваються шляхом використання раніше класифікованих цифр для класифікації чисел, якщо такі наявні, з подальшим визначенням шкали.

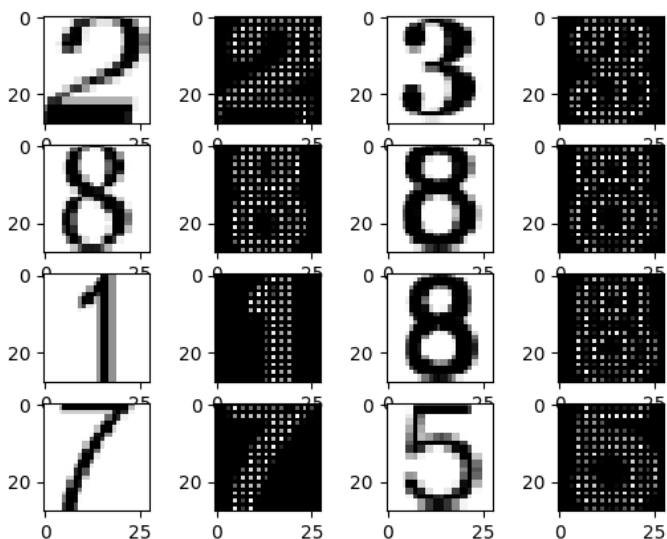

Рис. 1. Цифри та обчислені HOG властивості

Джерело: розроблено авторами

Висновок. Автоматизація визначення реальних розмірів опорного об'єкту (лінійки) може бути складовою більш масштабного, комплексного методу аналізу зображень, зокрема медичних, таких, як визначення розмірів ушкоджень поверхні рани, тощо. Серед аспектів, вартих покращення, можна виділити швидкодію. Подальший розвиток повинен забезпечувати можливість роботи з потоковим відео. Варто звернути увагу на аналіз опорних об'єктів з кривизною, оскільки наразі метод працює з плоскими об'єктами.

Список використаних джерел:

1. Rosebrock A. Measuring size of objects in an image with OpenCV [Електронний ресурс] / Adrian Rosebrock. – 2016. – Режим доступу: <https://www.pyimagesearch.com/2016/03/28/measuring-size-of-objects-in-an-image-with-opencv/>
2. Implementation features of wounds visual comparison subsystem [Електронний ресурс] / [N. Jaworski, I. Farmaha, M. Uliana та ін.] // Conference: 2018 XIV-th International Conference on Perspective Technologies and Methods in MEMS Design (MEMSTECH). – 2018. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/325422545_Implementation_features_of_wounds_visual_comparison_subsystem/citations

3. Bhalerao A. Ruler Detection for Autoscaling Forensic Images [Електронний ресурс] / Abhir Bhalerao // International Journal of Digital Crime and Forensics (IJDCF). – 2014. – Herrmann M. Image-Based Measurement of Ancient Coins [Електронний ресурс] / M. Herrmann, S. Zambanini, M. Kampel – Режим доступу: https://publikationen.uni-tuebingen.de/xmlui/bitstream/handle/10900/61468/16_Herrmann_et_al_CAA2009.pdf?sequence=2&isAllowed=y
4. Kononov D., Domingos J., Bajema C. and other. Ruler Detection for Automatic Scaling of Fish Images. ICAIP 2017: Proceedings of the International Conference on Advances in Image Processing. URL: https://www.researchgate.net/publication/317291133_Ruler_Detection_for_Automatic_Scaling_of_Fish_Images
5. Singh A. Feature Engineering for Images: A Valuable Introduction to the HOG Feature Descriptor [Електронний ресурс] / Aishwarya Singh. – 2014. – Режим доступу: <https://www.analyticsvidhya.com/blog/2019/09/feature-engineering-images-introduction-hog-feature-descriptor/>
6. Takhirov Z. not_notMNIST Dataset generator [Електронний ресурс] / Zafar Takhirov. – Режим доступу: https://github.com/z-a-f/not_notMNIST

Руденко Б.А.

студент;

Вієнко О.Ю.

асистент;

Фарісєєв А.Г.

кандидат технічних наук, доцент,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ОБГРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА М'ЯСНИХ КОНСЕРВ ДЛЯ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Ринок ресторанного господарства сьогодні вимагає від виробників виготовлення якісних, біологічно-цінних і безпечних для здоров'я людини харчових продуктів. Для цього перед підприємцями висуваються такі вимоги, як необхідність використовувати тільки якісну натуральну сировину, застосовування інноваційних методів обробки та дотримання умов зберігання і сировини, і готових виробів.

Існує широкий асортимент харчових продуктів, які користуються підвищеним попитом у населення. Серед них вироби з м'яса, в тому числі, м'ясні консерви. М'ясні консерви – це важливий продукт харчування, оскільки м'ясо є основним джерелом тваринного білка – джерелом незамінних амінокислот; заліза, вітамінів групи В тощо [1]. Консервований продукт є продуктом тривалого зберігання та зручним у приготуванні різних закусок, перших і других страв.

Традиційно до м'ясних консервів вносили якісну м'ясну сировину позбавлену сполучної тканини. У тих випадках, коли використовують сировину з певним вмістом сполучної тканини, проводять додаткову операцію, перед закладкою у банки і стерилізацією, бланшування – короточасне варіння м'яса. Такі теплові операції негативно впливають на якість готового м'ясного продукту, оскільки при варінні м'ясо втрачає корисні розчинні білки та мінерали, які переходять у воду, а при тривалій стерилізації за температур вище 130°C утворюються гетероциклічні ароматичні аміни, які відносять до канцерогенних речовин. Разом з цим і зважаючи на те, що сьогодні через дефіцит м'ясної сировини пов'язаний зі зниженням поголів'я малої і великої рогатої худоби та свиней жорстко стоїть питання раціонального використання всієї туші, у тому числі з високим вмістом сполучної тканини, доцільним є впровадження у виробництво м'ясних консервів таких способів теплової обробки, які б дозволили повноцінно використовувати м'ясну сировину і отримати готовий продукт з високими споживчими цінностями.

Вирішення зазначеної проблеми ми вбачаємо у запровадженні теплової обробки при низьких температурах за рахунок доведення до готовності м'ясної сировини до моменту закладання у банки та пастеризації замість традиційної стерилізації, при яких величина температури не перевищує 85...100 °C.

Розроблений авторами [2] сучасний ресурсозбережний апарат для низькотемпературної обробки м'ясних виробів ПЧ-випромінюванням дозволяє отримувати готові до вживання м'ясні вироби з високими споживчими характеристиками. Варто зазначити, що в апараті застосовується новітні гнучкі плівкові резистивні електронагрівачі випромінювального типу, які є енерго- та металоєфективними конструктивними елементами.

Зважаючи на вищезазначене, застосування апарату для низькотемпературної обробки м'ясних виробів ПЧ-випромінюванням у

виробництві м'ясних консервів дасть можливість отримувати готову продукцію з покращеними характеристиками.

Одним з пріоритетних напрямків розвитку держави є забезпечення безперервної та продуктивної роботи державного механізму, який являє взаємодію різних органів, міністерств та служб. Позитивна діяльність таких структур прямо залежить від рівня виконання трудових обов'язків їхніми фахівцями. Як відомо, працездатність людини залежить від стану її здоров'я та якості харчування. Так, наприклад, працівники Державної служби з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) мають потребу в особливому харчування, оскільки їх робота пов'язана з високими фізичними та нервово-емоційними навантаженнями, необхідністю тривалий час знаходитись віддалено від дому та нормальних життєвих умов, а тривалий стаж роботи рятувальників призводить до формування хронічної патології, серед яких значну частину займають хвороби органів травлення. Сьогодні харчування працівників ДСНС не відповідає потребам їхнього організму в повній мірі. Таким людям необхідні продукти високої харчової та енергетичної цінності, тривалого терміну зберігання, що можуть використовуватись без додаткової кулінарної обробки, здатні легко засвоюватися і добре зберігатися в найнесприятливіших кліматичних умовах. Більшою мірою цим вимогам відповідають м'ясні консерви. Зважаючи на зазначене, актуальним є розширення асортименту існуючих м'ясних консервів з метою створення продукту з функціональними властивостями для використання у харчуванні рятувальників, у тому числі під час виконання службових завдань працівниками ДСНС.

Слід зазначити, що в екстремальних ситуаціях велике значення набуває достатнє надходження в організм білка. Введення білкових препаратів дозволяє збільшити енергетичну цінність продукту і створює позитивний вплив на здоров'я людини. Так, соєві білкові препарати не тільки підвищують енергетичну цінність готових продуктів, а й мають антихолестериновий і протираковий ефект. У зв'язку з цим, доцільним є збагачення рецептур м'ясних консервів соєвими білковими препаратами [3].

Зараз все частіше у комбінованих продуктах харчування використовують продукти переробки сої. Окрему увагу виробників привертає соєвий ізолят-протеїн – ізольований соєвий протеїн, який отримують шляхом розчинення білка, що міститься в соєвих пластівцях, в спеціальних розчинниках з наступним виділенням його шляхом електроосадження. Вміст білка в ізоляті 90 % і більше. Такий соєвий

ізолят-протеїн крім того, що містить білок, має до 4 % золи, 2,0-2,5 % вуглеводів, близько 0,5 % жиру і стільки ж клітковини. Крім того, перевагою ізоляту є відсутність запаху, нейтральний смак [3].

Таким чином, враховуючи вище зазначене, можна зробити висновок про необхідність створення м'ясних консервів функціонального призначення для забезпечення харчування рятувальників та актуальність використання соєвого ізолят-протеїну та низькотемпературного апарату ІЧ-випромінюванням у технології їх виробництва з метою отримання готового продукту високої харчової і біологічної цінностей, у тому числі, із проблемного м'яса з великим вмістом сполучної тканини.

Список використаних джерел:

1. Сирохман І. В., Лозова Т. М. Товарознавство м'яса і м'ясних товарів : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 378 с.
2. Апарат для низькотемпературної обробки м'ясних виробів ІЧ-випромінюванням : пат 131419 Україна : МПК BOW 1/22 (2006.01); опубл. 10.01.2019, Бюл. № 1.
3. Характеристики продуктів переробки сої. Соєве борошно. Соєвий концентрат. Ізолят соєвий-протеїн. URL: <https://soya.kiev.ua/ua/specifications.html>. (дата звернення: 04.04.2020).

Чумак Д.Є.

студент;

Фарісєєв А.Г.

кандидат технічних наук, доцент,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕЦЕПТУРНОГО СКЛАДУ МАЙОНЕЗІВ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Одною з важливих галузей держави є харчова промисловість, рівень якої інтенсивно зростає, виробники регулярно розширюють асортимент своєї продукції, поліпшують її якість і зовнішній вигляд.

Вагоме місце у харчовій галузі посідає олійно-жирова промисловість, яка забезпечує населення рослинними оліями, а також важливими продуктами їх переробки, серед яких присутній і майонез.

Традиційно майонез – це продукт на основі рослинної олії, яєць та лимонного соку, а також гірчиці, сухого молока, яєчного порошку, лимонної кислоти, цукру, солі та інші харчових і смакових добавок, які складають багатокомпонентну емульсійну систему типу «олія у воді». Майонез використовують як приправу для поліпшення смаку і засвоюваності продуктів, як добавку для виготовлення перших, других страв і закусок.

Майонез можна назвати продуктом високої біологічної цінності, оскільки він містить рослинні олії, що є для організму людини джерелом не тільки калорій, але й фізіологічно-активних (есенціальних) кислот, які сприяють зниженню вмісту холестерину в крові та профілактиці атеросклерозу. Крім цього, продукт містить молоко і яєчний порошок, які є джерелом білків з незамінними амінокислотами; жовток курячого яйця, який має значну кількість основного регулятора жирового обміну в організмі – лецитину. Оцтова або лимонна кислоти, що входять у рецептури майонезів є не лише носіями смаку і аромату, але й сприяють травленню, забезпечуючи необхідну кислотність середовища, яка також зумовлює бактерицидну дію. Разом з цим, майонез за рахунок його рецептурних компонентів володіє вітамінним комплексом, який представлений групами вітамінів А, D, Е, С, В, К.

Поруч з перевагами, якими володіє майонез, сьогодні існують суттєві недоліки даної продукції. Пов'язане це з тим, що у конкурентній боротьбі виробники намагаються отримати вигоду через зниження відпускної ціни продукту за рахунок заміни або зменшення дороговартісних компонентів на більш дешеві. У результаті цього на ринку під назвою «Майонез» реалізуються емульсійні продукти, у складі яких вода, олія соняшникова та різні регулюючі, стабілізуючі та структуроутворюючі добавки: стабілізатори Е415, Е440, загусники Е1414 й Е1422, які призводять до захворювань кишківника і шлунку, крім того сприяють руйнуванню зубної емалі, смакові підкислювачі Е301, Е302, підсолоджувачі Е951–959, деякі з яких є найбільш шкідливими і багатьох країнах заборонені для застосування.

Враховуючи вище зазначене, актуальним є покращення асортименту існуючих на ринку майонезів з метою отримання якісної і корисної продукції з низькою собівартістю.

Враховуючи, що олія соняшникова є основним і досить дороговартісним інгредієнтом у рецептурах майонезів, доцільним є пошук альтернативних їй компонентів, які б не погіршували, або навіть покращували біологічну цінність готового продукту. Біологічна цінність майонезу на соняшниковій олії пояснюється наявністю в ній поліненасиченої жирної лінолевої кислоти сімейства ω -6.

Відомо, що для харчування здорового населення за рекомендаціями Інституту харчування співвідношення поліненасичених жирних кислот сімейства ω -6 до поліненасичених жирних кислот сімейства ω -3 у жировій емульсії має складати 10:1 [1]. Проблемою є те, що жодна з олій не має у своєму складі такого співвідношення [2], тому доцільнішим вважаємо не проводити повну заміну соняшникової олії, а лише її частину шляхом створення купажованих олій.

Оптимальне співвідношення поліненасичених жирних кислот ω -6 : ω -3 – 10,07 : 1,00. Науково обґрунтовано, що зазначене відношення досягається при співвідношенні соняшникової та соєвої олій – 11 : 14 [2].

Соєва олія викликає сьогодні зацікавлення, оскільки вона набуває широкого поширення, що підтверджено кількістю посівних площ сої та наростання обсягів виробництва соєвих продуктів, а також через її доступність – досить невисоку ціну у порівнянні з іншими олійними представниками [3].

Одним з провідних українських виробників соєвої олії та субпродуктів з сої є компанія «Агрохолдінг», у якій можливо придбати соєву олію, якість якої підтверджена відповідними сертифікатами за ціною від виробника в Україні [4].

Разом з низькою вартістю проведені дослідження науковців довели, що 1-2 столові ложки соєвої олії щодня дозволяють скоротити ризик розвитку захворювань серця і судин у шість разів. Завдяки вмісту лецитину олія з сої сприятливо впливає на роботу головного мозку. Велика кількість холіну, насичених і ненасичених кислот, вітамінів і мінералів визначає його здатність надавати профілактичну і лікувальну дію при хворобах серцево-судинної системи, печінки, нирок. Доведена її ефективність для лікування і профілактики онкологічних захворювань, імунної та сечостатевої системи тощо [3].

Олійність сої, порівняно з іншими олійними культурами менша, але, разом з цим, олія сої містить моно- та поліненасичені жирні кислоти. 81,0 % всіх її жирних кислот складають ненасичені жирні кислоти (олеїнова, лінолева і ліноленова кислоти), які є есенціальними для організму людини:

входять до складу клітинних мембран й інших структурних елементів тканини, забезпечують нормальний ріст і обмін речовин, еластичність судин, підвищують опір організму до інфекцій та радіоактивного випромінювання, беруть участь у побудові нервової тканини [3].

Олія сої у своєму складі містить найменшу кількість насичених жирних кислот, порівняно з іншими олійними культурами, зокрема в 3,6 рази менше, ніж олія бавовника, в 2,3...3,3 рази менше, ніж олія соняшника і арахісу.

Фосфоліпіди складають 1,1 % від загальної кількості ліпідів олії сої [3]. Кількість фосфоліпідів у олії є суттєвою для організму людини. Найважливішим з них є лецитин, що містить вітаміноподібну речовину – холін. Лецитин грає значну біологічну роль, входячи до складу подвійного шару мембран і регулюючи їхню проникність. Холін має протисклеротичну, ліпотропну активність, зменшує нагромадження жирів у печінці, сприяючи їхньому транспортуванню в кров, а також служить структурним елементом медіатора нервової системи ацетилхоліну і входить до складу нервової і мозкової тканини [3].

Враховуючи вищезазначене, доцільним у виробництві майонезів використовувати купаж олій, а саме соняшникової та соєвої. Це дозволить надати йому функціональних властивостей, покращити жирокислотний склад готового продукту, а також за рахунок зниження собівартості олійної компоненти майонезу використовувати традиційні компоненти (яєчні продукти, молочні білки, гірчицю) замість дешевих замінників у вигляді штучних регулюючих, стабілізуючих та структуроутворюючих Е-добавок.

Список використаних джерел:

1. Belemets T., Yushchenko N., Lobok A., Radzievskaya I., Polonskaya T. Optimization of composition of blend of natural vegetable oils for the production of milk-containing products. *Eastem-European Journal of Enterprise Technologies*, 2016. V. 5,1. 11(83). P. 4-9.
2. Маковська Т.В. Розробка технологій майонезних соусів, збагачених біокоректорами : дис. ... канд. техн. наук. : 05.18.16, Одеса, 2019. 246 с.
3. Дослідження УАК. Невичерпне джерело рослинних білків – соя, 2017. URL: <http://agroconf.org/content/nevicherpne-dzherelo-roslinnih-bilkiv-soya> (дата звернення: 01.04.2020).
4. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Соя – стан та перспективи розвитку. URL: <http://minagro.gov.ua/node/3950> (дата звернення: 01.04.2020).

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Борисевич Л.В.

викладач;

Жукова І.М.

старший викладач,

*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Прагнення до різнобічного фізичного розвитку, здоров'ю, краси існувало давно. Саме ці якості людини високо цінувалися ще з давніх часів. Рухова активність у вигляді занять фізичною культурою не винахід ХХІ ст. Фізична культура і спорт, як суспільне явище розвивалися в історичному процесі [1-4].

Сучасний стан суспільства, найвищі темпи його розвитку пред'являють все нові більш високі вимоги до людини і його здоров'ю. Актуальність теми здорового способу життя підтверджують статистичні показники:

- фізіологічно зрілими народжуються не більше 14% дітей;
- 25-35% дітей, які прийшли в 1 клас школи, мають фізичні недоліки;
- 90-92% випускників шкіл знаходяться в «середньому стані», тобто ще не знають про свою захворюваність;
- тільки 8-10% випускників шкіл можна вважати дійсно здоровими;
- 5% дорослого населення країни хронічно хворі, а 95% – знаходяться в «третьому стані».

На сьогоднішній день, здійснено ряд заходів щодо подальшого розвитку й вдосконалення фізкультури і спорту в нашій країні та використання цього потужного засобу для зміцнення і збереження здоров'я молоді, профілактики та зниження захворюваності.

Завдання фізкультурно-спортивної роботи з населенням, якщо говорити в загальному, зводяться до двох основних завдань:

- 1) долучити різні групи населення до активних занять фізкультурою і спортом;
- 2) отримати максимально повний соціально-педагогічний та культурний ефект від цих занять.

Розвиток фізкультури і спорту в нашій країні є питанням першорядної важливості тому, що здоров'я нації у вирішальній мірі визначається рівнем розвитку фізичної культури і спорту. Наша система фізичного виховання має комплекс профілактичних та гігієнічних заходів, спрямованих на всебічний розвиток і підтримку на довгі роки фізичної працездатності й рухової активності людей.

Здоров'я є найважливішою умовою самореалізації людини в усіх сферах діяльності. Проблема формування здорового способу життя, підвищення якості і рівня здоров'я у сучасному суспільстві вимагає комплексного системного вирішення на найвищому рівні [2, с. 3].

Фізична культура є складовою частиною загальної культури людства. Вона виступає як складний феномен, значущість якого для кожної конкретної людини і суспільства в цілому визначається наявністю ціннісного потенціалу. Головною цінністю фізичної культури і спорту, особливо в наш час, є створення ідеалу гідного способу життя й способу гармонійно розвиненої людини. Ідеалом суспільства завжди вважалась всебічно розвинена особистість, тобто людина, в якій гармонійно поєднуються духовне багатство, інтелектуальна і фізична досконалість [4, с. 14].

Розвиток фізкультури і спорту в нашій країні є важливим питанням, оскільки здоров'я нації у вирішальній мірі визначається рівнем розвитку фізичної культури і спорту. Наша система фізичного виховання має у своєму розпорядженні комплекс профілактичних й гігієнічних заходів, спрямованих на всебічний розвиток і підтримку на довгі роки фізичної працездатності та рухової активності людей [5, с. 62].

Чинний закон «Про фізичну культуру і спорт» і «Закон про освіту» розглядають фізичну культуру і спорт, як один із засобів ефективного вирішення соціально-економічних завдань суспільства, профілактики захворювань, зміцнення здоров'я, підтримки високої розумової та фізичної працездатності особистості, виховання патріотизму, підготовки молодого покоління до захисту Батьківщини.

Отже, значення фізичної культури і спорту у житті людини важко переоцінити. Заняття фізичною культурою і спортом є імпульсом та рушійною силою для всебічного розвитку особистості, стимулом і школою для духовного, фізичного та соціального становлення, виховання психологічно стійкого сприйняття стресових ситуацій, пов'язаних з впливом зовнішніх факторів. Світовий досвід показує, що засоби фізичної культури і спорту володіють універсальною здатністю у комплексі вирішувати проблеми підвищення рівня здоров'я населення й формування здорового морально-психологічного клімату в колективах і в суспільстві в цілому.

Список використаних джерел:

1. Ільницький В. І. Фізичне виховання у середніх навчальних закладах. – Тернопіль, 2000.
2. Косолапов А. Б. Проблемы изучения, сохранения и развития здоров'я студентов: монограф. – Владивосток, 2003. – 200 с.
3. Левків В. І. Шляхи оптимізації фізичного виховання в освітніх закладах. Актуальні проблеми організації фізичного виховання студентської та учнівської молоді. – Львів, 2001. – С. 56–58.
4. Лук'янченко М., Шкребтій Ю., Болях Е., Матвеева А. Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи. – Дрогобич: КОЛО, 2005.
5. Павлюк И. С. Организация здорового образа жизни студенческой молодежи // Актуальные проблемы физической культуры и спорта: сборник научных статей. Вып. 3 / под ред. Л. Д. Драндрова. – Чебоксары: Чуваш. гос. пед. ун-т, 2012. – 628 с.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Лопуга О.І.

*кандидат філософських наук, доцент,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова*

ДУХОВНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ В ПОСТМОДЕРНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

Оскільки основною рисою постмодерну як духовно-ціннісного феномену є прагнення до свободи, то і людина цієї епохи прагне до свободи у всьому: у спілкуванні, у відносинах, у поглядах, у світобаченні, у мистецтві тощо. «Ми «відчуваємо себе свободними», тому що нам не вистачає самої мови, щоб артикулювати нашу несвободу... самі наші «свободи» служать тому, щоб приховувати і підтримувати нашу глибинну несвободу» [1, с. 3]. Отже як бачимо, що сучасна людина залежить від віртуального світу, за неї все уже сказано і на її запитання дається відповідь. Єдиною цінністю вважається нічим необмежена свобода самовираження, всі інші цінності відносні і умовні, вони не важливі в житті, і це робить можливим потенційну універсальність постмодерністичного життя, домінування нігілізму, абсурдності. Протест проти усталених норм, протидія традиційному, радикальність – ось ті імперативи, яким молодь слідує, і незгода з усталеністю зовсім не обов'язково є проявом асоціальності, а скоріше навіть ознакою інноваційності та прагнення до саморозвитку.

Зважаючи на наявність у постмодерні як руйнівних для людини тенденцій розвитку масової культури, так і високих прагнень до високодуховного суспільства, ми можемо сказати, що постмодерна культура розкриває всю складність, суперечливість, але в той же час і гармонічність світу XXI століття. Тенденції культури постмодерну, пов'язані з впливом тієї її складової, яка відноситься до масової культури, яка йде всупереч основним настановам постмодерну відносно пріоритетності самореалізації кожної людини. У новій ієрархії системи духовних цінностей превалюють нігілістичні складові, соціально-психологічні диспозиції молодшої людини характеризуються ціннісним

дистанціюванням від моральних абсолютів, соціально-інноваційний потенціал молоді проявляється не стільки самостійною творчістю стосовно себе і навколишнього середовища, скільки відчуженням від наявної соціальної дійсності. Діяльність суб'єктів медійно-інформаційного простору знищує моральний, духовний, значною мірою і інтелектуальний потенціал людини, до мінімуму опускаючи рівень її духовної культури. У граничному вигляді спостерігається формування девіативної культури особистості та її переростання у кримінальну. Проте до масової культури потрібно віднестися як до складових буттєвого середовища, на які потрібно впливати з метою їх позитивної трансформації з погляду завдань формування високих духовних цінностей особистості.

Саме в період постмодерну людина переглянула свою сутність, зрозуміла свою залежність від природи, потребу у особистому сприйнятті її, у спілкуванні з нею. А разом з тим відчула потребу в гуманізмі, в людяності, яку загубила на довгому шляху техногенної еволюції. Це є епохальний поворот до загальнолюдських цінностей, а також до особистих цінностей людини, який символізують нові цінності і нова духовна культура епохи постмодерну.

Постмодерн як соціокультурна реальність проникає у всі сфери життєдіяльності суспільства, викликаючи не лише появу принципово нових феноменів, а й радикальне духовно-орієнтоване переосмислення минулого. Проте це переосмислення включається у світ діяльністю нового покоління разом з уже новими цінностями, новим баченням, новими принципами і законами, які функціонують в соціумі. І тому постмодерн у вигляді духовних цінностей людини – це і новий світогляд, який сповнений розчаруванням у минулих цінностях, у способі життя, відхід від традицій, плюралізм думок, гра в життя і свобода.

Постмодерн є формою виходу з духовної кризи сучасного суспільства, він розпочав з занепаду модерних цінностей, які відходять у минуле, але досить чітко позначив відродження культури та суспільства на нових духовних засадах. В епоху постмодерну здійснюється і поворот до відродження національної української культури. З'явилася молодіжних субкультур, які утверджують свою самобутність і заперечують минулі ідеали, цінності. Навіть розповсюдження масової культури не є абсолютним злом, оскільки дає можливість розпізнати цінність високої, духовної культури, підняти її на найвищий рівень, тому що тільки у порівнянні можна говорити про істинну цінність, і дати їй

найвищу оцінку, побачити наскільки вона важлива для духовного збагачення людини. Людина в період кризи відчула свою незахищеність, і це примусило її змінити свої погляди на світ і на саму себе, вибрати свою особисту позицію і стати людиною, яку можна назвати постлюдиною. Бо пост – це значить продовження чогось, продовженням бути самим собою.

Людина живе не в ізолюваному світі, всі ці фактори і настрої, які ми назвали, впливають на неї. Вона екзистенційно входить до світу постмодерну, утверджує своє власне «я» і одночасно гостро і боляче переживає проблеми та суперечності суспільства. У духовному житті людина утверджує свою самоцінність і своє індивідуальне існування в соціумі, яке абсолютно є самодостатнім. Формується нова парадигма суспільного життя, яка формує і новий погляд, нову особистість. Часом радикально інноваційну, як, наприклад, діти, яких називають «альфами», яких взагалі у межах усталеного менталітету не можуть зрозуміти чи сприйняти. Це діти, які здатні не бачити перешкод, у них найчутливіша інтуїція, вони відрізняються тонким почуттям і емоційною напругою, нестандартними рішеннями, відчувають себе частиною одного цілого великого Всесвіту, вони рухливі і динамічні, як і те суспільство постмодерну, яке їм належить побудувати.

Отже, треба подивитись на молодь сьогоднішніми очима, тобто виходячи з постмодерної ситуації, і тоді будуть зрозумілі цінності, життєві позиції, прагнення молодого покоління XXI століття. Очевидний розрив соціокультурних зв'язків між поколіннями потребує осмислення світогляду молоді епохи модерну, оскільки саме її сприйняття світу визначає те, яким буде цей світ.

Діяльність суб'єктів медійно-інформаційного простору знищує моральний, духовний, значною мірою і інтелектуальний потенціал людини, до мінімуму опускаючи рівень її духовної культури. У граничному вигляді спостерігається формування девіативної культури молоді та її переростання у кримінальну. Проте до масової культури потрібно віднестися як до складових буттєвого середовища, на які потрібно впливати з метою їх позитивної трансформації з погляду завдань формування високих духовних цінностей підростаючого покоління.

Духовно-продуктивна діяльність забезпечує формування духовних цінностей, а духовно-практична діяльність стосується опанування людиною та соціальними групами накопичених людством духовних

цінностей у процесі власного культурного розвитку. Саме другий процес лежить в основі соціалізації людини і має найбільше значення для формування духовної культури. Його результатом є набуття людиною духовного досвіду, розвитку ціннісних орієнтацій, духовних потреб і духовних почуттів. Проблематика духовної культури, яка пов'язана з дослідженням духовного світу людини, в історико-філософському вимірі визначається у межах наукових розвідок, що стосуються становлення людини як родової істоти. Сутністю духовної культури є набування сенсу життя у вигляді усталених на особистісному рівні ціннісно-сміслових життєвих орієнтирів, що здійснюється на основі трансформування універсуму зовнішнього буття у внутрішній світ особистості. У зв'язку з цим духовну культуру розглядають як інтегративну якість особистості, що відображає наявність розвитку в неї сукупності культур.

Список використаних джерел:

1. Жижек Славой. Добро пожаловать в пустыню Реального / Пер. с англ. А. Смирного. Москва : Фонд «Прагматика культуры», 2002. 160 с.

Муляк К.С.

учениця 10 класу,

Науковий керівник: Гродікова О.В.

вчитель етики,

Криворізька спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 71

Криворізької міської ради

ФІЛОСОФСЬКО-ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКИХ ШІСТДЕСЯТНИКІВ

Останніми роками збільшується кількість громадян, що ідентифікують себе як українці, відчувають належність до української культури, мови, все більше вибудовується національна свідомість. Дається це важко: Майдани, жертви, війна, ідеологічна боротьба. І так було завжди. Особливість цієї боротьби в тому, що ця битва українців за

Україну завжди пов'язана з рухом у бік європейського простору, простору, де декларується захист прав і гідності особистості, де є місце прояву суб'єктних рис людини. Україна завжди і на часі здійснює внутрішню європейську орієнтованість, загальну тенденцію до інтеграції в європейський простір.

У цій тривалій боротьбі шістдесятництво відігравало яскраву роль. Вибір на користь європейських цінностей для них був пов'язаний з індивідуальним вибором, вибором особистісної свободи, зокрема, свободи творчості. Боротьба проти тоталітарного режиму проявлялася в становленні національної свідомості, національної культури, національної ідеї.

Реалії сьогодення знову стикаються з проблемою свободи особистості, національного самоздійснення, збереження і відновлення національної пам'яті.

Тому для нас цінним є висвітлення філософських роздумів українських шістдесятників, їх екзистенційних переживань, запропонованих шляхів розвитку України українськими шістдесятниками, які продемонстрували активну світоглядно-мистецьку позицію по відношенню до несприятливої до них дійсності.

На актуальність теми шістдесятництва вказує інтерес наших активних громадян до їхнього життя та творчості. Друкується багато книг, наукових статей, виходять в прокат фільми (наприклад, «Заборонений»), проводяться філософські школи в рамках Малої академії наук України («Фестиваль шістдесятництва та дисидентського руху 2017», «Фестиваль шістдесятництва та дисидентського руху 2018» та «Фестиваль шістдесятництва та дисидентського руху 2019») та інше. Дискурси щодо цього питання можна побачити в мережах Фейсбука на сторінках патріотично налаштованих громадян. При обговоренні подій сьогодення учасники пишуть такі речі: «Стус, Марченко, Симоненко... не пережили своїх ворогів... Вони були перед нами, тепер час наступного покоління. На жаль, не навчилися ще шанувати своїх героїв за життя. Аж тільки втативши, розуміємо з ким жили поряд. Вони жили і продовжують жити в пам'яті народній...» [1].

Високі ідеали, чесність, жертівність – це ознаки покоління, що за моральний імператив свого життя обрало правдивість, гідність, свободу. А. Горська, І. Світличний, І. Дзюба, В. Марченко, М. Коцюбинська, В. Стус. Для них було зрозуміло, що лише той, хто здатен запалити себе, освітлює життя інших.

Феномен шістдесятництва є предметом дослідження багатьох науковців. Так, І. Дзюба, М. Жулинський, В. Дончик, О. Пахльовська, М. Павлишин, Ю. Ковалів, В. Моренець, М. Наєнко, Є. Сверстюк, Н. Зборовська, Г. Касьянов та інші вивчали різні аспекти життя і творчості представників цього покоління. Л. Тарнашинська висвітлює творчість шістдесятників в контексті «духу часу» [2], І. Грабовська визначає роль шістдесятників в спрямуванні до європейського простору [3], Д. Квятковський розглядав екзистенціальні мотиви в творчості В. Стуса [4], Я. Литвин – філософський вимір українського шістдесятництва [5]. Більшість дослідників оцінює феномен українського шістдесятництва дуже високо і визначають те, що завдяки саме цьому поколінню незламних світ дізнався про Україну, її національну культуру і її намагання стати частиною європейського простору.

Метою дослідницької роботи є висвітлення історичних і філософсько-екзистенційних вимірів покоління шістдесятників, з'ясування їх актуальності в сьогоденні.

Українці протягом всієї своєї історії здійснювали спроби відстояти власну свободу та свободу своєї нації, розмірковуючи над важливими філософськими питаннями. Особливий внесок у цю боротьбу зробили митці-шістдесятники, що були частиною української інтелігенції, і виявили національну свідомість і моральну позицію.

Розглянувши історичну ретроспективу феномену шістдесятництва, ми прийшли до висновку, що цей феномен виник у період «відлиги» на території Української радянської республіки. Шістдесятництво об'єднало велике коло творчих людей, митців, скульпторів, поетів, кінорежисерів, які прагнули змін. Їх об'єднувало почуття громадянської активності, пошуку свободи волі і свободи думки, тому вони чинили опір тоталітарній системі. Кожен відчував тиск, переслідування, що здійснювався через арешти, вбивства, недопущення робіт до друку. Світоглядні засади шістдесятників були співзвучні з європейськими, тож Європа в той час була символом свободи, захисту прав людини, поваги до неї і була ідеальним символічним конструктом для побудови вільної української держави. Українське шістдесятництво можна вважати прологом до спільної Європи як цивілізаційного вибору українства.

Філософське вчення в умовах радянського режиму було обмежено тогочасною ідеологією, академічні філософи були змушені йти на компроміси. Українська філософія не могла йти в ногу зі світовими

набутками, за виключенням окремих представників філософії того часу (П. Копнін, І. Бичко, С. Кримський, В. Табачковський) відбулося втілення філософських роздумів у літературну творчість українських митців-шістдесятників. Покоління інтелігенції вірило в оновлення суспільства, побудову свободи і демократії. Воно втілювали свої ідеї в життя у різних формах, через різні засоби мистецтва, свою власну філософію, філософію життя української людини в тоталітарних умовах існування. Шістдесятники реалізували дуже яскраво той феномен внутрішньої української людини, для якої життя – це екзистенціальне існування у своєму внутрішньому світі, свою внутрішню сутність сублімували у власній творчості, говорячи, пишучи, демонструючи у метафоричній формі свої національні ідеї та прагнення.

Національна ідея є кризою в творчості митців-шістдесятників. Саме вона стала об'єднуючою для української інтелігенції того часу. Ідею національної ідентичності шістдесятники намагалися реалізувати саме за допомогою гуманітарних знань, які постали джерелом вільної думки, сміливого слова. Письменники звертаються до історичних пошуків правди, намагаються висвітлити перший рівень філософії національної ідеї – історіософський. Шістдесятники були готові жертвувати своєю свободою задля свободи своєї нації, були переконані, що культура своєї держави є дуже важливою для визначення сенсу людини, що держава повинна піклуватись про культуру й духовність, про розум, душу і гідність людини [6].

Феномен українського шістдесятництва реалізує філософсько-екзистанційні пошуки тогочасної інтелігенції, представники якої створювали сенсожиттєвий дискурс у просторі творчих і талановитих людей. Всі вони піднімали питання свободи волі, свободи вибору, призначення людини, цінності людини, її життєвої сили і духу. Сам феномен шістдесятників виник як реакція, як наслідок, як спадок гноблення, приниження, заборони тому спрямований на переосмислення тогочасної дійсності та пошук виходу з моральної кризи.

Список використаних джерел:

1. Дзюба І. Є поети для епох [Електронний ресурс]. – К., 2011. – С. 144. – Режим доступу: https://www.facebook.com/AntinMykharskyi?epa=SEARCH_BOX
2. Тарнашинська Л. Б. Українське шістдесятництво як концепція «духу часу»: витоки, тенденції, перспективи дослідження [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Tarnashynska_Liudmyla/

Ukrainske_shistdesiatnytstvo_iak_kontsepsiia_dukhu_chasu_vytyky_tendentsii_persp
ektyvy_doslidzhenni/

3. Грабовська І. М. Українське шістдесятництво: пролог європейськості в добу тоталітаризму [Електронний ресурс] // Дні науки філософського факультету: Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих вчених. – 2013. – Режим доступу: <http://dsr.univ.kiev.ua/pub/101836/>

4. Квятковський Д. О. Екзистенціальні мотиви філософії В. Стуса [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19072/10-Kvyatkovsky.pdf?sequence=1>

5. Литвин Я. М. Філософський вимір українського шістдесятництва [Електронний ресурс]. – 2014 – Режим доступу: <file:///C:/Users/Acer%20Aspire%203/Downloads/592-1233-1-SM.pdf>

6. Левіна В. Г. Розвиток філософської української національної ідеї у творчості письменників-шістдесятників [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/2124>

Ширяєва Д.Д.

учениця 9 класу,

Науковий керівник: Гродікова О.В.

вчитель етики,

Криворізька спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 71

Криворізької міської ради

АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У ФЕНТЕЗІ

К. ЛЬЮЇСА «ХРОНІКИ НАРНІЇ»:

ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНИЙ КОНТЕКСТ

У сучасному українському просторі велику зацікавленість викликає епопея Клайва Льюїса «Хроніки Нарнії». Багато дітей і дорослих із задоволенням читають її, передивляються фільм, поставлений у Голівуді. Звісно, «Хроніки Нарнії» приваблюють не тільки захоплюючим та фантастичним сюжетом, а й своїм етичним змістом, чарівним світом міфології, релігійним підтекстом, який виходить за межі наукового пізнання. Занурюючись в читання фентезі, можна говорити про «дорослі» теми: кохання, дружбу, вірність, жертвовність, зраду та інші. Це важливо для юного читача, коли система цінностей починає

формуватися і саме світ фентезі може стати приводом для того, щоб почати замислюватися над філософськими питаннями про походження людини, її місце у світі, виникнення добра і зла та ін.

Нині суспільство потребує навичок емоційного інтелекту, креативності, вміння вирішувати складні завдання. І, на нашу думку, їх можна розвивати, замислюючись над історіями фентезі, бо саме вони спонукають мріяти, фантазувати, уявляти. Саме наявність таких вмінь стає визначальною рисою для молоді, якій притаманне бажання змінювати та перебудовувати навколишній світ. Саме фентезі, в тому числі і «Хроніки Нарнії» Клайва Льюїса, спонукає до критичного, креативного і піклувального мислення.

Сьогодні, коли сталі цінності відкидаються, спостерігається релятивний погляд на етику, саме світ фентезі (постійна перемога добра над злом, правди над кривдою, оптимізму на противагу зневірі та лицемірству, тощо) дає можливість формувати позитивне ставлення до основ моральності, допомагає засвоєнню норм і правил поведінки між людьми. Тому, оцінка вчинків героїв, постанова проблемних запитань стосовно наслідування чи заперечення дій дитини, аналогічних до вчинків персонажів, можуть бути одним із важливих шляхів побудови власної позиції. На нашу думку, саме в час побудови незалежності нашої країни, потрібно приділяти багато уваги становленню морально-духовної особистості.

Метою дослідження є висвітлення аксіологічних аспектів у фентезі Клайва Льюїса «Хроніки Нарнії» в філософсько-релігійному вимірі.

Через ідею створення «нових світів», «іншої реальності», застосування міфологічних образів та легенд автори фентезі мали привнести нову ідею в життєву реальність. Це в більшості були ідеї перемоги добра над злом, що і є основою аксіології. Ескапізм, характерний для фентезі може допомогти читачу відійти від зовнішнього світу, здійснити рефлексію і повернутися оновленим в свою буденність. Для фентезі характерне емоційне напруження, несподіваність подій, активне мислення, непередбачена сюжетна лінія. Це спонукає до емоційного осмислення, співпереживанню в боротьбі за добро проти зла. Внаслідок прочитання фентезі, безумовно, розширюється уява, а також можливість фантазувати.

Оскільки більшість дослідників відносять Клайва Льюїса до авторів релігійного фентезі, слід зазначити, що в більшості його творів червоною стрічкою простежуються євангельські мотиви, але не прямо, а

через створених автором незвичайно цікавих героїв. Людина, яка не знайома з християнським вченням, не відразу може впізнати релігійний підтекст, але не зможе не замислитися над вчинками, діями, виборами героїв. А це і було головним бажанням автора. Для Клайва Льюїса важливим був саме аксіологічний підхід, він вірив в існування Вищого морального закону і Того, хто це закон створив.

Письменник вірив у Творця, який надає людині силу і здібності творити свій власний Всесвіт і тому, людина має власний вибір творити добро чи зло і має за це відповідати. Звісно в релігії завжди є місце для страждання і покликання, для чуда. Клайв Льюїс на своєму життєвому шляху пережив багато важких втрат, тому смерть він розглядав як спасіння від земних страждань, а Воскресіння – нагородою за віру. Однією із головних тем його життя і творчості була тема Радості, яку він розглядав як внутрішнє переживання, яке приходить не від світу реального, а від Вищого. Саме такі погляди сприяли створенню сюжетної лінії однією з найвідоміших в українському суспільстві повістей «Хроніки Нарнії».

Дослідивши етичні категорії у фентезі «Хроніки Нарнії», ми визначили, що автор повчає своїх читачів моральним нормам, завдяки яким вони зможуть вже в дорослому віці жити гідно і відповідально. Протягом оповідання читач не може не замислюватися над такими етичними поняттями як: добро, зло, гідність, свобода, жертовність, відданість, вірність та багато інших. Герої Клайва Льюїса вирішують питання про вибір шляхів, як відрізнити справжнє від помилкового, реальне від уявного, вчаться любити, бути милосердними.

Для героїв фентезі «Хроніки Нарнії» найважливішим стає пошук духовного шляху і набуття віри. Для людини, яка ознайомена з текстами Біблії, неможливо не побачити застосування алюзій, які вказують на запозичення тексту і образів із Євангеліє. Висловлювання та вчинки головного героя і вічного правителя Нарнії Лева вказують на постать Ісуса Христа. Також кожна книга пов'язана, так чи інакше, з біблійною історією створення, розвитку, та завершення існування світу можна простежити схожість багатьох персонажів з біблійними героями.

Неможливо не акцентувати на тому, що Клайв Льюїс захоплювався всіма формами земної міфології: грецької, скандинавської, та багатьма іншими. Його книги наповнені персонажами античної міфології – фавнами, кентаврами, дріадами і сільванами. Клайв Льюїс, який добре знав і любив міфологію, вдало застосовує ці образи в своїх повістях.

Крім того, він вигадує своїх персонажів, тому деякі дослідники говорять про те, що він в «Хроніках Нарнії» також створює свою власну міфологію. Саме Міф для нього найкращий спосіб допомогти читачу приєднатися до природи, природного життя протиріч «машинної» цивілізації.

«Хроніки Нарнії» – не є прямими алегоріями. Клайв Льюїс пише для читача ХХ століття, який зник до більш тонких і багатозначних форм іносказань. А завдяки алюзіям «Хроніки Нарнії» виходять за рамки звичайного фентезі, відображаючи безліч складних філософських і моральних понять.

Список використаних джерел:

1. Біблія : Святе письмо / пер. І. Огієнка. – Випр. вид. – Київ : Асоціація «Духовне відродження» / MissionEurasia : Дорога Правди : Книгоноша, 2015. – 1226 с.
2. Бушняк А. В. «Хроники Нарнии» К. С. Льюиса как апелляция к глубинам духовного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15108/23-Bushnjak.pdf>
3. Гривіна В. С. Мотиви добра і зла у фентезійних циклах «Хроніки Нарнії» К. С. Льюїса і «Темні матерії» Ф. Пулмана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/>
4. Жаданова Т. В. Метафоричність мови К. С. Льюїса у «Хроніках Нарнії» // Іноземна філологія. Український науковий збірник. – Вип. 118. – Львів : Вид-во ЛНУ, 2007. – С. 71–76.
5. Образцова Ю. Н. Библийские мотивы и образы в «Хрониках Нарнии» К. С. Льюиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cheloveknauka.com/bibleyskie-motivy-i-obrazy-v-hronikah-narnii-k-s-lyuisa#ixzz5auDPyXRb>
6. Трауберг Н. Л. Несколько слов о Клайве С. Льюисе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rokim.org.ua/christ_literature/lewis/about_lewis/

ХІМІЧНІ НАУКИ

Пертко О.П.

здобувач, молодший науковий співробітник;

Патриляк Л.К.

доктор хімічних наук;

Волошина Ю.Г.

кандидат хімічних наук, старший науковий співробітник;

Яковенко А.В.

кандидат хімічних наук, науковий співробітник;

Поважний В.А.

кандидат хімічних наук, старший науковий співробітник;

Злочевський К.В.

інженер I категорії,

*Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії імені В.П. Кухаря
Національної академії наук України*

ІЗОМЕРИЗАЦІЯ Н-ГЕКСАНУ НА БІМЕТАЛІЧНИХ ЦЕОЛІТНИХ КАТАЛІЗАТОРАХ

Продукти неповного згоряння моторних палив спричиняють суттєве погіршення екологічної ситуації, що особливо актуально для великих міст. З 2015 р. діє стандарт Євро-6, що дуже жорстко лімітує вміст шкідливих речовин у бензинах/дизельних паливах та вихлопних газах. Підвищення вимог до бензинів за октановим числом, хімічним та фракційним складом, а також зростання попиту на бензини покращеної якості сприяє розширенню використання процесів ізомеризації. Одержуваний при цьому ізомеризат виступає незамінним компонентом сучасних та перспективних екологічночистих бензинів, оскільки має високі октанові числа, не вміщує нестабільних алкенів та шкідливих ароматичних вуглеводнів [1-3].

Метою роботи була оцінка активності та селективності в ізомеризації *n*-гексану біметалічних цеолітних каталізаторів, що окрім паладію вміщують перехідний метал нікель.

Основою для каталізаторів був цеоліт MFI ($\text{SiO}_2/\text{Al}_2\text{O}_3=41$, ТУ 38.102168-85, АТ «Сорбент», РФ). Натрієву форму цеоліту переводили у водневу шляхом іонного обміну на амоній та наступного прожарювання (550°C). У Н-форму цеоліту імпрегнуванням вводили нікель та паладій. Нікель наносили використовуючи розчин нітрату нікелю, а паладій – з розчину хлориду паладію в $0,5\text{M HCl}$. Варіювали вміст нікелю в межах $0,1\text{--}1\%$ мас. на каталізаторах із нанесеним попередньо паладієм у кількості $0,1$, $0,5$ та $1,0\%$ мас. Металічну компоненту відновлювали в потоці водню (380°C , 6 год).

Збереження пористої структури каталізаторів під час введення металічної компоненти контролювали методом низькотемпературної адсорбції/десорбції азоту (сорбтометр Quantachrome Autosorb NOVA 1200e). Зразки попередньо дегідрували в муфельній печі впродовж 2 год за 380°C і додатково вакуумували *in situ* за 250°C впродовж 1 год. Параметри пористої структури розраховували за допомогою програмного забезпечення NOVWinTM.

У таблиці 1 зведено розраховані за ізотермами пористі характеристики зразків. Для біметалічних каталізаторів характерна незначна втрата мікропористості, на що вказує зменшення співвідношення $V_{\text{micro}}/V_{\Sigma}$ та величини питомої поверхні за БЕТ. Це відбувається, очевидно, переважно за рахунок паладію, оскільки величини S^{BET} для зразків з різним вмістом нікелю не сильно різняться між собою, водночас збільшення вмісту паладію з $0,1$ до $0,5\text{--}1\%$ мас. у зразках веде до зниження S^{BET} цих зразків. Збільшення середнього радіусу пор у біметалічних каталізаторах (табл. 1) відображає внесок незначної кількості мезопор, утворених під час введення металів. Розподіл пор за радіусами (ВІН) також фіксує наявність мезопор радіусом 2 нм, а розподіл пор за теорією DFT – радіусом $1,5$ і $2,5$ нм. Найсуттєвіше зростання середнього радіусу R спостережено для зразка з найбільшим вмістом паладію, що корелює з результатами визначення питомої поверхні. Крім того, після нанесення металів відчутно міняється зовнішня поверхня кристалів – від $14,5\text{ м}^2/\text{г}$ до $25\text{--}36\text{ м}^2/\text{г}$.

Контроль введення металів здійснювали методом рентгенофлуоресцентної спектроскопії (X-Supreme8000 Oxford Instruments) за програмою аналізу мінералів.

Трансмісійну електронну мікроскопію (табл. 2) використовували для оцінки розміру металічних частинок у каталізаторах (ТЕМ мікроскоп JEOL JEM-1230). Зразки попередньо суспендували у водно-етанольному

розчині за допомогою ультразвуку впродовж 20-30 хв та наносили на полімерну плівку.

Таблиця 1

Параметри пористої структури біметалічних каталізаторів

Зразок	S^{BET} , м ² /г	S^t , м ² /г	$S^{t_{micro}}$, м ² /г	V_{Σ} , см ³ /г	$V^{t_{micro}}$, см ³ /г	V^{micro}/V_{Σ} , %	R^{DFT} , нм	R , нм
HMFI	371	14,5	356	0,18	0,15	83	0,97	0,99
0,5Pd0,1NiZ	321	25,3	296	0,19	0,13	70	1,09	1,16
0,5Pd0,5NiZ	314	25,4	289	0,19	0,13	68	1,01	1,23
0,5Pd1NiZ	322	25,6	296	0,20	0,13	66	0,93	1,22
1Ni 0,1PdZ	355	27,4	328	0,21	0,15	70	1,01	1,16
0,1Pd0,1NiZ	338	36,0	302	0,20	0,13	67	0,89	1,21
1Pd0,1NiZ	328	31,1	297	0,21	0,13	63	0,85	1,29
0,1PdZ	343	14,5	329	0,18	0,14	80	0,93	1,04
0,5PdZ	345	15,6	329	0,19	0,15	76	0,97	1,13

Таблиця 2

Характеристика металічних утворень на поверхні зразків

Каталізатор	Розмір частинок, нм	Опис частинок
0,5Pd0,1NiZ	>20	Розмиті плями
0,5Pd0,5NiZ	8–15	Одиночні малі правильної форми; плями з чіткими контурами, співмірні з мікрочастинками цеоліту
0,5Pd1NiZ	8–15, >20	Менші правильні форми, досить багато; більші – розмиті плями
1Ni0,1PdZ	8–15, 35	Щільно розташовані малі, мало більших
0,1Pd0,1NiZ	40–100	Розмиті одиночні плями
1Pd0,1NiZ	20–45	Розмиті плями та плями з чіткими контурами, співмірні з мікрочастинками цеоліту
0,1PdZ	5, 19	Мала кількість. Два типи: світліші малого розміру і темніші – більшого
0,5PdZ	20–35	Досить густо розташовані на поверхні кристалів цеоліту, покриття досить рівномірне, розмір однорідний, правильної форми

Мала кількість Ni (0,1% мас.) при нанесенні до або після паладію не дає на поверхні цеолітних мікрочастинків видимих чітко окреслених частинок. Проте не виключається можливість їх утворення всередині пор. Це припущення підтверджується адсорбційними даними для зразків 0,1Pd0,1NiZ

і $1\text{Pd}0,1\text{NiZ}$, для яких R^{DFT} знижується від ~ 1 до $\sim 0,9$ нм. При збільшенні вмісту нікелю (0,5–1,0 %) останній утворює малі агломерати 8–15 нм із чітко окресленими краями. На біметалічних зразках частинки паладію у присутності нікелю значно більші (> 20 нм) незалежно від вмісту і мають нечіткі контури. За вмісту паладію 0,5–1,0 % також спостережено плями з чіткими контурами, співмірні за розмірами з мікрочастинками цеоліту.

Каталітичні властивості біметалічних зразків в ізомеризації *n*-гексану досліджували в інтервалі температур 200–350 °C у мікроімпульсному режимі [4] з on line контролем продуктів реакції. Реакцію проводили шляхом імпульсної подачі 1 мкл *n*-гексану у потік газу-носія – водню. Основними продуктами ізомеризації були 2-метилпентан та 3-метилпентан, окрім того утворювалися легші за гексан вуглеводні – продукти крекінгу, які також частково ізомеризувалися до ізобутану та ізопентану. Найнижчою активністю характеризуються зразки з 0,1 % вмістом нікелю (рис. 1а), закономірно, що вони демонструють високу селективність за ізомерами гексану (рис. 1б).

Збільшення кількості нікелю у складі гідруюче-дегідруючої компоненти на каталізаторах, що містять 0,5 % мас. паладію, веде до поступового зниження температури максимального виходу ізомерів гексану Y_{i-C6}^{max} з 325 °C для монометалічного зразка 0,5PdZ до 250 °C для зразків з 0,5 і 1 % мас. нікелю 0,5Pd0,5NiZ і 0,5Pd1NiZ (рис. 2а). Величина Y_{i-C6}^{max} при цьому проходить через максимум 44 % при 250 °C на каталізаторі 0,5Pd0,5NiZ. При цьому селективність за ізомерами гексану складає 93 %. Якщо до кількості утворених ізогексанів додати концентрації ізобутану та ізопентану, знайдених у продуктах, то вихід ізомерних структур збільшиться на 3-5 %. Однак, за 1 % вмісту нікелю значно погіршується селективність процесу за рахунок інтенсифікації реакції крекінгу, що призводить до падіння виходу ізомерів до 30 %. Інакша ситуація спостерігається серед зразків з 0,1 % вмістом паладію (рис. 2б). Якщо його поєднання з 0,1 % нікелю погіршує показники зразка (0,1Pd0,1NiZ), то зразок з 1 % вмістом нікелю (1Ni0,1PdZ) демонструє 35 % виходу за 250 °C, що значно краще за виходи на монометалічному зразку 0,1PdZ і співмірно з показниками на 0,5PdZ. Але при цьому знижується температура процесу до 250 замість 300 °C. Низькі показники зразка 0,1Pd0,1NiZ, очевидно, пов'язані з аномально великими металічними частинками 40-100 нм, зафіксованими для нього.

Отже, найкращими активністю та селективністю в ізомеризації лінійного гексану відзначаються зразки 0,5Pd0,5NiZ та 1Ni0,1PdZ.

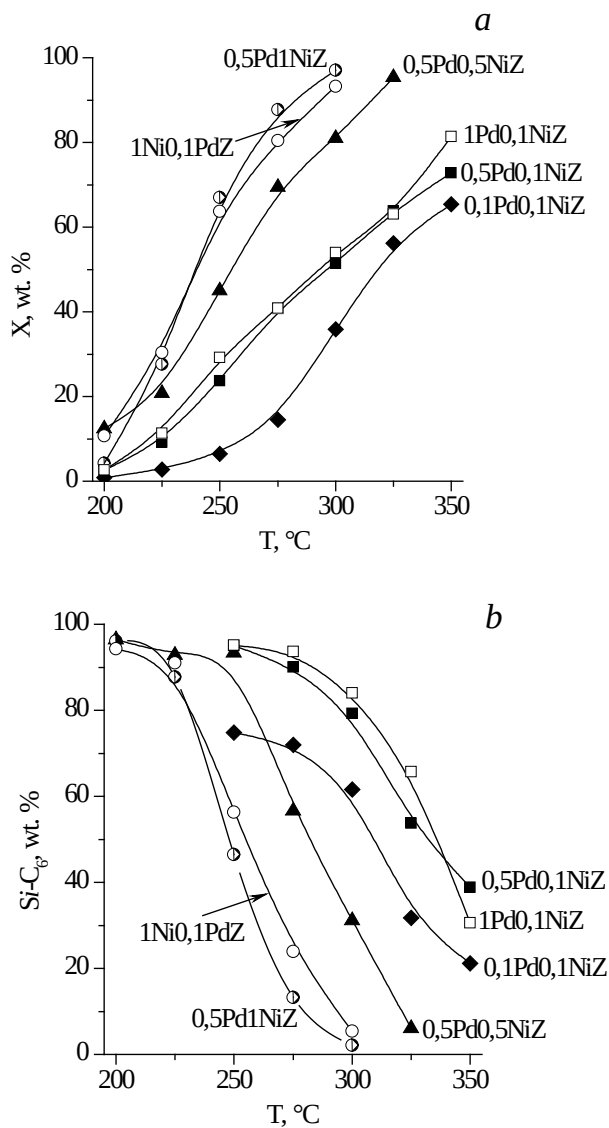

Рис. 1. Конверсія н-гексану X (а) і селективність за ізомерами гексану $Si-C_6$ (б) для біметалічних цеолітних каталізаторів

Таким чином, фізико-хімічне та каталітичне дослідження цеолітів типу MFI, що вміщували паладій та нікель показало наступні особливості:

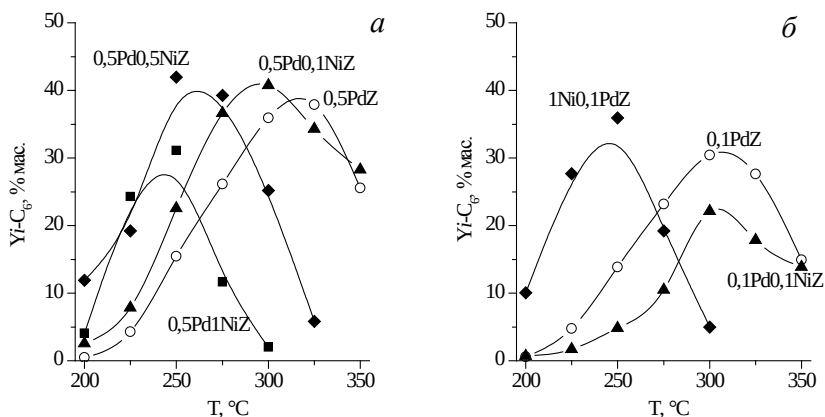

Рис. 2. Вихід ізомерів гексану Y_{i-C_6} на біметалічних цеолітних каталізаторах з 0,5 % (а) та 0,1 % (б) вмістом паладію та різним вмістом нікелю

- місцем локалізації металічних частинок є зовнішня поверхня цеоліту. Ni в біметалічних зразках утворює частинки розміром 8–15 нм, а Pd у присутності Ni – плямоподібні частинки з розмитими контурами розміром > 20 нм. Найкращі каталітичні властивості демонструють біметалічні зразки з мінімальним розміром частинок – 8-15 нм;

– існує антибатна залежність температури максимального виходу ізомерів $Y_{i-C_6}^{\max}$ на каталізаторі від кількості Ni у зразку за сталого вмісту Pd;

– введення нікелю в Pd-вмісні каталізатори дозволяє знизити температуру максимуму виходу ізомерів гексану з 300-325 °C до 250 °C. Загалом, оптимальний вміст Pd і Ni у каталізаторі на основі MFI становить по 0,5 % мас. кожного. Такий каталізатор при 250 °C характеризується максимальним виходом ізомерів гексану 44 % мас. за селективності 93 %.

Список використаних джерел:

1. Liu S., Ren J., Zhang H. et al.: J. Catal., 2016, 335, 11.
2. Ghouri A.S., Usman M.R.: J. Chem. Soc. Pak., 2017, 39, 919.
3. Dhar A., Vekariya R.L., Bhadjia P.: Cogent Chemistry, 2018, 4, 1514686.
4. Parylak L.K., Krylova M.M., Pertko O.P. et al.: J. Porous Mater., 2019, 26, 861.

Наукове видання

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ

**МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 30.06.2020. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 10,46. Тираж 100. Замовлення № 0720-165.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.